

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Neveléstudományi Doktori Iskola

Iskolapedagógia alprogram

TÓTHNÉ VOJTKÓ VERONIKA

**AZ OLIMPIAI NEVELÉS LEHETŐSÉGEINEK VIZSGÁLATA
AZ OKTATÁSBAN**

PhD-értekezés

Témavezetők: Dr. habil. Fügedi Balázs, egyetemi docens
Dr. habil. Révész László, egyetemi docens

Eger, 2022

TARTALOM

1. Bevezetés	5
1.1. Az olimpiai nevelés története	5
1.2. Témaválasztás indoklása	9
2. Szakirodalmi áttekintés	11
2.1. Az olimpiai nevelés meghatározása	11
2.2. Nemzetközi kutatási eredmények az olimpiai nevelés elméletében	14
2.3. Nemzetközi kutatási eredmények az olimpiai nevelési programokban	18
2.4. Az Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program (OVEP) bemutatása	25
2.5. Az olimpiai nevelés helyzete Magyarországon	30
3. Kutatási probléma	35
4. Kutatási célok	38
5. Kutatási kérdések és hipotézisek	41
5.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának kutatási kérdései	41
5.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének kezdeti kérdései és problémakörei	41
5.2.1. A kvantitatív elemzéshez kapcsolódó kérdések	41
5.2.2. A kvalitatív elemzéshez kapcsolódó kérdések	41
5.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének kutatási kérdései	42
5.3.1. A tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásának vizsgálatához kapcsolódó kérdések	42
5.3.2. Az olimpiai nevelési értékek iskolai alkalmazásának vizsgálatához kapcsolódó kérdések	42
5.3.3. Egyéb kérdések	42
5.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzésein oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának kezdeti kérdései és problémakörei	43
5.5. A kutatás hipotézisei	44
6. Módszer és mintaválasztás	45
6.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának módszere és mintaválasztása	45

6.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének módszere és mintaválasztása.....	46
6.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének módszere és mintaválasztása.....	51
6.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzésein oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának módszere és mintaválasztása.....	54
7. Eredmények.....	57
7.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának eredményei.....	57
7.1.1. A különböző országokban használt olimpiai nevelési programok összehasonlítása tartalom, elterjedtség és eredményesség alapján.....	57
7.1.2. A nemzetközi olimpiai nevelési programok kategorizálása.....	64
7.1.2.1. Olimpiai oktatás és olimpiai nevelés.....	64
7.1.2.2. Alkalmazási területek.....	65
7.1.2.3. Korosztály-irányultság.....	69
7.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének eredményei.....	71
7.2.1. Az olimpiai nevelési értékek előfordulásának gyakorisági vizsgálata műveltségi területek szerint.....	72
7.2.2. Az olimpiai nevelési értékek előfordulásának gyakorisági vizsgálata iskolafokok szerint.....	74
7.2.3. Az olimpiai nevelési értékek tartalmi vizsgálata műveltségi területek szerint.....	77
7.2.4. Az olimpiai nevelési értékek tartalmi vizsgálata iskolafokok szerint.....	81
7.2.5. A kvantitatív és a kvalitatív eredmények összehasonlítása.....	83
7.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének eredményei.....	84
7.3.1. A tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásának vizsgálata.....	84
7.3.2. A tanulók véleménye az olimpiai nevelési értékek iskolai alkalmazásáról.....	89
7.3.3. Egyéb eredmények.....	92
7.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzésein oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának eredményei.....	94
7.4.1. Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusok alapadatai/jellemzői.....	95
7.4.2. A kurzusok tartalmi felépítése.....	96

7.4.3. A kurzusok teljesítésének feltételei.....	99
7.4.4. A kurzusokkal kapcsolatos szakirodalom.....	100
7.4.5. A kurzusokon alkalmazott oktatási módszerek.....	102
7.4.6. A kurzusok (olimpiai) nevelésben betöltött szerepe és hosszútávú hatása a hallgatókra.....	105
7.4.7. Oktatók véleménye az olimpiai nevelésről.....	107
7.4.8. Javaslatok és kritikák a kurzusokkal és az olimpiai neveléssel kapcsolatban.....	110
8. Következtetések.....	114
8.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának következtetései.....	114
8.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének következtetései.....	117
8.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének következtetései.....	121
8.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzéseinek oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának következtetései.....	123
9. Ajánlás.....	128
10. Konklúzió.....	130
Ábrajegyzék.....	132
Táblázatok jegyzéke.....	133
Képek jegyzéke.....	135
Irodalomjegyzék.....	136
Függelék.....	144
Köszönetnyilvánítás.....	171

1. BEVEZETÉS

1.1. Az olimpiai nevelés története

Már az ókori olimpiáknak is voltak nevelési jellegű elemei, a fizikai teljesítmény mellett a görög eszmeiségnek is jelentős szerepe volt a periodikus játékok kialakulásában és fennmaradásában. Az újkori olimpiák pedig egyértelműen nevelési céllal jöttek létre, a híres történelemtudós és pedagógus, Pierre de Coubertin kezdeményezésére. Napjainkban több országban is használnak olimpiai nevelési programokat, melyek elsődleges feladata az olimpiai példákön keresztüli erkölcsi nevelés és személyiségfejlesztés.

Az olimpiai nevelés története egészen az ókori olimpiáig nyúlik vissza. A Péneiosz és Alpheiosz folyó völgyében fekszik Olümpia, mely több mint ezer éven keresztül adott otthont a négyévente megrendezett olimpiai játékoknak. Az ókori olimpiák eredetéről és kezdetéről csupán feltételezéseket ismerünk. „[...] nehéz meghatározni, hogy valójában mikor rendezték meg Olümpiában első alkalommal az olimpiai játékokat, ugyanis a mítosz és a történelem között évezredek át nem ismertek határokat” (Kahlich és mtsai, 1977, 34. o.). Az ókori olimpiákat az *ágón* (versenyzés) szelleme járta át, és a győzelem hatalmas dicsőséget jelentett. Az ókori görögök embereszményének és nevelési szellemiségének jegyeit is magán hordozta az olimpia. Nemcsak sportági versengéseket, hanem szellemi vetélkedéseket és isteneknek rendezett áldozatbemutatókat is tartottak. Az olimpiák idejére fegyverszünetet (*ekechéiria*-t, azaz istenbékét) rendeltek el, az olimpia a béke jelképe volt. A közhiedelemmel ellentétben azonban Kertész (2014) cáfolja az általános béke meglétét. Állítja, hogy nem szüntek meg az olimpiák ideje alatt sem a háborúk, csupán az Olümpiába igyekvők biztonságát garantálták. Ehhez képest elég idilli Kahlich és mtsai (1977) álláspontja, miszerint „a játékok idejére megszűnt minden ellenségeskedés, és a szembeálló felek igazi testvérként üdvözölték egymást” (36. o.).

Az ókori görögök egyaránt fontosnak tartották a test és a szellem képzését, melyet leginkább a *kalokagathia* eszméje fejez ki. „A görög ifjak versenyszelleme abból a sajátos nevelési eszméből táplálkozott, amelyet kalokagathia néven ismerünk. Platón, a legnagyobb ókori görög idealista filozófus [...] fogalmazta meg elsőként példaképül a testi és szellemi képességeknek (a szépségnek és a jóságnak) egymással összefüggő egységét, amelyre minden görög embernek törekednie kellett” (Keresztényi, 1988, 28-9. o.). A kalokagathia célja az erkölcsös, művelt és testileg is edzett férfi kinevelése volt.

Tehát nem csupán a sport és fizikai felkészítés és megmérettetés, hanem a szellem művelése és a harmonikus életvitel eszménye is hozzá tartozott az ókori olimpiák nevelési értékeihez.

Az olimpiai játékok a klasszikus görög világ hanyatlásával a Római Birodalom uralma alatt egyre inkább átalakultak, és elveszítették korábbi nevelési értékeit. Ahogy az ókori olimpiák szellemisége átalakult, maguk az olimpiák is hanyatlásnak indultak. A kora középkori keresztény, aszkéta embereszmény oly távol állt az ókori görög olimpiáktól, hogy csupán a lovagkor és a humanista gondolkodás teremtette meg az olimpiák újjáélesztésének lehetőségét. Az egészséges, értelmes és erkölcsös újkori embereszmény hasonló volt a görög kalokagathiához. Az Angliában elterjedt arnoldizmus és gentleman nevelési eszme, valamint a nemzeti tornamozgalmak is elősegítették egyrészt a testi nevelés, másrészt az erkölcsi értékek fontosságának előtérbe kerülését.

Pierre de Coubertin báró (1863-1937) volt az, aki megálmodta és meg is valósította a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot (NOB, 1894) és az újkori olimpiai játékokat ókori görög mintára: melyben nem csupán a versenyzés, hanem a nevelési értékek is hangsúlyos szerepet kaptak. Az olimpiai mozgalom újjáélesztésekor Coubertinnek nem az volt a célja, hogy az ókori hagyományokat csorbíthatatlanul átvegye. „[...] a mai idők követelményeinek átalakítva [javaslom] az olimpiai játékok felújításának gondolatát. [...] A nemzetközi kongresszusnak és az egyes országoknak erkölcsi érdeke, hogy az olimpiai játékok modern formában ugyan, de a régi keretek megtartásával nemzetközi alapon életre keljenek” (Keresztényi, 1988, 54-5. o.).

Coubertin nevelési elveire leginkább az angol gentleman mozgalom és az arnoldizmus (melynek eszménye az izmos testben lángoló szellem) volt hatással (Szegnerné, 2011, 298. o.). „Az Egyesült Királyságban, ami a viktoriánus értékek és az izmos kereszténység (muscular Christianity) eszméjét hirdette, mely Coubertinre is olyan nagy hatással volt, mindig is úgy tartották, hogy valahogy a sportban való részvétel az erkölcsök fejlődésével is együtt jár” (McNamee, 2012, 185. o.). Coubertin a „lovagiasság eszméje” (McFee, 2012, 221. o.) kifejezést használta arra, mely mai napig szerves része az olimpiai eszméknek, csupán a megfogalmazása változott: tisztességes játék vagy fair play.

Coubertin célja a görög hagyományok, főként a kalokagathia eszméjének beépítése volt pedagógiájába, szerette volna, ha az emberek felismerik a fizikai aktivitás jelentőségét. Így tehát az olimpiai mozgalom újjászületésénél is ez az eszme vált az egyik olyan értéké, amelyet érdemesnek tartottak továbbvinni. „A kalokagathia fogalma kötötte össze az ókori játékokat az újkori olimpiákkal” (Filaretos, 2004; Olivova, 1984). Coubertin pedagógiai reformot kívánt elérni azzal, hogy a sportot a mindennapi oktatásba bevezetve egyaránt fejleszti a fiatalok testét és szellemét (Müller, 2004). Tehát nemcsak az olimpiák kapcsán, hanem az iskolai testnevelésben is megjelent a kalokagathia eszméje. „[Coubertin] az olimpizmust eszköznek tekintette, melyet a fiatalok nevelésére kell használni úgy, hogy testileg és intellektuálisan is fejlessze őket” (Monnin, 2012, 333. o.). Coubertin az olimpiákat az ifjak nevelési eszközöként értelmezte, és létrehozásakor pedagógiai célok vezérelték. Ezért is hangsúlyozta a részvétel jelentőségét, az amatőrizmus kérdését, és a sportoló ifjúság egészségre, erkölcsös életre nevelését.

Coubertin korára egyértelmű célként jelent meg a népek békés együtt versenyzése, mely aztán az újkori olimpiák egyik legfontosabb elemévé vált. „[Coubertin] beszédében kifejti: a sportolók békés nemzetközi vetélkedése alkalmas arra, hogy a béke ügyének új és hatalmas támasza legyen” (Kahlich és mtsai, 1977, 39. o.). „Amíg [...] az ókori olimpiák intézménye csupán egyetlen nép belső ügye volt, addig az újkor olimpiai mozgalmát a világ különböző tájain élő emberek békés közeledésének a szolgálatába állította a párizsi kongresszus” (Keresztényi, 1988, 55. o.). Napjainkban „a Nemzetközi Olimpiai Akadémia a programjain keresztül kívánja a békét, szolidaritást és nemzetközi megértést és toleranciát erősíteni” (Georgiadis, 2005, 21. o.).

Az ókori kalokagathia eszméje a gentleman nevelési eszménnyel, majd az olimpizmussal mint életfilozófia felfogással bővült. Az újkori olimpiák alapvető célja az egyetemes erkölcsi értékek tiszteletben tartása melletti tisztességes megmérettetés. A sportot és versenyzést nem önmagáért, hanem annak nevelő értékei miatt dicsőíti, és az egész emberiséget erre buzdítja. Az olimpiák célkitűzései egyértelműen nemesek, ám megvalósulásuk számtalanszor kudarcba fulladt politikai csatározások, gazdasági megfontolások, vallási és etnikai ellentétek miatt. Az olimpiatörténetben számos hírhedt eset bizonyítja, hogy hiába az ókorból származtatható idillikus eszmék, az újkori olimpiák problémákkal terheltek. Ilyenek a bojkottok (például: 1980, 1984), etnikai jellegű politikai viszályok (például: 1936, 1968, 1972), vagy a méltán nagy vitákat kiváltó doppingbotrányok.

Az olimpiai nevelés az eszmék és értékek hangsúlyozását jelenti, ám ma is vitatott, hogy az ideális, célként kitűzött olimpiákat tekintsük az olimpiai nevelés tárgyának, vagy a megrendezésre került – és korántsem tökéletes – olimpiákat. Az olimpiák egyik alapelve a népek békés összefogása és együtt versenyzése a fair play és egymás iránti tisztelet, megbecsülés jegyében. Az olimpiai nevelés során azonban nem érdemes csupán ezt az idealisztikus eszmét hangsúlyozni, sokkal hatékonyabb lehet a nevelési folyamat, ha a témát kritikusan szemléljük. Az eszméket mindig a valósággal összevetve érdemes vizsgálni, kiemelve az esetleges problémákat, ellentmondásokat. Az olimpiai nevelés napjainkban oktatási jellegű programok formájában is jelen van, ezek fő feladata az olimpiai példákon keresztül megvalósuló erkölcsi nevelés és személyiségfejlesztés. A meglévő programok jelentős része az olimpiák történetét helyezi a fókuszba, és a dicső múltat hivatott feleleveníteni. Ezek főként oktatási jellegű programok, és az olimpiai nevelés legfontosabb célját – az erkölcsi nevelést – nem segítik. A főként nevelési célú programok esetében a hangsúly a kritikus szemléletmódon, a vitára ösztönző, kreatív történeteken és feladatokon van. Az ilyen korszerű olimpiai nevelési programok nem adatok és tények memorizálását várják el a tanulótól, csupán eszközként használják az olimpiai témákat egy-egy érték értelmezéséhez, megvitatásához.

Az olimpiai nevelés múltja és jelene nagyban különbözik módszereiben, azonban az alapelv nem változott: az erkölcsi nevelés mindvégig központi eleme maradt. Az olimpiákat az különbözteti meg a többi világméretű sporteseménytől, hogy jelentős eszmei értékkel bír és hagyományőrző funkciója van; az olimpiák az emberiség kulturális örökségének részei. Fontos azonban együtt értelmezni a valós eseményeket (a dicső múltat és a botrányokat) az olimpia eszméjével, mely teljesen idealisztikus. Az olimpiai nevelés lényege nem az ideális (valóságban nem létező) olimpiák tárgyalásában és pozitívumok hangsúlyozásában, hanem sokkal inkább az árnyoldalak és vitás esetek értelmezésében rejlik. *McFee* (2012) szerint az olimpiai játékok csak akkor lehetnek „erkölcsileg nevelő hatásúak”, ha azokat „önmagukért” rendezik (216. o.). A hagyományok és eszmék életben tartása tehát messze túl kell, hogy mutasson a gazdasági érdekeken, hiszen éppen a kulturális örökségi jelleg az, ami különlegessé teszi és kiemeli az olimpiai játékokat a többi nemzetközi sportesemény közül.

1.2. Témaválasztás indoklása

Az olimpiai nevelés lehetőségeinek vizsgálata az oktatásban egy olyan interdiszciplináris kutatási terület, melyet magyar nyelven, a magyar oktatási rendszerre vonatkozóan nem vizsgáltak korábban. A sporttudományt és a neveléstudományt egyaránt érinti, a kutatás eredményei mindkét diszciplína területén relevánsak. Az oktatási-nevelési folyamat alapvető célja (csakúgy mint az olimpiai nevelésé) a tanulók személyiségfejlesztése. Az olimpiai nevelés érdekes és újszerű tartalmat kínál ezen célok elérésére, mely megkönnyítheti a pedagógusok munkáját is, hiszen segítséget nyújt a tanulók általános erkölcsi nevelésében konkrét tartalmak bevonásával. A sporton és fizikai aktivitáson keresztüli neveléshez is szorosan kapcsolódik az olimpiai nevelés, hiszen a programok elsősorban mozgásos feladatokat és sportolói, olimpiai példákat használnak kontextusként. Az olimpiai nevelés mégsem korlátozódik a testi nevelésre, hiszen sok más tantárgy (vagy tantárgytól független program) esetében is jól alkalmazható.

Korábbi munkám során (*Vojtkó, 2017*) kísérleti jelleggel vizsgáltam olimpiai nevelési program hatását, melynek eredményei újabb kutatásra ösztönöztek. Célszerűnek tartottam konkrét programok bevezetése előtt egy olyan átfogó jellegű kutatás elvégzését, mely feltárja az olimpiai nevelés aktuális helyzetét a nemzetközi, de különösen a hazai oktatásban. Kutatásomban az oktatás teljes vertikumát vizsgálom, a köznevelést és a felsőoktatást is. Az olimpiai nevelés lehetőségeinek vizsgálata az oktatásban rendkívül motiváló kutatási téma, hiszen új, korábban nem vizsgált területeket érint. A kutatás érdekességét nem csupán az adja, hogy feltáratlan, új terület (különösen a hazai szakirodalomban), hanem az is, hogy rendkívül dinamikus: a közvetítő tartalom, mely által a nevelési célok megvalósulhatnak, maga az olimpia, amely korunk meghatározó, folyton változó és megújuló sporteseménye. A diákok figyelemmel kísérhetik az eseményeket, tájékozódhatnak az olimpiákkal kapcsolatos tartalmakról, a négyévente (sőt, a téli és ifjúsági olimpiák miatt már évente) megrendezésre kerülő programok világszerte nagy érdeklődésnek örvendenek.

Az olimpiai mozgalom XIX. század végi újjáélesztése pedagógiai célokkal történt, és ezt az értéktöbbletet, az olimpizmus eszméjét, mind a mai napig igyekeznek életben tartani. A kutatási terület gyakran vitatott kérdése, hogy mennyiben nyújtanak jó példát az olimpiai játékok az olimpiai neveléshez, érdemes-e csupán a pozitív tartalmakat és eseményeket bevonnunk az oktatásba. Az olimpiai nevelés rendkívül aktuális tud maradni a diákok számára az olimpiai játékok folyton változó eseményei miatt, mindig

újabb és újabb eseteket, problémákat kínál, melyek értelmezését és megvitatását kiválóan alkalmazhatjuk a tanulók személyiségfejlesztésében.

Az olimpiai nevelés személyiségre gyakorolt pozitív hatása erőteljesebb lehet, ha tudományos eredmények ismeretében tervezünk és adaptálunk programokat. Az oktatásban eleve jelen lévő olimpiai nevelési értékek vizsgálata tehát elengedhetetlen ahhoz, hogy a későbbiekben az olimpiai nevelési programok elérjék céljukat – a személyiség általános és sokoldalú fejlesztését.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. Az olimpiai nevelés meghatározása

Az *olimpiai nevelés* kifejezést először Müller használta az 1970-es években (Müller, 1975). Azóta számos kutató fogalmazta és értelmezte újra a kifejezést (Naul, 2008; Binder, 2010; Culpan és McBain, 2012); 2000-ben a Nemzetközi Olimpiai Akadémián a következő definíciót fogadták el:

Az olimpiai nevelés a társadalmi, mentális, kulturális, erkölcsi és testi fejlődésért felelős. A nevelés központi eleme a sport, mely segít a fiataloknak szellemileg és testileg kiegyensúlyozott, kooperatív, toleráns és békét tisztelő felnőttekké válni. [...] Az olimpiai nevelésnek elő kell segítenie, hogy az egyénnek olyan életfelfogása alakuljon ki, mely által pozitívan hat a családjára, a közösségre, az országra és a világra. (Konstantinos, 2007, 217. o.)

Az Olimpiai chartában (Olympic Charter) a kilencvenes években szerepelt először az olimpizmus definiálása a Fundamental Principles fejezetben (*International Olympic Committee*, 1991). A legújabb (*International Olympic Committee*, 2021) kiadásban az olimpizmus alapelveit hét pontban összegzik, amelyek közül az első kiemeli a sport, a kultúra és a nevelés kapcsolatát. Az olimpizmus nem olimpikonok versenyfelkészítését jelenti, és nem az olimpiai játékokkal mint világeseményekkel foglalkozik, hanem egy életfilozófia, mely „a test, az akarat és a szellem képességeit mint egységes egészet fogja össze és dicsőíti. Egyesítve a sportot a kultúrával és neveléssel az Olimpizmus olyan életforma kialakítására törekszik, amely középpontjában a munkavégzés öröme, a példakép mint nevelési érték, a társadalmi felelősségvállalás és az egyetemes erkölcsi alapelvek állnak.” A második alapelv az olimpizmus célját („a sportot az emberiség harmonikus fejlődésének szolgálatába [állítani]”), a harmadik az Olimpiai Mozgalmat, az ötödik a sportszervezetek jogait és kötelezettségeit határozza meg. A negyedik és hatodik alapelv a diszkrimináció-mentességet emeli ki: „a sport gyakorlása alapvető emberi jog”; „bármely [...] formában megjelenő diszkrimináció összeférhetetlen az Olimpiai Mozgalommal”. Az utolsó, hetedik alapelv pedig kimondja, hogy „az Olimpiai Mozgalomhoz való tartozás feltétele az Olimpiai Charta betartása és a

NOB általi hivatalos elismerés” (*International Olympic Committee*, 2021, 8. o.). (Az olimpizmus alapelveinek teljes leírása az 1. sz. függelékben olvasható.)

Binder (2010) felhívja a figyelmet arra, hogy mennyire sok hasonlóság van az oktatási rendszer és az olimpia értékrendje között. Az olimpiai témájú oktatást értékközvetítő oktatásként értelmezi és gyakorolja, az iskolában zajló nevelést és az olimpiai nevelést párhuzamba állítja egymással.

Az olimpiai nevelés általános és széleskörű, az egész emberi egyén fejlesztését szolgálja és alapvető emberi értékeken alapul. *Naul* (2008) *Olympic Education* című könyvében nyolc olimpiai értéket határoz meg, melyek a következők: bajtársiasság, béke, küzdelem árán elért öröm, szolidaritás, harmonikus test és szellem, kölcsönös tisztelet, nemes viselkedés és tisztességes játék. Az *Olympic Review*-ban publikált tanulmányok meghatározásai alapján *Teetzel* (2012) az olimpizmust három fő területre bontja: 1) becsületesség/tisztességes játék; 2) egyenlőség; és 3) erkölcsös/etikai viselkedés. Azonban megjegyzi, hogy „nem sok útmutatást [adnak] arra vonatkozóan, hogy ezeket hogyan lehetne értelmesen és pontosan megvalósítani egy iskolai oktatási program részeként” (322. o.).

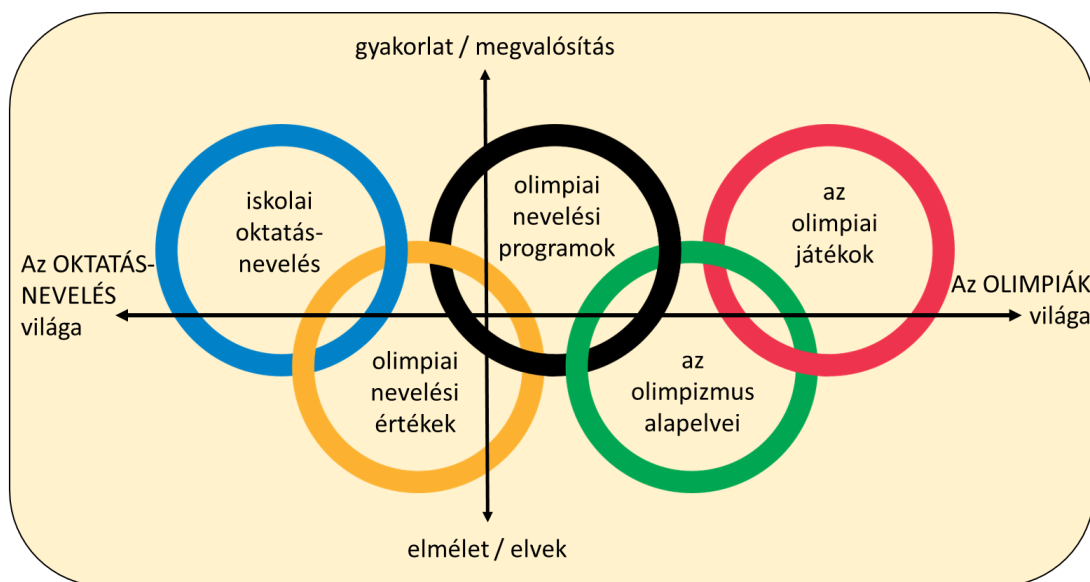
Bábosik és *mtsai* (2021) szerint „konstruktív életvezetésen olyan életvitelt értünk, amely szociálisan értékes, de egyénileg is eredményes. Ebből következően tehát az ilyen életvezetés megfelel az értékkel kapcsolatos kettős kritériumnak, amennyiben egyrészt közösségfejlesztő jellegű, de az egyén fejlődését is elősegíti, vagyis önfejlesztő és nem önromboló jellegű” (43. o.). Az olimpia számos olyan értéket jelenít meg, mely a mindennapi életben is kívánatos, a közösség és az egyén számára egyaránt fejlesztő jellegű, mint például az egymás iránti tisztelet, mások elfogadása, a küzdeni tudás elsajátítása. Az olimpiai nevelés nem olimpikonok nevelése vagy felkészítése, hanem az olimpizmus elvein alapuló (az iskolában és a társadalomban általában érvényes) morális-etikai nevelési elvek összessége. Az olimpiai nevelés tehát abban különbözik a nevelés egyéb területeitől, hogy olimpiatörténeti példákon és az olimpizmus eszméi alapján kíván hozzájárulni az egyén konstruktív életvezetésének kialakításához, a szociálisan és az egyén szempontjából egyaránt értékes általános értékek megértéséhez és elsajátításához. A kutatók összességében egyetértenek abban, hogy az olimpiai nevelés elsődleges feladata a különböző értékek bemutatása, megvitatása (*Culpan* és *Wigmore*, 2010; *Chatziefstathiou*, 2012; *Teetzel*, 2012; *Hsu* és *Kohe*, 2015).

Az olimpiai nevelési programok az olimpiák hagyományait, eseményeit és értékeit használják kontextusként az oktatás-nevelés folyamatában. Az olimpiai nevelési

programok nem olimpiával kapcsolatos tárgyi tudást kívánnak a tanulóknak átadni, sokkal inkább olimpiai példákon keresztül mutatják be az életben is hasznosítható értékeket. A korszerű programok mindezt kreativitást fejlesztő, egyéni megoldásokon alapuló feladatokkal teszik, melyekben fontos szerepet kap a tanulók önálló véleményformálása, produktumok elkészítése.

Olimpiai nevelési programnak tekintek „minden oktatási kezdeményezést vagy gyakorlatot, mely az olimpizmus értékeivel hozható kapcsolatba” (Chatziefstathiou, 2012, 391. o.). Olimpiai nevelés kifejezéssel utalok egyrészt azokra az erkölcsi-etikai alapelvekre, melyek az olimpizmus életfilozófiáját és felfogását követik (olimpiai nevelési értékek), másrészt az ezeken alapuló programokra, nevelési célú konkrét kezdeményezésekre (olimpiai nevelési programok).

Az olimpiai neveléssel kapcsolatos fogalmak és kifejezések rendszerbe foglalását az 1. ábra szemlélteti. Az ábra nyilai két dimenziót jelölnek: a vízszintes tengely egyik végpontja az oktatás-nevelés világa, míg a másik az olimpiák világa. Attól függően, hogy hol helyezkednek el a karikák a tengely mentén, látható az oktatással és neveléssel, és az olimpiákkal való kapcsolatuk. Hasonló logika mentén értelmezhető a függőleges tengely, melynek két végpontja az elmélet vagy elvek, illetve a gyakorlat vagy megvalósítás.

1. ábra: Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kifejezések rendszere
két dimenzió mentén értelmezve
(saját szerkesztés)

Az iskolai oktatás-nevelés (kék karika) az iskola világát érinti és főként gyakorlati jellegű. Az olimpiai nevelési értékek (sárga karika) az elmélet szintjén jelennek meg és kevés kapcsolatuk van a gyakorlati megvalósítással. Az oktatás-nevelés világához szorosan köthetőek, de az olimpiák világából is merítenek. A nevelési értékekkel szemben az olimpiai nevelési programok (fekete karika), habár rendelkeznek elméleti megalapozottsággal, jóval gyakorlat-orientáltabbak, és a programokban idézett konkrét olimpiai példák miatt közelebb állnak az olimpiák világához. Az olimpizmus alapelvei (zöld karika), melyeket az *Olimpiai Charta* (2021) ismerteti, kizárólag az olimpia világához köthetők, és elméleti jellegűek. Az oktatás-nevelés világától és az elmélettől legtávolabb az olimpiai játékok (piros karika) mint sportesemények állnak. A karikák egymásba fonódása a fogalmak és kifejezések szoros kapcsolatát és átfedéseit szimbolizálják (1. ábra).

2.2. Nemzetközi kutatási eredmények az olimpiai nevelés elméletében

Többféle olimpiai nevelési program létezik világszerte, azonban *Culpan* és *McBain* (2012) megjegyzi, hogy ezek a meglévő programok nem megfelelően hatékonyak, mivel az olimpiai eszmét úgy értelmezik és propagálják, mintha az csupa pozitív tartalommal bírna (95. o.). Véleményük szerint szükség lenne a programok konstruktivista személett mód alapján történő átdolgozására. „Ha az olimpiai nevelést megfelelő módon kezeljük, jelentős nevelő és társadalmi hatása lehet.” A jelenlegi olimpiai programoknak elhanyagolható a hatásuk, de „konstruktivista értelmezésen keresztül fokozható lenne az oktatásban betöltött szerepük” (104-5. o.). A konstruktivizmussal együtt a kritikai szemléletmód is hangsúlyos, amelyen keresztül elérhető, hogy egységes értelmezés alakuljon ki a tudás, a jelentés, és a tanulás folyamatairól, és az ezek közötti kapcsolatokról (*Richardson*, 2003). Ez a konstruktivizmussal együtt megjelenő kritikai megközelítés lehetővé tenné a tanulók számára, hogy „fellépjenek a társadalmi igazságtalanság, egyenlőtlenség, féktelen fogyasztás, és nem etikus viselkedés ellen” (*Culpan* és *McBain*, 2012, 105. o.). Összességében a szerzőpáros úgy véli, hogy a testnevelés tantárgyba integrált konstruktivista olimpiai nevelésnek arra kellene fókuszálnia, hogy „mit tanulnak, hogyan tanulnak, és hogyan segítheti elő ezt a tanulást a tanár, ahelyett, hogy mit tanítanak, és hogyan viselkedik a tanár” (*Culpan* és *McBain*, 2012, 99. o.). A tanulókra és a tanulásra több figyelmet szükséges fordítani, az erőteljesebb tanulóközpontúság megtörné a jelenlegi olimpiai nevelésben kialakult trendeket, mely a tanárok feladataira és kizárólag

az olimpizmus pozitív értékeire koncentrálnak. *Binder* (2012) úgy véli, hogy jelentős mennyiségű kutatást folytatnak arról, hogy *mit* kell tanítani azért, hogy segítsük a tanulókat értékrendjük kialakításában, de kevés szó esik arról, hogy *hogyan* tegyük mindezt (279. o.).

Teetzel (2012) kiemeli, hogy az olimpiai nevelés során ne kizárólag az olimpiák pozitív üzeneteit mutassuk be a tanulóknak, hanem hívjuk fel a figyelmüket az esetleges negatívumokra, ellentmondásokra, problémákra is. Ehhez a konstruktív szemléletmódot javasolja, valamint a minden részletre kiterjedő megközelítést. Ezzel *Donelly* (1996) is egyetért, aki tágabb történelmi és társadalmi kontextusba helyezné az olimpiai nevelést, hogy a tanulók kritikai érzéke fejlődjön, és ne kizárólag a pozitív aspektusokat lássák. Így talán az olimpiai témákat hatékonyabban használhatnák az erkölcsi nevelés során. *Lenskyj* (2012), aki a jelenlegi olimpiai nevelés heves kritikusa, az olimpia által közvetített értékeket nem egyértelműen pozitívnak látja. Ennek felismerésére ösztönöz, és arra, hogy az olimpiai programok segítsék a kritikus gondolkodást, hiszen annak elsajátítására és fejlesztésére megfelelő eszköz lehet. A szerző szerint kevés megfelelő olimpiai nevelési program van jelenleg, hiszen többségükben az üzleti szellem és az idealisztikus szemlélet dominál. Véleménye szerint olyan programokra lenne szükség, melyek elősegítik a tanulók kritikai gondolkodását és pedagógiai célokkal vannak alátámasztva. Emellett fontosnak tartja a kutatást a tantervi fejlesztések előtt. *Lenskyj* (2012) tanulmányának a címe is árulkodó: *Olimpiai nevelés: A gyermekek elméjének gyarmatosítása? (Olympic Education: Colonizing Children's Minds?)*. Habár eredetileg a cím kérdés volt, a kutatás befejeztével a szerző állító mondatát alakította azt át, hiszen meggyőződött róla, hogy valóban így van. *Teetzel* (2012) az olimpiai játékokat nem egyértelműen pozitívnak látja, hiszen az értékek közvetítése mellett a játékokon jelen van a diszkrimináció, a csalás, a korrupció; mégsem tagadja, hogy az olimpiai nevelés hasznos eleme az oktatásnak (328. o.). Csupán arra kíván rávilágítani, hogy az olimpiai értékek és eszmék magasztalása és feltétel nélküli elfogadása helyett a tanároknak arra kellene bátorítaniuk tanulóikat, hogy megkérdőjelezzék, megvitassák és pontosan értelmezzék azokat. Nem kész, előre feldolgozott tudást kellene a tanulók felé közvetíteni, sokkal inkább viták és megbeszélések során szorgalmazni, hogy a tanulóknak kialakuljon a személyes értelmezés az olimpiai értékekkel kapcsolatban.

Kohe (2010) kritikát fogalmaz meg az olimpiai nevelés jelenlegi gyakorlatával szemben. Fontosnak tartja, hogy az olimpiai nevelés során ne csak a pozitívumokat emeljük ki propaganda jelleggel, hanem nevelő célú programokat állítsunk össze. A szerző szerint az olimpiai neveléssel kapcsolatos tananyagoknak „egy útmutatásnak” és nem „az útmutatásnak” kellene lenniük az etikai és értékorientált oktatási-nevelési folyamatban (490. o.). A szerző úgy véli, érdemes lenne megfontolni, hogy a tanár ne egyetlen elfogadható álláspontot képviseljen az olimpiai nevelés során, hanem bemutassa a lehetséges véleményeket és értelmezéseket, amelyek alapján a tanuló kialakíthatja saját nézőpontját.

Az olimpiai nevelés területén az utóbbi időben változás tapasztalható, hiszen „az olimpiai játékok és az olimpiai mozgalom egysíkú, hagyományos értelmezése helyett új módszertani megközelítések jelentek meg. Ilyen például a különböző történelmi nézőpontok kínálása (egyetlen elfogadott történet helyett), a kritikai gondolkodásra ösztönzés és a viták” (Kohe, 2010, 489. o.) (1. táblázat).

1. táblázat: Az olimpiai nevelés elmélete:

A hagyományos és korszerű olimpiai nevelés elemeinek összehasonlítása

A hagyományos olimpiai nevelés elemei	A korszerű olimpiai nevelés elemei
a <i>tanár</i> mit és hogyan tanít (a tanár feladata: ismeretátadás)	a <i>tanuló</i> mit és hogyan tanul (a tanár feladata: tanulás segítése, egyéni értelmezések és szükségletek figyelembevétele)
kész, előre feldolgozott tudás és nézőpontok átadása	hagyni, hogy a tanulóknak kialakuljon a személyes értelmezés
egyetlen történet és álláspont	különböző nézőpontok, alternatívák, értelmezések melyekből a tanuló kialakítja a sajátját
tananyag = „az” útmutatás	tananyag = „egy” útmutatás
pozitívumok ismertetése értékek és eszmék magasztalása és feltétel nélküli elfogadása	kritikai gondolkodásra ösztönzés negatívumok, ellentmondások, problémák megvitatása, értelmezése

Jones (2008) szerint mivel a jó és erkölcsös ember sokféle lehet, az erre való nevelést is komplexen kell értelmezni:

Az erkölcsi nevelés igen összetett és helyzettől függő. Amikor értékekkel kapcsolatos programot vezetünk be – melyre az olimpiai nevelés egy klasszikus példa –, a résztvevőknek figyelembe kell venniük azt, hogy a jó tulajdonságok és a morális jószág szükségszerűen sokfélék lehetnek, és ezért az erkölcsi nevelést általában és a sportban is tágan kell értelmezni. (337. o.)

Az általánosan elfogadott erkölcsi értékek esetében is hangsúlyos az egyéni értelmezések és szükségletek figyelembevétele, mivel nem csupán kulturális csoportok értékrendje lehet eltérő, hanem az egyes embereké is. Az olimpiai nevelésben lehetőség van a különböző alternatívák megismertetésére a tanulókkal, amelyek közül ők maguk választják ki a számukra értelmezhető, és azt, amelyik legjobban beleillik személyes világukba, a társadalmi kontextusba, amelyben élnek.

Hassandra és mtsai (2007) szerint szükség van hatékony programokra, melyeknél a fejlesztés során empirikus kutatásokat is végeznek. Gibbons és mtsai (1995) megállapították, hogy egy speciális (olimpiai) nevelési program hatással lehet a gyermekek erkölcsi fejlődésére. Hassandra és mtsai (2007) megjegyzik, hogy „a sportban való részvétel önmagában nem biztosítja a fizikai fejlődést, szükséges a program eredményességének felmérése. Hasonló a helyzet a társadalmi és erkölcsi fejlesztésnél is: szükség van olyan hatékony programokra, melyeknek megalapozott az elméleti háttér is” (99. o.).

Binder (2012), az olimpiai nevelés jeles képviselője szintén megfogalmazta, hogy az eredmények értékelése szükséges, mely majd további kutatásra ösztönöz (299. o.). Parry (2007) szerint, „a sport és a játék nagyban hozzájárulhat az egyén személyiségfejlesztéséhez, a közösség formálásához és az erkölcsös viselkedéshez;” illetve, „az olimpiai eszmében rejlő értékek elsajátítása egy jobb és kiegyensúlyozottabb életet biztosíthat” (198. o.).

Kohe (2010) megkérdőjelezi „a kényelmes és megnyugtató álláspontot az olimpiai nevelési anyagokban” és egy újfajta megközelítést ajánl, hiszen véleménye szerint a jelenlegi tananyagok [...] nem segítik a diákokat abban, hogy „jobban megértsék az őket körülvevő világot” (479. o.). Az „újfajta megközelítés” kifejezéssel Kohe a konstruktív és kritikai szemléletmódra utal. Összességében az olimpiai nevelés területén

egyre több kutató említi a konstruktivista szemléletmód létjogosultságát, többnyire a jelenlegi irányvonalak kritikájaként (Kohe, 2010; Culpan és McBain, 2012; Teetzel, 2012).

2.3. Nemzetközi kutatási eredmények az olimpiai nevelési programokban

Az olimpiai nevelés területén a kutatók egy része az olimpiai eszmét és az olimpizmust definiálja (Binder, 2010; Chatziefstathiou, 2012; Culpan, 2016; Culpan és Wigmore, 2010; Müller, 2004; Naul, 2008; Psimopoulos, 2011); míg másik részük olimpiai programokat mutat be (Binder, 2012; Hsu és Kohe, 2015; Kohe, 2010; Lenskyj, 2012; Nikham és mtsai, 2015; Monnin, 2012; education.olympics.com.au). Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatások harmadik csoportja a kísérleti jellegű, matematikai-statisztikai adatokkal alátámasztott kutatások. (Culpan és Stevens, 2017; Gibbons és mtsai, 1995; Knijnik és Tavares, 2012; Monnin, 2008; Nanayakkara, 2016; Vojtkó, 2017).

Szerte a világban terveztek már olimpiai nevelési programokat (Kanada – Binder, 1992, Új-Zéland – Ministry of Education, 2001, 2004, 2008; Tajvan – Hsu és Kohe, 2015; Sri Lanka – Nanayakkara, 2016), ezek azonban nagyon eltérőek mind tartalmukat, mind alkalmazásukat tekintve (Binder, 2012; Monnin, 2012; Hsu és Kohe, 2015; Nanayakkara, 2016). A kutatók egyre gyakrabban kritikával illetik ezeket a programokat, főként azok pozitivista és ideologikus szemléletmódja miatt, és sokkal gyakorlat-orientáltabb, a kritikai gondolkodást jobban elősegítő programokat javasolnak helyettük (Bale és Christensen, 2004; Lenskyj, 2012; Hsu és Kohe, 2015).

Binder (2012) átfogó munkájában elemzi az eddigi négy legmeghatározóbb (és a Nemzetközi Olimpiai Bizottság – NOB – munkásságához köthető) olimpiai nevelési programot kronológiai sorrendben. Bemutatja azok fejlődési folyamatát, különbségeit és részletes áttekintést ad a változtatásokról, azok okairól, eredményeiről. A négy program fokozatos fejlesztése során egyre erőteljesebben érződik a konstruktivista tanuláselmélet hatása. Az első programot 1986-ban, a legutóbbit 2007-ben¹ hozták létre. Az első program (*Come Together: The Olympics and You*, Binder, 1986) tervezése idején, melyet az 1988-as Calgary téli olimpia szervezőbizottsága állított össze, csupán 15 évnyi oktatói tapasztalat és egy halom információ az olimpiai játékokról állt rendelkezésre ahhoz, hogy elméleti szinten megalapozzanak, majd létrehozzanak egy olimpiai nevelési programot (Binder, 2012, 275. o.). A *Fair Play for Kids: A Handbook of Activities for Teaching Fair*

¹ A programot számos módosítást követően újra kiadták 2017-ben. Binder (2012) tanulmányában még az első, 2007-es kiadást elemzi és értékeli.

Play (Binder, 1992) című kiadványban „kooperatív problémamegoldó feladatokat alkalmaztak a tisztességes játék és együttműködés tanítására” (Binder, 2012, 285. o.) úgy, hogy a tanulókat is bevonták a tanulási folyamatba. Az ezt követő program során, *Be a Champion in Life: An International Teacher's Resource Manual* (Binder, 2000), három tanulással kapcsolatos alapelvet tartottak szem előtt: „1) a tanulás aktív tevékenység; 2) az emberek különbözőképpen tanulnak; 3) a tanulás egyéni és kooperatív munka eredménye” (Binder, 2012, 292. o.). A program egyik témája a tisztességes játék (fair play), melynek oktatásához és lényegének megértéséhez Teetzel (2012) a következő módszereket javasolja:

A tisztességes játék olyan komplex téma, mely messze túlmutat a szabálykönyvben leírtakon vagy az olimpiai okiratban lefektetett elveken. A konkrét esetek vizsgálata segítheti a diákokat a fogalom megértésében és abban, hogy értékelni tudják, mi szükséges – és mi nem – ahhoz, hogy tisztességesen viselkedjenek. (325. o.)

Ezzel Nussbaum (1986) is egyetért, hiszen véleménye szerint az erkölcsi nevelésben fontosak az elbeszélések, mint például színdarabok, versek, történetek. Egy másik módszer az etika és erkölcs oktatására „a megélt tapasztalatokon és életszerű szituációkon keresztüli tanulás a feltételezett és elképzelt helyzetek helyett” (Binder, 2012, 290. o.).

A negyedik programot érdemesnek tartom részletesebben is ismertetni, hiszen példaértékű mind tartalmában, mind elméleti megalapozottságában. Az *Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program* (Olympic Values Education Programme, OVEP) keretében elkészült olimpiai kiadvány (*Teaching Values: An Olympic Education Toolkit*, Binder, 2007) az olimpiai neveléshez nyújt segítséget és javasol feladatokat korosztály- és kultúrafüggetlen módon. A program az olimpiai sportágakat és az olimpiai értékeket használja kontextusként a feladatoknál. Lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy olyan értékekről tanuljanak, mint például a kiválóság, a tisztelet vagy a barátság. Az ingyenesen hozzáférhető oktatási anyagok összességét használhatják tanárok, edzők, oktatási szervezetek, kormányok, sőt, akár szülők is. A feladatgyűjtemény az olimpia szimbólumain és olimpiai történeteken keresztül interaktív módon vonja be a tanulókat az olimpiai értékek megértésébe és elsajátításába. A tananyag úgy került összeállításra, hogy a világ bármely részén alkalmazható legyen tudásszintre vagy korosztályra való

tekintet nélkül. A feladatok nem az adatokat és tényeket, hanem a gyermeki kreativitást és aktivitást helyezik előtérbe (Binder, 2007). A *Nemzetközi Olimpiai Bizottság* (NOB) honlapján 21 olimpiai nevelési programot tartanak számon, melyeket különböző országokban használnak és melyeket az OVEP által bemutatott olimpiai nevelési értékek inspiráltak. A 17 ország programjai közül példaként említem a következőket: Ausztrália: *a.s.p.i.r.e. School Network*; Kanada: *Canadian Olympic School Program*; Ciprus: *Olympic House Guided Tour*; Észtország: *School Olympic Games*; Franciaország: *Olympic Youth Camp*; Szlovénia: *Promoting the values of sport and Olympism – Fair Play School*; Törökország: *Sports, culture and Olympic Education programme* (www.olympic.org). Összességében a NOB (és a programok szerzőjeként megjelölt Binder) példaértékű oktatási segédletet biztosít az olimpiai nevelést tanítók és tanulók számára.

Az OVEP program tervezése során alapelveként fogalmazták meg, hogy az olimpiai nevelési kiadványnak teljes mértékben tanulóközpontú feladatokból szükséges állnia. Emellett a következő módszereket és megfontolásokat javasolja alkalmazni: „párbeszéd, szituációs játék, megerősítés, gyakorlás, képzelőerő fejlesztése kreatív feladatokkal, az érzelmi megnyilvánulásokra való odafigyelés, és a különbözőség (kulturális, nemi, képességbeli) hangsúlyozása az összes lehetséges módon” (Binder, 2012, 298. o.).

Knijnik és Tavares (2012) az OVEP programban alkalmazott főbb módszertani elemekről és feladattípusokról ír. A feladatgyűjtemény „négy módszertani jellegű irányelvet mutat be, melyek fontosak a sport és értékek oktatásában a kutatási eredmények alapján: megbeszélés, nézetek ütköztetése, szerepjáték, csoportfoglalkozás” (Knijnik és Tavares, 2012, 356. o.). Szituációs játékokban vagy vitákban beszélgetésindítók lehetnek a *Chatziefstathiou* (2012) által felsorolt témák az olimpiai neveléssel kapcsolatban: „Európa-központúság, elüzletiesedés, emberi jogok megsértése, nemi diszkrimináció, dopping, szerencsejáték, [...] fenntarthatóság, nacionalizmus, politika a sportban, bojkottok, hivatásos sportolók, diszkrimináció, korrupció [és] megvesztegetés” (385. o. és 388. o.). A felsorolás témái ötletként szolgálhatnak ahhoz, hogy hogyan lehet az olimpiai nevelésben jelentősebb teret adni az értékek megvitatásának.

Az OVEP feladatgyűjteménynek is léteznek kritikái. *Culpan és McBain* (2012) megjegyzi, hogy a program úgy mutatja be az olimpiai értékeket, mintha azok teljesen vitathatatlanok lennének, és általánosan jónak kellene elfogadnunk őket. A két szerző megjegyzi továbbá, hogy ez az olimpiai nevelési program túl általános amiatt,

hogy kultúra- és tantárgyfüggetlen, azaz mindig minden helyzetben alkalmazható, mintha „mindenre jó lenne” (a szerzőpáros a „one-size-fits-all” kifejezést használja) (98-9. o.). A program nem igazodik az egyéni vagy kulturális különbségekből adódó igényekhez, megpróbál egyetlen sémával megoldást találni minden korosztályú és társadalmi háttérű tanuló számára (Culpan és McBain, 2012). Az, hogy a program átfogó jellegű és nem egy speciális tanítási-tanulási kontextusra korlátozódik, lehetőséget ad arra, hogy az alkalmazó intézmények és tanárok a saját tanulóik igényeinek megfelelően formálják a tananyagot, illetve, hogy a diákok a számukra releváns tananyagrészeket és feladatokat részesítsék előnyben.

Új-Zélandon az olimpiai oktatás és nevelés hangsúlyos, mivel az iskolák tantervébe a testnevelés tantárgy (Health and Physical Education) attitűdök és értékek (*Attitudes and Values*) fejezetébe 1999-ben hivatalosan is integrálták az olimpiai oktatást és nevelést (Culpan, 2008; Culpan és Stevens, 2017). Ezt a döntést az oktatási minisztérium hozta meg és vezette be minden iskolában kötelezően. Az iskolák jelentős része vonakodva fogadta el ezt az újítást, és a kutatóknak sem sikerült még egységes álláspontot kialakítaniuk a tartalmakat és módszereket illetően. A *Tanterv a gyakorlatban* (*Curriculum in Action*) sorozatban megjelent *Attitűdök és értékek: Olimpiai eszmék a testnevelésben* (*Attitudes and Values: Olympic Ideals in Physical Education*) című kiadvány tantervi segédlet, mely részletesen foglalkozik az olimpiai nevelés témakörével (Ministry of Education, 1999). Ebben többek között olyan mozgásos feladatokat javasolnak, amelyek során a tanulók fejleszthetik szociális kompetenciájukat és megismerhetik a viselkedési normákat (New Zealand Ministry of Education, é.n.).

Culpan és McBain (2012) számos olimpiai programot nevez meg, melyeket Új-Zélandon vezettek be a testnevelés tantárgyba és kritikai-konstruktivista elveken alapszik. A következő programokat említik:

- 1) *Making Meaning; Making a Difference* (Ministry of Education, 2004)
- 2) *Attitudes and Values: Olympic Ideals in Physical Education* (Ministry of Education, 2001)
- 3) *Women in the Olympic movement; Olympic Education Teacher Resource* (New Zealand Olympic Academy, 2003)
- 4) *Ethics through Sport* (New Zealand Olympic Academy, 2004) (104. o.).

Ezeket a programokat igyekeztek gondolkodtató és kritikai szemléletmódot erősítő feladatokkal kiegészíteni, azonban Kohe (2010) megjegyzi, hogy az új-zélandi segédanyagok még így is túlzottan ideologikusak és csak egyetlen pozitív nézőpontot hangsúlyoznak. Új-Zéland az a hely, ahol a NOB „idealista és átfogó propagandája” jellemzi az olimpiai programokat, amelyek „mellőzik a kritikai szemléletet” (Kohe, 2010, 488. o.). Egy másik oktatási segédlet a tartervhez a *Game on! (New Zealand Olympic Committee, é.n.)*, amelyben ingyenes online tananyagokat és feladatokat kínálnak – emellett óraterveket, mozgásos játékokat, az egyes olimpiákkal kapcsolatos információkat, gondolkodtató feladatokat, történeteket és multimédiás linkeket is találhatunk benne.

Nanayakkara (2016) kutatása során saját fejlesztésű, olimpiai neveléssel kombinált konfliktuskezelési program (*The conflict resolution and Olympic education integrated curriculum model*) hatását vizsgálta középiskolások körében (N=124) Sri Lankán. Kutatásában arra kereste a választ, hogy az olimpiai nevelés elősegítheti-e a társadalmi integrációt a szingaléz (buddhista) és a tamil (hindu) tanulók között. Nanayakkara (2016) a program elméleti megalapozottságát a következőképpen jellemzi:

A program elméleti hátterét a humanista gondolkodás adta (Rogers és Freiberg, 1994), ami hangsúlyozza az önálló és önszabályozó tanulást (Maslow, 1954); a részvéten alapuló és felfedeztető módszereket (Rogers és Freiberg, 1994); a szabadságot és a tanulói kezdeményezést (Gage és Berliner, 1991). (626. o.)

„A humanista felfogáson alapuló tanulási folyamatban a tananyagban található témáknak közvetlenül relevánsnak kell lenniük minden egyes tanuló életére és élethelyzetére” (Rogers és Freiberg, 1994 idézi Nanayakkara, 2016, 640. o.). Egy tanuló számára akkor lehet releváns a tananyag, ha azt jól tudja előzetes tudásához kötni, képes azt értelmezni és be tudja illeszteni a már meglévő fogalmi rendszerébe. Amennyiben azonban az új információk ellentmondanak a tanuló meglévő tudásának, a tanulás folyamatában akár fogalmi váltás is bekövetkezhethet.

2. táblázat: Korszerű módszerek és feladatok az olimpiai nevelési programokban

Programok	Alkalmazott módszerek/feladatok
NOB: <i>Fair Play for Kids: A Handbook of Activities for Teaching Fair Play</i> (Binder, 1992)	kooperatív problémamegoldó feladatok
NOB: <i>Be a Champion in Life: An International Teacher's Resource Manual</i> (Binder, 2000)	elbeszélések (színdarabok, versek, történetek) megélt tapasztalatok és életszerű szituációk
NOB: <i>Teaching Values: An Olympic Education Toolkit</i> (Binder, 2007)	megbeszélés, párbeszéd, szerepjáték, szituációs játék, csoportfoglalkozás nézetek ütköztetése, különbözőség hangsúlyozása
Új-Zéland: <i>Attitudes and Values</i> (Min. of Ed., 2001); <i>Making Meaning; Making a Difference</i> (Min. of Ed., 2004); <i>Women in the Olympic Movement; Olympic Education Teacher Resource</i> (NZOA, 2003) <i>Ethics through Sport</i> (NZOA, 2004)	gondolkodtató feladatok és történetek
Srí Lanka: konfliktuskezeléssel kombinált olimpiai nevelés (<i>The conflict resolution and Olympic education integrated curriculum model</i>) (Nanayakkara, 2016)	részvéten alapuló és felfedezettő módszerek
Tajvan: művészeti oktatásba integrált olimpiai nevelés (<i>Olympic education curriculum for students in Taiwanese University's Liberal Arts programme</i>) (Hsu és Kohe, 2015)	ellentmondások kiemelése, beszélgetés, megbeszélés, vita, cselekvéses tanulás, filmrészletek bemutatása, vendégelőadók beszámolóit

Hsu és Kohe (2015) egy tajvani felsőoktatási példát mutat be, ahol az olimpiai nevelést művészeti oktatással ötvözik (*Olympic education curriculum for first-year undergraduate students enrolled within a provincial Taiwanese University's Liberal Arts programme*). Kiemelik, hogy az olimpiai értékeket kritikusabban kell szemlélni, és nem csak a pozitívumokat kiszűrve kell a diákoknak bemutatni. Olyan programokra van szükség, amelyek ösztönöznek a kritikai gondolkodásra, a tanulókat nem csupán az információk befogadóinak tekintik. Ehhez a megközelítéshez vendégelőadók meghívását és filmrészletek bemutatását javasolják, mivel ezek vitára, beszélgetésre sarkallják a tanulókat. A kétféléves egyetemi kurzus során a tanulóknak párhuzamokat és ellentmondásokat kell keresniük és elemezniük az olimpiai mozgalom eszméinek és gyakorlatának összehasonlításán keresztül (Hsu és Kohe, 2015). A tananyag öt nagy

témakörének (béke, multikulturalizmus, társadalmi érzékenység, erkölcs, esztétika) feldolgozása megbeszélésekkel, cselekvéses tanulással, filmnézéssel, vitákkal és vendégelőadók beszámolóival valósul meg. Ezeknek a módszereknek az alkalmazása közvetlen tanár-diák kapcsolatot kíván, ami újszerűnek tekinthető a tajvani oktatásban. A tananyag „szókratészi hagyományon” alapszik, ami azt jelenti, hogy lehetőséget adnak a diákoknak „saját tudásuk megkérdőjelezésére az olimpiai mozgalommal kapcsolatban és az eszmék, elvek, propaganda és valóság közötti ellentmondásokat emelik ki” (Hsu és Kohe, 2015, 481. o.) (2. táblázat).

Az olimpiai nevelési programok vizsgálata, elemzése és összehasonlítása során Binder (2012) szerint az alábbi kérdések mentén szükséges további kutatásokat végezni:

- 1) Melyek azok a jelenlegi tanuláselméletek, amelyek legjobban segítik az olimpizmussal kapcsolatos feladatok rugalmas alkalmazását az iskolai tanítási-tanulási folyamatban?
- 2) Hogyan sajátítják el a gyermekek és fiatalok a pozitív viselkedési mintázatokat és értékeket; és milyen oktatási módszerek segítik ezt a tanulást?
- 3) Van létjogosultsága az olimpiai értékeknek az európai és amerikai kultúrától eltérő kulturális kontextusokban is?
- 4) Vajon univerzálisak ezek az értékek, ahogy az olimpiai mozgalom állítja?
- 5) Az európai és amerikai kultúrákban alkalmazott módszerek az értékközvetítésre alkalmasak más kulturális kontextusokban is?
- 6) Hogyan tud egy nemzetközi olimpiai nevelési és fair play program különböző kulturális nézőpontokat képviselni?

(275. o.)

A kérdések összegzik a mai olimpiai nevelésben felmerülő dilemmákat és vitatémákat. Az első kérdésre adott válasz számos kutató véleménye szerint (Binder, 2012; Culpan és McBain, 2012; Hsu és Kohe, 2015) a korszerű konstruktivista tanuláselmélet lenne, melyben hangsúlyos szerepet kellene kapnia a kritikai szemléletmódnak. A második kérdésre adott válasz a tanuláselmélettől függ, az határozza meg a tanulási folyamatról alkotott elképzeléseinket. Az utolsó négy kérdés pedig az értékek és alkalmazott módszerek univerzalitását vizsgálja. Egy-egy olimpiai nevelési értéket feltehetően másképpen értelmez egy európai, mint egy ázsiai tanuló. Például a

kiválóságra törekvés, ami a *Be a Champion in life* (Binder, 2000) program egyik témája volt, „ellentmond az ázsiai és afrikai kulturális hagyományoknak, melyekben a közösséget, egységességet és szolidaritást helyezik előtérbe” az egyéni érdekérvényesítéssel szemben. „A buddhista és hindu emberek számára az *én* csupán illúzió, egy fogalom, melyet inkább elnyomni kell, mint kiemelni. A kínai tradicionális oktatásban pedig az alázatot többre értékelik a magabiztosságnál” (Binder, 2012, 293. o.). Nemcsak kultúránként, hanem egyénenként is eltérőek lehetnek az értékek és azok fontossága.

Az olimpiai nevelési programokban fellelhető korszerű (általában konstruktivista) tanuláselméleti elemek (kooperatív problémamegoldó feladatok, nézetek ütköztetése, megbeszélés, részvéten alapuló és felfedezettő módszerek) elősegítik a tanuló-központúságot és gyakorlat-orientáltságot, illetve erősítik a kritikai szemléletmódot. *Knijnik és Tavares* (2012) szerzőpáros a következő módszereket emelik ki az erkölcsi fejlődés folyamata kapcsán:

Az erkölcsi fejlődést kutatók (Binder, 2005; *Carvalho*, 2002; *Piaget*, 1996; *Puig*, 1998; *Zabalza*, 2000) úgy vélik, hogy az értékközvetítésben a tapasztalás hatékonyabb, mint a szabályok, utasítások és előadások általi tanulás. A gyakorlatias feladatok játékok, szerepjátékok és szimulációk formájában elősegíthetik a morális konfliktusok kialakítását és lehetőséget biztosítanak a gyermekeknek, hogy fejlesszék a különböző nézőpontok szerinti érvelést. (355. o.)

2.4. Az Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program (OVEP) bemutatása

Az Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program (Olympic Values Education Programme, OVEP) (*International Olympic Committee*, 2017) nemzetközi szinten jelentős hatású olimpiai nevelési program. Részletes bemutatását azért is tartom indokoltnak, mert kutatásom több fázisában a program kiadványaiban leírt olimpiai nevelési értékek mentén végeztem vizsgálatokat. Az OVEP hosszas fejlesztési folyamat eredménye és több országban is kipróbálták vagy használják. A több kötetből álló OVEP az olimpiai neveléshez nyújt segítséget és javasol feladatokat korosztály- és kultúrafüggetlen módon (*olympic.org*). Az OVEP kötetei:²

² A program kötetainek magyar nyelvű fordítása folyamatban van, ezért a végleges címek az itt feltüntetetteltől eltérhetnek.

1. *Alapismeretek az Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Programhoz: Egy mozgáson alapuló program (The Fundamentals of Olympic Values Education: A Sports-Based Programme)*
2. *Kézikönyv az Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Programhoz: Gyakorlati útmutató az olimpiai értékeken alapuló oktatáshoz (Delivering OVEP PLAYbook: A Practical Guide to Olympic Values Education)*
3. *Feladatgyűjtemény: Feladatlapok az olimpiai értékeken alapuló oktatáshoz és neveléshez (Activity Sheets: Exercises to Support Olympic Values Education)*
4. *OVEP műhelyterv: Tanulás a testmozgás segítségével (OVEP Workshop Plan: Learning Through Physical Activity)*
(olympics.com)

Az OVEP a következő öt nevelési érték mentén épül fel: 1) tisztességes játék, 2) kiválóságra törekvés, 3) harmonikus test és szellem, 4) küzdelem árán elért öröm, és 5) egymás iránti tisztelet. Fontosnak tartom, hogy az OVEP-ben tárgyalt olimpiai nevelési értékek tartalmát részletesebben is ismertessem, ezáltal egyértelművé tegyem, hogy az egyes nevelési értékek mit foglalnak magukba. A nevelési értékeket egyenként mutatom be: magyar és angol nyelvű megnevezésük után az OVEP-ben leírt meghatározásukat ismertetem.

Küzdelem árán elért öröm (Joy of effort): „A fiatalok a fizikai, viselkedési és intellektuális készségeiket fejlesztik és gyakorolják azáltal, hogy kihívásokat állítanak önmaguk és egymás elé a fizikai aktivitás, a játékos feladatok és a sportolás során” (International Olympic Committee, 2017, 18. o.).

Tisztességes játék (Fair play): „A fair play egy sporttal kapcsolatos koncepció, de számos más területen is alkalmazható világszerte. A fair play szerint sportolni egyben azt is jelenti, hogy kialakul és magától értetődővé válik a becsületes viselkedés a résztvevő életében és közösségében is” (International Olympic Committee, 2017, 18. o.).

Egymás iránti tisztelet (Practising respect): „Amikor a fiatalok, akik egy multikulturális közösségben élnek megtanulják az elfogadást és a sokszínűség tiszteletét, akkor gyakorolják a békés viselkedést, népszerűsítik a békét és a nemzetközi megértést” (International Olympic Committee, 2017, 18. o.).

Kiválóságra törekvés (Pursuit of excellence): „A kiválóságra törekvés segíthet a fiataloknak, hogy jó és egészséges döntéseket hozzanak, és arra törekedjenek, hogy a legjobbat hozzák ki magukból, bármit is csinálnak” (*International Olympic Committee*, 2017, 18. o.).

Harmonikus test és szellem (Balance between body, will and mind): „A tanulás nem csak a szellemre, hanem az egész testre hatással van; és a mozgásműveltség, valamint a testmozgás általi tanulás hozzájárul mind az erkölcsi, mind az intellektuális fejlődéshez. Ez a koncepció Pierre de Coubertin egyik alap gondolata volt, ami arra inspirálta, hogy újjáélessze az olimpiai játékokat” (*International Olympic Committee*, 2017, 18. o.) (1. kép).

1. kép: Az olimpiai nevelési értékek és tartalmuk leírása
az Alapismeretek az OVEP-hez kiadványban (saját fordítás)
(forrás: *International Olympic Committee*, 2017, 18. o.)

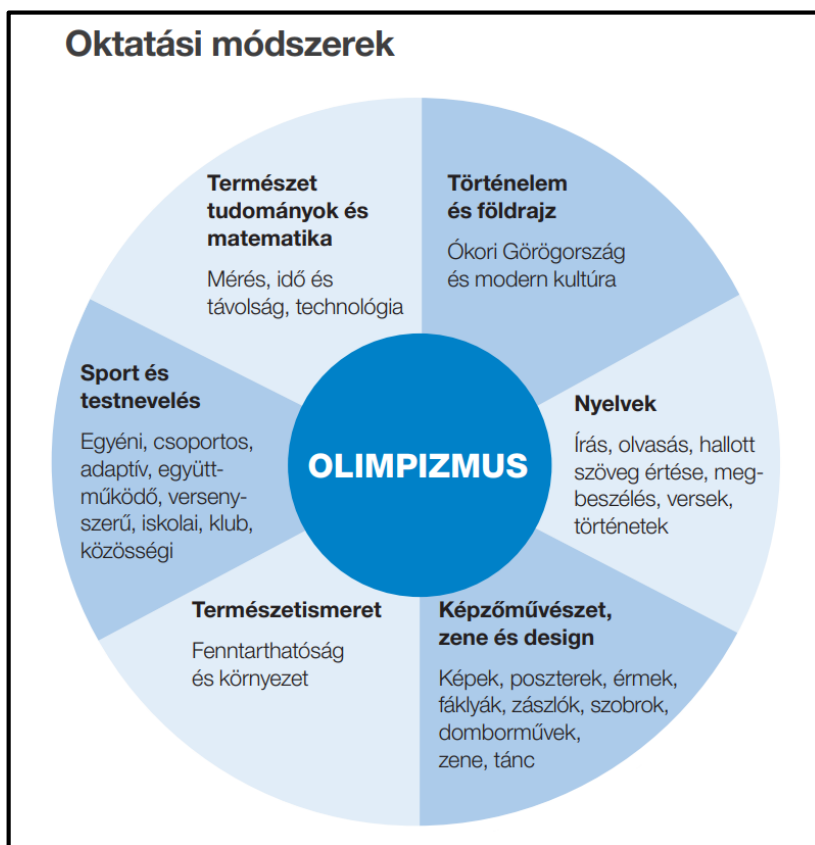
Az OVEP kiadványainak felépítése és elrendezése könnyen követhető és látványos. Rengeteg színes képet és történetet mutatnak be az olvasónak, vitatémákat és kérdéseket javasolnak az adott témához vagy olvasmányhoz kapcsolódóan. Összesen 34 feladatlap (Activity Sheets) kapcsolódik a kiadványhoz, melyek szintén ingyenesen letölthetők 8 nyelven (a magyar még nincs köztük). Az *Alapismeretek az OVEP-hez* (International Olympic Committee, 2017) kötet tartalmaz 1) leírást arról, hogy az adott témakör tárgyalása melyik olimpiai nevelési érték tanításához használható a legjobban; 2) ajánlást arra vonatkozóan, hogy milyen konkrét feladatokat lehet elvégezni attól függően, hogy melyik korosztállyal szeretnénk megcsinálni a feladatokat (5-18 éves korig négy korcsoportra bontva); 3) javaslatokat az oktatási módszerek és stratégiák alkalmazásáról; 4) leírást arról, hogy a tanuló mit sajátít el a feladat elvégzése során; és 5) a témához kapcsolódó feladatlap letöltési útvonalát is (2. kép)³.

2. kép: Az Alapismeretek az OVEP-hez kiadvány egy témája és a feladatlap felépítése (saját fordítás)
(forrás: International Olympic Committee, 2017, 38-9. o.)

³ A kiadvány használatát 5-18 éves korú tanulók számára ajánlják. A magyar oktatási rendszerben az 5 éves gyermek még nem iskoláskorú, azonban a számukra tervezett feladatok óvodai környezetben is megvalósíthatók.

Az olimpiai nevelési értékek nem csupán a testnevelés és sport területén alkalmazhatók, hanem egyéb tantárgyakba integrálva is. Az OVEP azt is ismerteti, hogy milyen olimpiákkal kapcsolatos témákat lehet bevonni a különböző tantárgycsoportokba. Például a történelem és földrajz órákon az ókori görög és a modern kultúra kerülhet szóba, míg a művészetek területén a tanulók megismerkedhetnek az olimpiákkal kapcsolatos posztterekkel, fáklyákkal, érmekkel vagy zenével (3. kép). Az olimpiai nevelési értékek az egész oktatási-nevelési folyamathoz szorosan illeszkednek: akár tantárgyak/műveltségi területek, akár korosztály szerint vizsgáljuk.

3. kép: Az olimpiai nevelési értékekkel kapcsolatos feladatok alkalmazási lehetőségeinek leírása tantárgycsoportok szerint az Alapismeretek az OVEP-hez kiadványban (saját fordítás)
(forrás: International Olympic Committee, 2017, 21. o.)

2.5. Az olimpiai nevelés helyzete Magyarországon

Az olimpiai nevelés magyarországi helyzetének bemutatásához felhasznált főbb források (1) a *Magyar Olimpiai Akadémia* (MOA) olimpiai nevelésért és nemzetközi kapcsolatokért felelős munkatársának beszámolója és a MOA 2020-as évkönyve; (2) a magyar köznevelés és felsőoktatás dokumentumai; (3) a Magyarországon végzett olimpiákkal kapcsolatos tudományos kutatások; valamint (4) személyes tapasztalatok.

Magyarországon az olimpiai nevelés – deklarált módon – leginkább a Magyar Olimpiai Akadémia (MOA) olimpiai neveléssel kapcsolatos tevékenységén keresztül valósul meg. Az akadémia számos egyszeri vagy időszakos programot szervez, melyek az olimpiákat és az olimpiai nevelést népszerűsítik. A MOA évkönyve beszámolókat ismertet arról, hogy az adott évben milyen tevékenységek köthetők az Akadémiához. A 2020-as kiadvány tanulmányozása, tartalma alapján arra következtetnek, hogy a MOA fő feladata az emlék- és hagyományörzés, mint például az olimpiai baráti körök találkozói, megemlékezések, díjátadások, temetések és koszorúzások (Győr, 2020). Az évkönyvben ismertetett tanulmányok és cikkek történeti jellegű témákat ismertetnek, a múltba tekintés jellemzi őket; kevés fiataloknak szóló programról olvashat az érdeklődő.

A MOA programjai az óvodáskorú gyermekektől a középiskolásokig terjednek. A tevékenységeket az olimpiai iskolák és óvodák⁴ szervezik, a köznevelés egyéb intézményeire nem terjednek ki ezek a programok. Magyarországon jelenleg 3 olimpiai óvoda, 23 olimpiai általános iskola és 4 olimpiai középiskola van. Az olimpiai iskolák programjai az intézmények egyéni akciói és a MOA passzív megfigyelő ezekben. Az évkönyvben (Győr, 2020) található iskolaigazgatói beszámolók főként a tanulók sporteredményeit ismertetik. Az intézményekben nincs egységes gyakorlat arra vonatkozóan, hogyan építik be az olimpiai tartalmat az oktatásba. Az olimpiai iskolákba rendszeresen látogatnak olimpikonok és tartanak beszámolókat; az intézmények megünneplik a Nemzetközi Olimpiai Napot és/vagy olimpiai hetet tartanak; ünnepséget rendeznek az intézmény névadójának tiszteletére (az iskolák általában olimpiai bajnokokról vannak elnevezve); a diákok úszás és atlétika versenyeken találkozhatnak egymással és összemérhetik sportteljesítményüket.

⁴ Azok az intézmények, melyek a *Magyar Olimpiai Akadémiával* Együttműködési megállapodást kötöttek.

Évenként megrendezik a Mező Ferenc Szellemi Diákolimpiát, mely egy szellemi vetélkedő az olimpiai iskolák tanulói számára. Az online fordulók után a döntő személyes részvétellel zajlik; a verseny kifejezetten az olimpiákkal kapcsolatos tárgyi tudás elsajátítását méri. A tanulóknak különböző olimpiatörténeti eseményeket, adatokat, személyeket kell megtanulniuk és a vetélkedőn minél pontosabban emlékezniük a tényekre. A vírushelyzet és a gyér érdeklődés együttesen elmaradt fordulokat, majd a verseny megszüntetését eredményezte (MDSZ, 2021). Úgy vélem, hogy a szemléletbeli változás segíthetne a verseny újjáélesztésében, a tanulók számára vonzóbb, kreatívabb feladatokkal újra lenne létjogosultsága a szellemi diákolimpiának.

A MOA minden nyáron egyhetes olimpiai tábor rendez, ahová számos program mellett olimpikonokat is meghívnak, hogy tartsanak előadást és élménybeszámolót. A táborban részt vehetnek az olimpiai iskolák delegált tanulói, valamint a MOA támogatja a szellemi vetélkedőn 1-3. helyezést elérő csapatok tagjainak az ingyenes tábori részvételt.

Az olimpiai óvodákban az olimpiákkal kapcsolatos témák tárgyalása és olimpiai történetek elmesélése mellett például „Ovi-olimpiát” is rendeznek. Az óvodai tevékenységek során a gyermekek megismerhetik az olimpiai himnusz, az olimpiai zászlót, vagy éppen babérkoszorút is készíthetnek. Az óvodai nevelés összes területén (mozgásos, kreatív, művészeti, környezeti) beépíthető az olimpiai nevelés.

Az oktatási intézmények programjain kívül 21 olimpiai baráti kör van, melyek tagjai különböző olimpiai témájú eseményeket szerveznek. A MOA (legtöbbször a *Magyar Olimpiai Bizottság*, MOB támogatásával) időszakos programokat is szervez, például mindenki számára elérhető volt a „Világraszóló bajnokaink – 177 mesés győzelem” című kiállítás (Millenáris Park, Budapest); minden évben megrendezik a „Sport és Olimpiai Témájú Nemzetközi Gyűjtőtalálkozót” (Millenáris Park, Budapest); valamint olimpiatörténeti vándorkiállításokat is szerveznek az Olimpiai és Sportmúzeum támogatásával.

Habár az olimpiai nevelés jelenleg a MOA-ban kiemelt ágazat és az utóbbi években jelentős változás tapasztalható a terület támogatottságát illetően, az olimpiai nevelésért és nemzetközi kapcsolatokat felelős MOA munkatárs megjegyezte, hogy a környező országokhoz képest Magyarországon még így is elmaradás tapasztalható. Hazánkban jellemzően a sport és az olimpiai nevelés elválik egymástól, nincs olyan szoros kapcsolatban, mint más nemzeteknél. Az interjúban arra is kitért, hogy a MOA tagjainál komoly problémát jelent a nyelvi korlát, az angolul nem beszélő tagok nem

tudnak bekapcsolódni a nemzetközi diskurzusba. Amikor arról kérdeztem, hogy a megszervezett programok hatását, sikerességét hogyan tudják megállapítani, válaszában kifejtette, hogy csupán informálisan, az adott hangulatból tudják felmérni. Mivel a személyi apparátus kevés, már az is siker, ha megszervezik a programot, utókövetésre nem marad kapacitásuk. Beszámolójában megjegyezte, hogy érdemesnek tartja az olimpiai nevelés konstruktív szemléleten alapuló tárgyalását és bevonását az iskolai gyakorlatba a történeti tényekre fókuszáló szemlélet helyett.

Az előzőekben említett kritikák és hiányosságok mellett érdemes kiemelni, hogy a változás a MOA-ban habár lassan, de megkezdődött. Az olimpiai nevelés oktatásához korábban nem állt rendelkezésre segédanyag, ez most várhatóan változni fog: az OVEP fordítása és bevezetési szándéka folyamatban van. A MOA jövőbeni célja az olimpiai neveléssel kapcsolatban – az olimpiai nevelésért felelős MOA tag beszámolója alapján –, hogy ne csak az olimpiai iskolák és óvodák számára szervezzen programokat, hanem az oktatási intézmények szélesebb körének biztosítson lehetőséget az olimpiai nevelésben való részvételre. Ezt a célt az OVEP kiadványainak magyar nyelvre történő fordításán keresztül kívánja elérni. Az OVEP-en alapuló alternatív tanterv elkészítését és pedagógusok továbbképzését tervezi, melyet elsőként a sportiskolák számára tenne elérhetővé. Ezáltal Magyarországon is megvalósulhatna a konstruktivista szemléleten alapuló, nemzetközileg elfogadott és alkalmazott olimpiai nevelés integrálása az oktatási intézményekbe.

Az interjúban nyilatkozó MOA tag kiemelte, hogy nehezíti a változásokat a régi, bevett szokásrendszerhez való ragaszkodás, azonban a tanács összetételének megváltozásával ez is javulni látszik. Míg korábban nem volt átfogó koncepció az olimpiai nevelésről, az utóbbi évben e területen jelentős előrelépés tapasztalható. Az interjúból idézem:

Hogy mit tartalmaz az olimpiai nevelés [...], ezt nehéz volt kommunikálni, hogy támogatást kapjon. [...] 45%-a szerintem a tanácsüléseknek olimpiai nevelésről szól most már, de ez fél éve, egy éve van így körülbelül. [...] megérteni, hogy ez mi, és segíteni a folyamatokat, az nem régóta van. [...] A 10 évvel ezelőtti érával összehasonlítva már nagy a változás, most ha az OVEP-ről van szó, bármi ötlet felmerült, azonnali támogatást nyert, olyan gyorsan átfutnak a dolgok, soha nem volt így.

Az előzőekben ismertetett olimpiai neveléssel kapcsolatos MOA tevékenységek rendkívül sokszínűek és több pozitív változás is jellemzi az elmúlt időszakot; azonban, még mindig számos olyan terület van, melyen elmaradás tapasztalható és fejlesztést igényel.

Jelenleg a magyar köznevelésben a sportiskolai nevelésben 5-6. évfolyamon (heti 0,5-0,5 óraszám) a tanulók „az olimpiaismeret tantárgy keretében [ismerkednek meg] az évszázadokon átívelő sportjátékok keletkezésével, történetiségével, jelentőségével. Az időutazás során megismerkednek az olimpiai játékok kiemelkedő eseményeivel, bepillantást nyernek az ókor kezdetétől napjainkig tartó játékok szépségeibe, megismerhetik a játékok sporteszközeit, ruházatát, díjazását” (*Sportiskolai kerettanterv*, 2020, 67. o.). A 9. évfolyamos sportiskolai oktatásban részt vevő tanulók heti egy órában tanulnak sporttörténetet. A felsőoktatásban a sporttudományi képzésben szintén kötelező a hallgatók számára valamilyen olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzus teljesítése, például Sporttörténet, Olimpiai történet, vagy Olimpiai nevelés (a kurzusok pontos megnevezése egyetemenként és szakonként eltérő lehet).

A Magyarországon végzett olimpiákkal kapcsolatos kutatások különböző szempontok mentén vizsgálják az olimpiák kérdéskörét. Az utóbbi évtizedben magyar nyelven publikált olimpiatörténeti kutatások főként *Kertész* (2021), *Takács* (2012) és *Szikora* (2021) nevéhez köthetők. Az olimpiák társadalmi-gazdasági hatásmechanizmusait vizsgálta *Bíró és mtsai* (2017), *Müller és mtsai* (2016) és *Bukta és Gósi* (2020). Az olimpizmus értékeivel kapcsolatos vizsgálatok esetében hangsúlyosak a fair play fogalomkörével foglalkozó publikációk (*Hideg*, 2020; és *Vermes és Farkas*, 2017).

Az olimpiai neveléssel, olimpiai értékekkel kapcsolatos magyarországi empirikus kutatások száma kevés. *Pécsi és mtsai* (2009) testnevelőtanár-szakos hallgatók (N=103) olimpiákkal kapcsolatos tudását vizsgálták, mivel úgy vélik, hogy a tanárjelöltek tudása nagyban befolyásolja a hazai olimpiai nevelés jövőjét. Eredményeik alapján arra a következtetésre jutottak, hogy „a hallgatók ismeretei nagyon hiányosak [és] nincsenek tisztában az Olimpizmus, az Olimpiai eszme rájuk is kiható értékeivel, amelynek következménye, hogy ha nem ismerik, akkor kétséges, hogy felhasználják későbbi tanításaik során” (45. o.).

Varga és Prisztóka (2021) megállapították, hogy „a tantervek ugyan tartalmaznak útmutatót és tananyagot az olimpiák történetére és a hazai sportsikerekre vonatkozóan, a tapasztalat mégis azt mutatja, hogy fiataljaink kevésbé tájékozottak” (121.

o.). Gimnáziumi (N=60) és általános iskolai (N=41) tanulók sport- és olimpiatörténeti ismereteit vizsgálva arra a következtetésre jutottak, hogy „elsősorban a közelmúlthoz kötődő sportolói teljesítmények maradnak meg a köztudatban” (121. o.). Javaslatként fogalmazzák meg, hogy érdemes lenne kidolgozni az olimpiákkal kapcsolatos témák ismeretátadásának módszertanát a testnevelés tantárgyra vonatkozóan. Varga és mtsai (2020) kooperatív munkamódszereket felhasználó óra segítségével valósították meg „az olimpiák holisztikus értelmezését, komplex elemzését. [...] nemcsak a sporteredményekre, eseményekre összpontosítva dolgoztak a tanulók, hanem az adott korszak gazdasági, társadalmi, politikai sajátosságairól is képet kaptak” (100. o.).

Olimpiai neveléssel kapcsolatos hazai empirikus kutatás az a 2017-ben végzett kontrollcsoportos kísérlet, mely során hét tanítási órából álló (olimpiai értékről szóló) foglalkozás-sorozat hatását vizsgáltam 6-7. osztályos tanulók (N=88) körében (*Vojtkó, 2017*). Az eredmények alapján megállapítottam, hogy statisztikailag nehezen kimutatható azoknak az attitűdbeli változásoknak a mértéke, melyeket az órák tartása során tapasztaltam, ezért a mérőeszköz újragondolását, a foglalkozások számának növelését javasoltam (50. o.).

A Magyarországon végzett olimpiákkal kapcsolatos kutatások főként elméleti, történeti jellegűek; az empirikus vizsgálatok száma egyrészt igen csekély, másrészt eredményeik és az azokból levonható következtetések korlátozottak. Összességében az olimpiai nevelés hazai gyakorlatát feltehetően az egyszeri, egyedi olimpiai nevelési (még inkább oktatási) programok jellemzik (amennyiben nem kifejezetten sporttal kapcsolatos képzésben vesz részt a tanuló). Ezek akciószerűen, helyi szinten valósulnak meg egy-egy oktatási intézményen belül, tudományos módszerekkel nem vizsgálják az alkalmazott feladatokat, a programokról nem készítenek tudományos igényű beszámolót, értékelést vagy hatásvizsgálatot. Az alkalmazott programok nem kerülnek be a neveléstudományi diskurzusba, ebből adódóan hétköznapi tapasztalatokra hagyatkozva, a következőképp jellemzem a magyarországi olimpiai nevelés helyzetét: 1) nem jellemző az egységes elméleti megalapozottság; 2) főként alkalmi iskolai szintű akciók, amelyek során az olimpiai nevelés játékos vetélkedők formájában valósul meg; 3) a programok tartalmukat tekintve jellemzően ismeretátadó jellegűek (tények és adatok hangsúlyozása). Természetesen előfordulhatnak ezeknek ellentmondó példák, de a tudományos megfontoltság hiányából fakadóan ezekről lehetetlen pontos, átfogó képet szerezni.

3. KUTATÁSI PROBLÉMA

Az olimpiai nevelés területén egyre több tudományos igényű kutatást végeznek, azonban több kutató is megjegyzi (*Binder, 2012; Lenskyj, 2012; Monnin, 2012*), hogy nincs elegendő adat, mely segítségével mérhető volna az olimpiai nevelési programok hatása. Annak ellenére, hogy számos olimpiai nevelési programot dolgoztak ki világszerte, csak néhányuk esik át szigorú tudományos elemzésen (*Kohe, 2010, 488. o.*).

A nemzetközi olimpiai nevelési programok sokfélesége indokolta azok rendszerbe foglalását. Az olimpiai oktatási és nevelési programok tudományos igényű vizsgálatára és rendszerezésére nincs egységes gyakorlat. Habár több kutató is tett már kísérletet az olimpiai oktatási-nevelési programok kategorizálására (*Chatziefstathiou, 2012; Monnin, 2012; Naul, 2008*), ezek csupán egy-egy szempont alapján alkotnak csoportokat, nem foglalják azokat egységes rendszerbe, nem fogalmaznak meg iránymutatásokat. A többféle szempont szerinti csoportosítás segítségével megoldható a programok részletes elemzése, több dimenzióban való értelmezése. A nemzetközi olimpiai nevelési programok ilyen szempontú elemzése és kategorizálása hiánypótló, hiszen nem jellemző a programok átfogó jellegű összehasonlítása sem nemzetközi, sem hazai kutatásokban. A programok és a róluk írt tanulmányok sokféle nemzet olimpiai program kultúráját tükrözik. A hazai tudományos igényű források hiánya rámutat arra, hogy habár nemzetközi szinten az olimpiai nevelés területén végzett vizsgálatok száma jelentős (és egyre növekszik), Magyarországon a kutatási terület még újszerű és alig dokumentált.

Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatások jelentős része meglévő olimpiai nevelési programok értékeléséről, azok tartalmi jellemzőiről, illetve eredményességéről szól (*Binder, 2012; Knijnik és Tavares, 2012; Monnin, 2012; Hsu és Kohe, 2015; Nanayakkara, 2016*). Jelentős számú nemzetközi szakirodalom elemzi, hogy mely országokban milyen programokat alkalmaznak, és hogyan vonják be azokat az oktatás különböző szintjeibe. Azonban kevés az olyan jellegű tanulmány, amely az oktatási rendszerben már eleve jelen lévő olimpiai nevelési elveket vizsgálja. Új-Zéland egyedülálló ebből a szempontból, hiszen ott az olimpiai nevelés a testnevelés tanterv része (*New Zealand Ministry of Education, 2007*).

A magyarországi *Nemzeti Alaptanterv* (NAT) (5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet) elemzésének újszerűsége tehát egyrészt abból adódik, hogy kevés (csupán új-zélandi tantervekkel kapcsolatban találtam erre példát) nemzetközi szakirodalom elemzi az oktatási rendszerben már eleve jelen lévő olimpiai nevelési értékeket; másrészt abból, hogy a hazai tudományos diskurzusban az olimpiai nevelési értékek témája még újszerű kutatási terület. Fontosnak tartom, hogy a programok tervezését és adaptálását megelőzze az oktatási rendszerben jelen lévő olimpiai nevelési értékek feltérképezése. Részletekbe menően vizsgáltam a *Nemzeti Alaptantervet* és az ahhoz kapcsolódó kerettanterveket⁵ az olimpiai nevelési értékek előfordulása szempontjából.

A dokumentumok elemzésének eredményei azonban csupán a célok és elvárások szintjén megjelenő olimpiai nevelési értékekről tanúskodnak. Feltáratlan terület, hogy az iskolai gyakorlatban, a tanórákon a tanulók ezekből az elvárásokból mennyit érzékelnek. A kutatás egy másik problémája tehát, hogy nincs korábbi adat arról, hogy a tanulók mennyire érzik a NAT-ban megjelenő olimpiai nevelési értékek jelenlétét a mindennapi oktatás és nevelés folyamatában.

Azért, hogy átfogóan, az oktatás minél szélesebb spektrumára kiterjedően megismerjük az olimpiai nevelés helyzetét, szükségesnek találtam a nemzetközi olimpiai nevelési programok és a magyarországi oktatási alapidokumentumok és tanulói vélemények feltárása mellett a felsőoktatásban jelen levő olimpiai nevelési kurzusok megismerését is. Az előző területekhez hasonlóan ez is feltáratlan, korábban nem vizsgált kutatási téma, melynek eredményei kiegészíthetik (alátámaszthatják vagy cáfolhatják) a többi kutatási rész eredményeit.

Mivel a sportszakos képzéseken diplomázó hallgatók közül kerülnek ki a köznevelési intézmények leendő testnevelő tanárai, edzői és egyéb sportszakemberei, az, hogy milyen képzésben részesülnek az egyetemi éveik során, hatással lehet az általános és középiskolai tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudására és attitűdjére. Ezáltal az egyetemi olimpiákkal kapcsolatos kurzusok oktatói is hatnak az olimpiai nevelés magyarországi helyzetére, (köz)nevelésben betöltött szerepére. A kutatási terület vizsgálata újszerű, ezért érdemesnek tartom az egyetemi oktatók tapasztalatainak és ajánlásainak összegyűjtését, mely példaként és segítségként szolgálhat az olimpiai neveléssel foglalkozó kutatók és oktatók számára is.

⁵ A *Nemzeti Alaptanterv* és a kerettantervek megtalálhatók az oktatas.hu weboldalon.

Összességében a kutatás során az olimpiai nevelés témáját járom körül, és annak oktatásba való bevonásának lehetőségeit. A kutatást több, szorosan összekapcsolódó és egymásra épülő részből építem fel, melyek problémafelvetése, kutatási kérdései és eredményei egymásra reflektálva segítik a kutatás átfogó, holisztikus jellegét. A tudományos vizsgálat során egyaránt elemzem az olimpiai neveléssel kapcsolatos nemzetközi és a hazai elméletet és gyakorlatot. A kutatás problémája egyrészt a nemzetközi olimpiai neveléssel kapcsolatos különböző szakirodalmi források elszigeteltségéből (sok különálló kutatás, melyek nem támaszkodnak egymás eredményeire); másrészt a magyarországi olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatások hiányából fakad.

4. KUTATÁSI CÉLOK

A kutatás általános célja az olimpiai nevelési értékek és eszmék megjelenésének vizsgálata egyrészt a hazai, másrészt a nemzetközi elméletben és gyakorlatban. A kutatás célja, hogy átfogóan tárja fel az olimpiai nevelés területeit szakirodalmi források, oktatási dokumentumok, tanulók és egyetemi oktatók tapasztalatai alapján. A kutatás és az egyes kutatási részek a 3. táblázatban bemutatott módon járulnak hozzá a célként kitűzött sokrétű elemzéshez.

3. táblázat: A kutatás felépítése, a kutatási részek szerepe és elhelyezkedése

	nemzetközi	hazai
elmélet	I. kutatási rész Nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzése és kategorizálása	II. kutatási rész A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzése
gyakorlat		III. kutatási rész Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók tudásbázisának mérése az olimpiai neveléssel kapcsolatban
		IV. kutatási rész A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzéseinek oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálata

A kutatást négy, szorosan összekapcsolódó részből építem fel. A nemzetközi olimpiai nevelési programok és azokkal kapcsolatos kutatások elemzésének (I. kutatási rész) egyik célja, hogy feltárja a programokkal kapcsolatos eredményesség- és hatásvizsgálatok eredményeit, és amellet érvel, hogy szükség van a programok hatásának tudományos igényű (szisztematikus és egymással összehasonlítható) empirikus vizsgálatára. Másik célja, hogy a programok tartalmának, elterjedtségének és eredményességének/sikerességének összehasonlításán keresztül áttekintse a különböző országokban használt olimpiai nevelési programok erősségeit és hiányosságait. A kutatási rész célja továbbá a meglévő olimpiai oktatási-nevelési programok többszemponútú rendszerezése és a csoportosítási lehetőségek közötti összefüggések feltárása a

feldolgozott olimpiai programok és azokról publikált nemzetközi tanulmányok alapján. A programok elemzését követően a kialakult gyakorlatok rendszerbe foglalásán keresztül olyan kategorizálási rendszer felállítása a cél, mely alkalmas a jelenlegi és a jövőben tervezendő olimpiai nevelési programok többszemponútú besorolására, aktuális trendek és irányvonalak meghatározására.

A nemzetközi programok és azokkal kapcsolatos kutatások eredményeinek részletes vizsgálatán túl célom megismerni a magyarországi olimpiai nevelés helyzetét is, és annak iskolai alkalmazásának lehetőségeit. Célom megvizsgálni, hogy az olimpiai nevelés értékei jelen vannak-e, és ha igen, milyen mértékben és megfogalmazásban a magyar köznevelés alapidokumentumaiban, a 2020-as *Nemzeti Alaptantervben* és kerettantervekben (II. kutatási rész). A kutatási rész célja feltárni az olimpiai nevelési értékek előfordulási jellemzőit a 2020-as kerettantervekben és a jellemzők ismeretében pontos képet adni arról, hogy milyen mértékben és megfogalmazásban fordulnak elő az olimpiai nevelési értékek a magyar köznevelés szabályozó dokumentumaiban a kitűzött célok és elvárások szintjén. A kutatás ezen része további kutatásra is ösztönöz, hiszen érdemes azt is megvizsgálni, hogy az elvárások megvalósulnak-e (és ha igen, hogyan valósulnak meg) a gyakorlatban.

A második kutatási rész hiányosságaiból adódóan a dokumentumok vizsgálatát követően célul tűzttem ki a tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának és véleményének megismerését (III. kutatási rész). A kerettantervek elemzésén és a tanulói vélemények összevetésén keresztül vizsgálom, hogy az oktatási alapidokumentumokban deklarált célok és elvárások mennyire vannak jelen az iskolai oktatás és nevelés gyakorlatában. A harmadik kutatási rész egyik célja megvizsgálni, hogy milyen tudással rendelkeznek az észak-magyarországi régió felső tagozatos tanulói az olimpiákról; másik célja feltárni, hogy mely tantárgyak és olimpiai értékek esetében hallanak vagy tanulnak leginkább a tanulók az olimpiai nevelési értékekről.

A harmadik kutatási rész eredményei sem tárják fel teljesen az olimpiai nevelés hazai helyzetét, ezért szükségesnek találtam azt is megvizsgálni, hogy a sportszakos tanárok és szakemberek milyen olimpiákkal kapcsolatos oktatásban részesülnek, melyet munkájuk során (szemléletükkel, hozzáállásukkal, tudásukkal) a köznevelésben tanuló gyermekekkel is megismertetnek (IV. kutatási rész). A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzésein oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálata során célom volt feltárni, hogy az egyetemeken tanuló sportszakos hallgatók milyen olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusokon vesznek részt, és milyen oktatási gyakorlatok

jellemzik ezeket az órákat. A kutatási rész célja megvizsgálni a kurzusok tartalmát, jellegét, követelményeit, illetve az órákon alkalmazott oktatási módszereket. A kutatási rész kiemelt célja ajánlások megfogalmazása és hatékony módszerek összegyűjtése és elérhetővé tétele más pedagógusok és kutatók számára az olimpiai nevelés oktatásához.

Összességében a kutatás célja egyrészt a nemzetközi, másrészt a hazai olimpiai nevelés széleskörű megismerése és lehetőségeinek vizsgálata az oktatásban tudományos kutatások, nevelési programok, oktatási alapidokumentumok, tanulói vélemények, és a felsőoktatásban olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust oktatók tapasztalatai alapján. Az eredmények várhatóan nagy jelentőséggel bírnak, hiszen – habár nemzetközi szinten számos olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatásról és programról olvashatunk –, hazánkban ez a téma újszerű. A kutatás további jelentősége, hogy az elmélet és a gyakorlat együttes vizsgálata is megtörténik. A kutatás fókuszában, habár több részből tevődik össze, végig az olimpiai nevelés áll, és az egyes részek szervesen kapcsolódnak egymáshoz, eredményeik egymással is összevethetők. Célom egy olyan átfogó, olimpiai neveléssel foglalkozó kutatási anyag összeállítása, mely az elméleti keretek elemzésén és értelmezésén túl a gyakorlatban is jól hasznosítható. Kutatási eredményeim kiindulópontként szolgálhatnak olimpiai nevelési programok tervezéséhez, nemzetközi programok adaptálásához. Kutatásom célja az olimpiai nevelés jelenlegi helyzetének feltárása és ajánlások, fejlesztési lehetőségek megfogalmazása az olimpiai nevelés oktatásához.

5. KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK

5.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának kutatási kérdései

1. Van egységesen elfogadott módszer az olimpiai nevelési programok hatásának vizsgálatára? Létezik olyan egységes értékelési rendszer, mely alapján megállapítható, hogy a program milyen hatással van a tanulók személyiségére, erkölcsi értékeire?
2. Van jelentős különbség a különböző országokban használt olimpiai nevelési programok között tekintettel azokra
a) tartalmára,
b) elterjedtségére és
c) sikerességére?
3. Milyen módon járul hozzá a jelenlegi olimpiai nevelési programok kategorizálása a kutatási terület fejlődéséhez?

5.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének kezdeti kérdései és problémakörei

5.2.1. A kvantitatív elemzéshez kapcsolódó kérdések

A kvantitatív jellegű elemzések segítségével arra kerestem a választ, hogy

1. az olimpiai nevelési értékek közül melyek fordulnak elő leggyakrabban a vizsgált műveltségi területek (magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem és állampolgári ismeretek, etika, hit-és erkölcstan, testnevelés és egészségfejlesztés) kerettanterveiben;
2. a vizsgált iskolafokok közül (alsó tagozat, felső tagozat, középiskola) melyeknél a legjellemzőbb az olimpiai nevelési értékek előfordulása.

5.2.2. A kvalitatív elemzéshez kapcsolódó kérdések

A kvalitatív jellegű elemzések segítségével arra kerestem a választ, hogy

1. milyen tartalmi különbségek vannak az olimpiai nevelési értékek megfogalmazásában műveltségi területek szerint;
2. milyen tartalmi különbségek vannak az olimpiai nevelési értékek megfogalmazásában iskolafokok szerint.

5.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének kutatási kérdései

5.3.1. A tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásának vizsgálatához kapcsolódó kérdések

1. Rendelkeznek a tanulók a kerettantervben elvárt tudással az olimpiákról?
2. Van különbség a tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásában a nemek mentén vizsgálva?
3. Van különbség a tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásában az évfolyamok mentén vizsgálva?
4. Van összefüggés a tanulók tanulmányi eredménye és olimpiákkal kapcsolatos tudása között?
5. Van összefüggés a tanulók testnevelés osztályzata és olimpiákkal kapcsolatos tudása között?
6. Van összefüggés a tanulók sportolási szokása és olimpiákkal kapcsolatos tudása között?

5.3.2. Az olimpiai nevelési értékek iskolai alkalmazásának vizsgálatához kapcsolódó kérdések

1. Melyik olimpiai nevelési érték a leghangsúlyosabb az iskolai oktatás és nevelés folyamatában a tanulók véleménye alapján?
2. Mely tantárgyak tanóráin kerülnek említésre leggyakrabban az olimpiai nevelési értékek?
3. Megegyeznek a tanulói vélemények és a kerettantervi célok, ha az egyes olimpiai nevelési értékek előfordulását a különböző műveltségi területek szerint vizsgáljuk?

5.3.3. Egyéb kérdések

1. Hol/Kitől hallottak a tanulók az olimpiai játékokról?
2. Részt vettek már a tanulók olimpiával kapcsolatos programon?

5.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzéseinek oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának kezdeti kérdései és problémakörei

1. Milyen egyetemi kurzusokon tanulhatnak a sportszakos hallgatók az olimpiai nevelésről?
2. Milyen az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok tartalmi felépítése? Mely témák kiemelt tárgyalását ajánlják az oktatók?
3. Mik az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok teljesítésének feltételei? Mennyire változatos az oktatók által felállított követelményrendszer?
4. Milyen magyar/idegen nyelvű szakirodalom ismeretét várják el az oktatók a hallgatóktól?
5. Milyen oktatási módszerek és alapelvek jellemzik az olimpiákkal kapcsolatos kurzusokat? Mely módszerek kiemelt alkalmazását ajánlják az oktatók?
6. Melyek az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok nevelő-fejlesztő hatásai?
7. Hogyan hasznosítják a kurzusokon szerzett ismereteiket és készségeiket a hallgatók a diploma megszerzését követően? Hatással vannak a végzett hallgatók a köznevelésre?
8. Milyen szemlélettel rendelkeznek az olimpiákkal kapcsolatos kurzust oktatók az olimpiai nevelésről?
9. A jelenlegi olimpiákkal kapcsolatos kurzusok mely aspektusain változtatnának az oktatók? Milyen problémákat/nehézségeket említenek a kurzusokkal kapcsolatban?

5.5. A kutatás hipotézisei

- H_{1a}:⁶ A nemzetközi olimpiai nevelési programok jelentős eltéréseket mutatnak tartalmukban, elterjedtségükben és sikerességükben.
- H_{1b}: A programok többszemponútú kategorizálása iránymutatást ad a jövőben tervezendő programok tartalmának és alkalmazásának lehetőségeire.
- H₂: Az olimpiai nevelés jelen van a magyar oktatási alapidokumentumokban, legjellemzőbben a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen.
- H_{3a}: Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudása elmarad a kerettantervben kitűzött elvárásoktól.
- H_{3b}: A tanulók véleménye az olimpiai nevelés műveltségi területek szerinti hangsúlyáról megegyezik a kerettantervben kitűzött elvárásokkal.
- H₄: A felsőoktatási intézmények olimpiai nevelési kurzusaira a hagyományos olimpiai nevelés elemei jellemzőek a korszerű megközelítés helyett.

⁶ A hipotézisek jelölésének magyarázata:

H: hipotézis

1-4: az alsó indexben feltüntetett szám azt jelöli, hogy mely kutatási részhez kapcsolódik az adott hipotézis

a-b: az alsó indexben feltüntetett betű a kutatási részen belüli alhipotéziseket különíti el

6. MÓDSZER ÉS MINTAVÁLASZTÁS

6.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának módszere és mintaválasztása

Az első kutatási rész módszere dokumentumelemzés, mely során főként az elmúlt évtizedben (2012-től) megjelent nemzetközi olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatási eredményeket rendszereztem.⁷ Ezen túl olyan olimpiai nevelési programok elemzését végeztem, melyek hatását tudományos módszerekkel is vizsgálták. Az ezekkel kapcsolatos empirikus kutatások erősségeit és hiányosságait is kiemelem. Ez a kutatási rész elméleti-analitikus jellegű, a nemzetközi szakirodalom áttekintésén és rendszerezésén túl azok kritikai elemzésére törekszik. Elemzésem szempontjai közé tartozott a nemzetközi olimpiai oktatási-nevelési programok (1) tartalmának, (2) elterjedtségének és (3) eredményességének vizsgálata.

A programok elemzésén és összehasonlításán túl a programokkal kapcsolatos tudományos kutatások vizsgálati eredményeinek bevonásával vázoltam fel a lehetséges kategorizálási szempontokat. A nemzetközi programok vizsgálatát és kategorizálását három szempont mentén végeztem:

1. az olimpiai oktatás és az olimpiai nevelés különválasztása
2. a programok lehetséges alkalmazási területei
3. a programok korosztály-irányultága (Ennek vizsgálatánál már csak az olimpiai neveléssel – és az oktatással nem – foglalkoztam.)

A három szempont egymással való kapcsolatát is vizsgáltam: az oktatást és a nevelést (1. szempont) az alkalmazási területekkel (2. szempont) hoztam összefüggésbe, majd pedig az alkalmazási területeket (2. szempont) a korosztály-irányultással (3. szempont).

⁷ 2012-ben az *Educational Review* különszámot adott ki az olimpiai nevelés területén végzett kutatások összefoglalására.

6.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének módszere és mintaválasztása

A második kutatási rész során tartalomelemzés módszerével tártam fel a 2020-as *Nemzeti Alaptanterv*hez kapcsolódó kerettantervek olimpiai nevelési értékekkel kapcsolatos sajátosságait. A kutatás módszere kvantitatív és kvalitatív tartalomelemzés volt MAXQDA20 tartalomelemző szoftver használatával. A személyi triangulációt szem előtt tartva a tartalomelemzéshez szükséges kódrendszer felállítását intrakódolással végeztem, ezáltal kiemelt figyelmet fordítottam a kódolás megbízhatóságára. Az elemzéshez szükséges kategóriarendszer teljes és részletes megalkotásához (mintegy 0. lépésként) szükség volt egy kiválasztott dokumentumcsoport elemzésére, mely a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi terület kerettanterveit jelentette három iskolafokon.

A kategóriarendszer felállításának menete a következőképpen zajlott: A kiválasztott szövegeket kombinált logika szerint kódoltam. A kategóriák felállításánál a kezdeti deduktív (concept-driven) módszer után az induktív (data-driven) eljárást alkalmaztam. A kategóriák rendszerét tekintve elsőként a priori (előre meghatározott) kódolást alkalmaztam, melyet az elemzés során rugalmasan kezeltem és szükség esetén módosítottam. A vizsgálat során az OVEP kiadványban tárgyalt öt olimpiai nevelési értéket kiegészítettem a sport és olimpiai oktatás-nevelés témájával, mely a történeti és sportági ismereteket, és az azokon keresztüli személyiségfejlesztést is magában foglalja. Így összesen 6 a priori főkategóriát használtam: tisztességes játék, egymás iránti tisztelet, kiválóságra törekvés, harmonikus test és szellem, küzdelem árán elért öröm, sport és olimpiai oktatás-nevelés.

A kódok alrendszerét a testnevelés kerettantervek (alsó tagozat, felső tagozat, középiskola) vizsgálatán keresztül alakítottam ki. Az egyes főkategóriákon belüli találatokat (kb. 500-500 a kétszeri kódolást követően) összehasonlítottam, megbízhatóságukat az egyes főkategóriák szerint kiszámoltam *Dafinoiu és Lungu* (2003) képletével⁸, törekedve a 0,8 feletti érték elérésére ($k_m \geq 0,8$). Az intrakódolás eredménye összességében $k_m=0,78$ volt, azonban az egyes főkategóriák kódolásának megbízhatósági

⁸ $k_m = n \times 2 / (i + j)$

k_m : a kódolás megbízhatósági mutatója

n : azon szituációk száma, ahol a kódolás megegyezik

i : ugyanazon kódoló először kapott kódjainak száma

j : ugyanazon kódoló másodszor kapott kódjainak száma

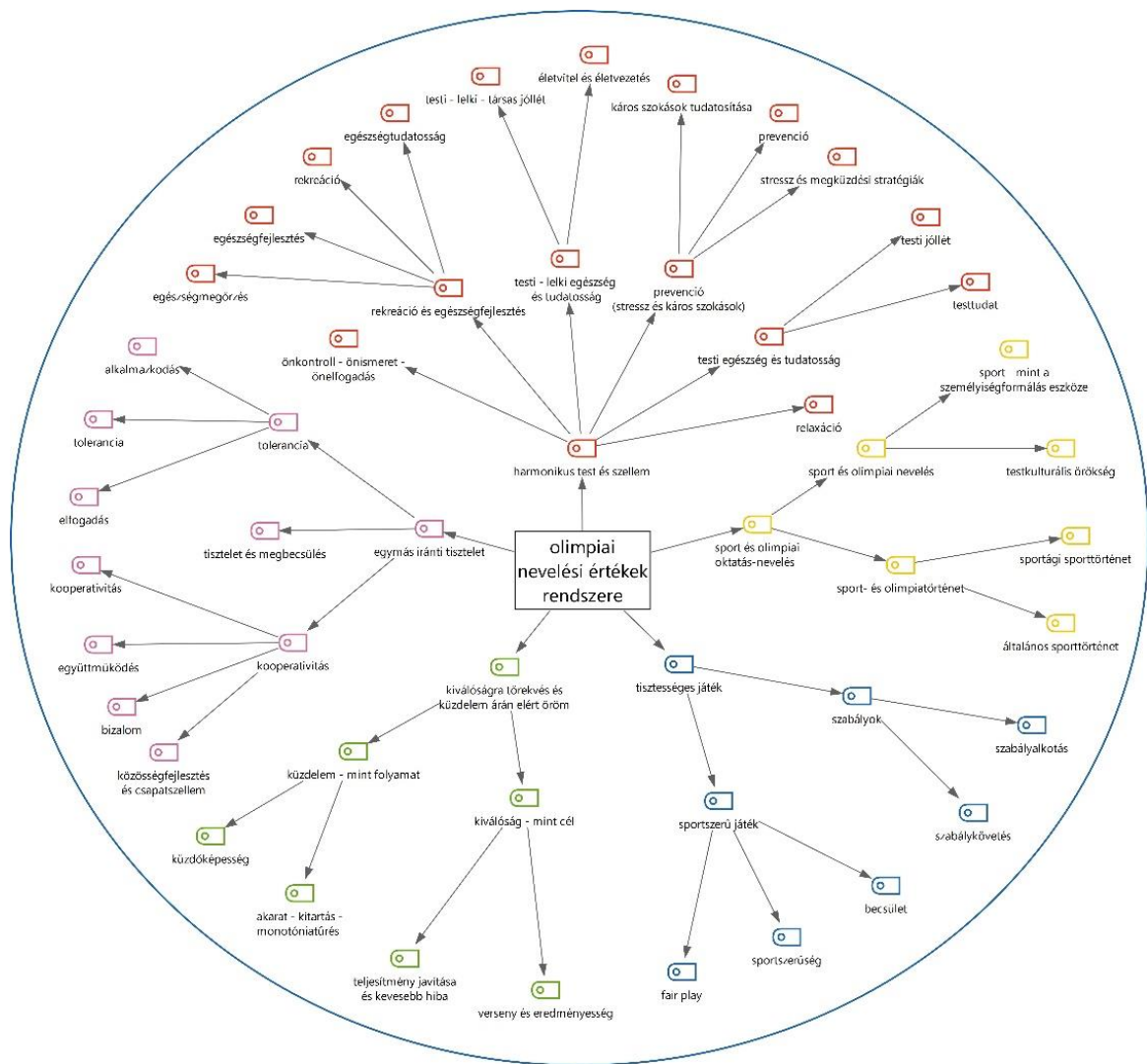
mutatói között jelentős különbségek voltak (Sport és olimpiai oktatás-nevelés: 0,96; Tisztességes játék: 0,83; Harmonikus test és szellem: 0,81; Egymás iránti tisztelet: 0,87; Küzdelem árán elért öröm: 0,24; Kiválóságra törekvés: 0,63).

Azokat a főkategóriákat, amelyeknél az értéket nem tartottam megfelelőnek, felülvizsgáltam és megkerestem, majd megszüntettem az eltérések okát. Végül a két kódolás összehangolása után két főkategóriát összevontam (kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm) és a továbbiakban öt a priori kategória mentén végeztem az elemzést⁹. Maximálisan szem előtt tartottam a követelményt, hogy a kategóriák kimerítőek és kölcsönösen kizáróak legyenek. Ahol ez mégsem valósult meg az egységek kódolásánál, ott felülvizsgáltam és egységesítettem azokat.

A főkategóriákon belül in vivo (a kódolás során a szövegből szó szerint kiemelt) kódolást alkalmaztam (esetenként kisebb átfogalmazással), melyeket csoportokba rendeztem, majd nagyobb tartalmi-logikai kategóriákba soroltam őket. Ezt a besorolást szintén kétszer végeztem el és kiszámítottam a megbízhatóságát minden főkategória esetében, összességében $k_m=0,77$. Ahol szükséges volt, módosítottam, majd összehangoltam a két kódolást. Végül 31 in vivo kódot jelöltem, melyet 15 alkódba rendeztem.

A 2. ábrán középben az olimpiai nevelési értékek rendszere központi fogalom látható, melyet az öt a priori főkategória vesz körül. A kódolási rendszerben használt elnevezések hierarchiája a nagyobbtól a kisebb csoport felé: főkategória (code), alkód (subcode), in vivo kód (in vivo code). A kör széle felé haladva láthatóak a fő kategóriákon belüli alkódok (15 db) és a körív mentén helyezkednek ez az azokon belüli in vivo kódok (31 db). Az így megalkotott és megbízható kész kódhierarchia-rendszert ezentúl fixnek tekintettem és a többi dokumentum elemzését e mentén végeztem (2. ábra).

⁹ A küzdelem árán elért öröm és a kiválóságra törekvés főkategóriákhoz sorolt szövegszegmensek kódolása esetenként nem volt következetes, ezért a fogalmakat a következőképpen bővítettem: A küzdelem árán elért öröm (küzdelem – mint folyamat alkód) nevelési értéket folyamatként értelmeztem (a küzdelem folyamata az, ami örömet okoz), míg a kiválóságra törekvés (kiválóság – mint cél) esetében az eredményorientáltságot tekintettem hangsúlyosnak (az elérni kívánt eredmény vagy cél a törekvés oka). A két alkódot közös főkategóriába soroltam (kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm), ezzel jelezve a köztük lévő szoros kapcsolatot.

2. ábra: Az olimpiai nevelési értékek kódrendszere

Az egymás iránti tisztelet nevelési érték – a teljesség igénye nélkül – olyan fogalomköröket foglal magába, mint például tolerancia, elfogadás, megbecsülés, tisztelet, bizalom, alkalmazkodás, együttműködés és közösségfejlesztés. A kódolásnál ilyen és ehhez hasonló fogalmakat jelöltem a tisztességes játék főkategóriában: sportszerű, sportszerűség, fair play, becsület, szabálytalanság felismerése, szabályalkotás, szabály követése, szabály betartása. A harmonikus test és szellem nevelési értékhez tartozó fogalmak például az egészségfejlesztés, egészségmegőrzés, egészségtudatosság, prevenció, rekreáció, regenerálódás, relaxáció, szomatikus egészség, testi jóllét, testi-lelki-társas-érzelmi jóllét, stresszkezelés, megküzdési stratégiák, káros szokások tudatosítása, önuralom, önismeret, önelfogadás. A kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm főkategóriához sorolt kifejezések a küzdelem – mint folyamat alkód esetében például az akarat, akaraterő, érzelmi-akaratú erőfeszítés, küzdőképesség, kitartás,

monotóniatűrűs; míg a kiválóság – mint cél alkód esetében például az eredményes játék, eredményre törekvés, legyőzési szándék, versengés, versenyszellem, győzelem és kudarc megélése, hibaszázalék csökkentése, teljesítmény javítása.

Az alábbiakban ismertetem a kódolás során az egyes in vivo kódok esetében betartott irányelveket és kérdéses eseteket. A kódolás során az in vivo kódok kontextusát is figyelembe vettem, és mérlegeltem, hogy valóban olimpiai nevelési értékek közé sorolható-e a kifejezés az adott megfogalmazásban. Például a szabállyal kapcsolatos kifejezéseket (tisztességes játék főkategórián belül) csak azokban az esetekben kódoltam, ahol kifejezetten valamely szabály betartását, követését, vagy megalkotását említi a szöveg. A magyar nyelv és irodalom kerettanterveknél például a helyesírási szabályok kifejezés nem került kódolásra, de az alapvető kommunikációs szabályok betartása igen (hiszen ez tanulók közötti interakciót, egymáshoz való viszonyulást feltételez). A verseny és eredményesség in vivo kód (kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm főkategória) esetében nem kódoltam például a matematikában gyakran előforduló eredmény, például egy matematikai példa eredménye kifejezéseket. Olyan megfogalmazásokat kódoltam, amelyekben valamiféle versenyszerűséget, tanulók egymáshoz viszonyított kiválóságra törekvését, céljait és sikerességét sugallja a szövegkörnyezet.

Általánosságban azokat a találatokat kódoltam, amelyek a tanulók szempontjából értelmezik az olimpiai nevelési értékeket, például a tisztelet in vivo kód (egymás iránti tisztelet főkategória) esetében, hogy a tanuló tiszteletben tart-e valamit (nem pedig azt, hogy a pedagógus tiszteli-e a gyermeket). A testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervek esetében nem vettem figyelembe az egészségfejlesztés (harmonikus test és szellem főkategória) kifejezést olyan esetekben, ahol ez a tantárgy nevéként szerepelt, hiszen aránytalanul magas találati számokat eredményezett volna, mely összességében rendkívül torzította volna az eredményt.

Az összes lehetséges egység köre (a 2020-as kerettantervek három iskolafokon és kilenc műveltségi területen) olyan nagy mintaszámot eredményezne, melynek elemzése nem célja a kutatásnak. Ezért elsőként a felállított kategóriarendszer alapján elemeztem a 2020-as *Nemzeti Alaptanterv* 10 egységre (általános bevezetésre és kilenc műveltségi területre) bontott dokumentumait. Ezt követően a találatok gyakorisága alapján sorba rendeztem, majd öt rétegre osztottam az egységeket. Mindből véletlenszerűen kiválasztottam az egyik műveltségi területet, melyet a 4. táblázatban sötét háttérrel jelöltem (4. táblázat).

4. táblázat: Műveltségi területek rétegzett mintavétele
a 2020-as NAT-ban kódolt szövegszegmensek száma alapján

	NAT 2020 egységei (műveltségi területek)	kódolt szöveg- szegmensek száma (db)
1.	általános bevezetés	5
	matematika	5
2.	magyar nyelv és irodalom	19
	idegen nyelv	22
3.	technológia	37
	történelem és állampolgári ismeretek	51
4.	etika, hit- és erkölcstan	60
	művészetek	69
5.	természettudomány és földrajz	78
	testnevelés és egészségfejlesztés	86

A következő öt műveltségi terület 2020-as kerettanterveit elemeztem három iskolafokon: 1) matematika, 2) magyar nyelv és irodalom, 3) történelem és állampolgári ismeretek, 4) etika, hit- és erkölcstan, 5) testnevelés és egészségfejlesztés. A kerettantervek „2020. szeptember 1-jétől felmenő rendszerben (1., 5., 9. évfolyamokon, valamint a 6 évfolyamos gimnáziumok 7. évfolyamán)” léptek érvénybe (*oktatas.hu*). Az 5. táblázatban „x”-szel jelöltem azokat a tantárgyi kerettanterveket, amelyek a kutatás tényleges mintáját képezték, összesen 16 dokumentumot.¹⁰ A műveltségi területek nem azonos számú tantárgyat jelölnek, és nem minden tantárgyhoz köthető kerettanterv mindhárom iskolafokon. Az eredmények értelmezésénél az ebből adódó különbségeket is érdemes figyelembe venni (5. táblázat).

¹⁰ A kerettantervi dokumentumok letöltési lehetőségét az Egyéb irodalomban, az *Irodalomjegyzék* végén soroltam fel.

5. táblázat: Az elemzett műveltségi területek 16 kerettanterve
tantárgyak és iskolafokok szerint

	tantárgy / iskolafokok	alsó tagozat	felső tagozat	közép-iskola
1	<i>matematika</i>	x	x	x
2	<i>magyar nyelv és irodalom</i>	x	x	x
3	<i>történelem</i>		x	x
	<i>hon- és népismeret</i>		x	
	<i>állampolgári ismeretek</i>		8. osztály	12. osztály
4	<i>etika, hit- és erkölcstan</i>	x	x	
5	<i>testnevelés és egészségfejlesztés</i>	x	x	x

A kerettantervek szövegszegmenseinek kódolásához a korábban részletesen bemutatott kódrendszert alkalmaztam. Az elemzések során törekedtem a minél változatosabb és több szempontból történő vizsgálatra. A kezdeti kérdéseket és problémaköröket részben kvantitatív részben kvalitatív elemzésekkel tártam fel, majd összevettem a kétféle elemzés eredményeit. Végeztem eset és változó orientált vizsgálatokat is, tehát mind a műveltségi területek, mind a nevelési értékek mentén elemeztem az adatokat.

6.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének módszere és mintaválasztása

A kutatási rész módszere írásbeli és szóbeli kikérdezés volt. Írásbeli kikérdezés módszerével Észak-Magyarország megyéiben (Heves megye, Nógrád megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye) tanuló felső tagozatos diákokat kérdeztem az olimpiai nevelés témájával kapcsolatban online. A kérdőív 25 kérdésből állt, a tanulók nem használhattak segédeszközt a kitöltéshez. A kérdőív nyílt és zárt végű kérdéseket is tartalmazott, egyaránt voltak a tanulók tárgyi tudását mérő és a tanulók véleményének kifejezését ösztönző kérdések. A kérdőív a 2. sz. *függelékben* került bemutatásra.¹¹ A tanulók a kérdőívet tanórai keretek között, tanári felügyelet mellett töltötték ki. A szaktanárok a következő leírást kapták a kitöltés menetéről:

¹¹ A függelékben az online kérdőív papíralapú változata került bemutatásra. Ez a változat tartalmában azonos a tanulók által kitöltött kérdőívvel, néhány kérdés esetében azonban az online és a nyomtatott forma sajátosságaiából adódóan formai változtatásra került sor.

A tanulók (számítógépen vagy egyéb eszközön) a szaktanártól megkapják a kitöltéshez szükséges linket. A szaktanár felolvassa a bevezetőt, majd egyesével a kérdéseket, mindegyik után kellő időt hagyva, hogy a tanulók válaszoljanak rá. Így az osztály azonos ütemben halad, a tanulók vélhetően nagyobb odafigyeléssel és alaposabbal töltik ki a kérdőívet. A szaktanár választ adhat a kitöltés közben felmerülő technikai jellegű kérdésekre (ezeket kérem a szaktanári interjúban közölni), azonban a megoldásban nem segíthet. Segédeszköz használata nem megengedett (és nem is szükséges), amennyiben a tanuló nem tud a kérdésre válaszolni, írja a válasz helyére, hogy „nem tudom”.

A kitöltést felügyelő szaktanárokkal interjút készítettem a kitöltés körülményeiről a kutatási eredmények megbízhatóságának növelése érdekében. Így a térbeli (különböző megyék/települések intézményei) és személyi (tanulói kérdőívek és tanári interjúk) dimenziók szerinti triangulációt biztosítottam. A szóbeli kikérdezés 10 nyílt végű kérdésből állt, melyet a szaktanárok minden osztályra vonatkozóan külön-külön válaszoltak meg, kérésüknek megfelelően írásban vagy szóban (3. sz. függelék).

A kutatás megkezdése előtt pilot kutatást végeztem, mely során 63 Heves megyei megyeszékhelyen tanuló felső tagozatos diák töltötte ki a kérdőívet. A pilot kutatás célja a mérési eszközök (kérdőív, interjú) megbízhatóságának növelése volt a kérdések tökéletesítésén és az esetleges hibák kiszűrésén keresztül.

A populáció az észak-magyarországi régió (Heves megye, Nógrád megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye) felső tagozatos tanulói voltak. A populáció meghatározásánál célom volt egyrészt egy olyan egységes régió kiválasztása, mely elegendő nagyságú ahhoz, hogy érvényes következtetéseket vonjak le az eredmények alapján (ezért egy megye helyett három megye tanulói alkotják a populációt); másrészt szem előtt tartottam a kutatás megvalósíthatóságát, tehát a könnyen elérhető, közelben lévő megyéket részesítettem előnyben (ezért a teljes magyarországi tanulói populáció tudásbázis mérése helyett az északi régió tanulóit vontam be a kutatásba). A kutatásban résztvevő korosztály kiválasztásánál elsődleges szempont volt, hogy ugyanazzal a mérőeszközzel, kérdéssorral vizsgálható homogén csoportot határozzak meg. A három iskolafok (alsó tagozat, felső tagozat, középiskola) diákjai közül a felső tagozatosokat vontam be a kutatásba, mivel egyrészt feltételeztem, hogy ebben a korosztályban a személyiség általános fejlesztése és a nevelési értékek igen hangsúlyosak; másrészt, hogy

az alkalmazott kérdőív alkalmas a tudásuk és véleményük feltárására. Habár mindhárom iskolafokra jellemző, hogy a gyermekek személyiségfejlesztése van a fókuszban, és az olimpiai nevelési értékek mindhárom korcsoport számára fontosak lehetnek, az alsó tagozatos diákoknak nehézséget okozott volna a kérdőív értelmezése (elvont és összetett fogalmak) és hossza. A középiskolai oktatásban tanuló diákokat pedig azért nem vizsgáltam, mert kevésbé homogén csoportot alkotnak: egyrészt a különböző típusú középiskolák (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola) miatt; másrészt az egyes intézményeken belül a diákok érdeklődése is jóval szerteágazóbb (fakultáció, szakma választása); tehát ebben a korosztályban nagyon eltérő lehet az oktatás-nevelés tartalma.

A kétlépcsős csoportos mintavételi eljárás során először minden megyéből három általános iskola került véletlenszerűen kiválasztásra (így összesen 9 iskola vett részt a kutatásban). Majd minden mintába került iskolában felső tagozatos évfolyamonként egy-egy osztály tanulói töltötték ki a kérdőívet (a konkrét osztályok kiválasztása szintén véletlenszerűen történt).

A kutatás során az iskolák eltérő tanulói létszáma, a különböző osztálylétszámok és a rendkívül magas hiányzások miatt szükségesnek láttam néhány esetben a tervezett mintavételtől való eltérést. (Például alacsony tanulói létszám esetén az évfolyam mindkét osztályában elvégeztem a felmérést.) Az adatfelvétel 2020. novembertől 2021. márciusig tartott. Összesen 624 tanulói kérdőívet kaptam 9 iskolából, és 12 szaktanári interjút készítettem. Az adattisztítás után végül 617 kérdőívet elemeztem SPSS programmal; a kikérdezett tanulók 52%-a fiú (N=321) (6. táblázat).

6. táblázat: Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének mintája megyék és évfolyamok szerint

minta – tanuló (fő)	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam	Összesen
Heves megye	62	88	61	59	270
Nógrád megye	24	13	60	63	160
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	46	31	59	51	187
Összesen	132	132	180	173	617

6.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzéseinek oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának módszere és mintaválasztása

A felsőoktatási olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusok részletes megismeréséhez az oktatók szóbeli kikérdezését tartottam adekvát módszernek. Az interjú félig strukturált volt, tehát annak ellenére, hogy az interjú kérdései előre megtervezettek, az interjúalany egyéni helyzete és oktatási gyakorlata határozta meg, hogy pontosan mely kérdéseket és milyen sorrendben tettem fel. Valamint a beszélgetés során az interjúalany a kérdésektől eltérhetett, szabadon elmondhatta véleményét téma vagy időbeli korlát nélkül. A 4. sz. *függelékben* ismertetett kérdések iránymutató jellegűek arra vonatkozóan, hogy milyen témákkal kapcsolatban fejtették ki véleményüket és tapasztalataikat az oktatók. Az interjú főbb témakörei, melyek mentén a válaszok elemzését végeztem, a következők voltak:

1. Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusok alapadatai/jellemzői
2. A kurzusok tartalmi felépítése
3. A kurzusok teljesítésének feltételei
4. A kurzusokkal kapcsolatos szakirodalom
5. A kurzusokon alkalmazott oktatási módszerek
6. A kurzusok (olimpiai) nevelésben betöltött szerepe és hosszútávú hatása a hallgatókra
7. Oktatók véleménye az olimpiai nevelésről
8. Javaslatok és kritikák a kurzusokkal és az olimpiai neveléssel kapcsolatban

Az adatfelvétel személyesen vagy videóbeszélgetés formájában valósult meg 2021. szeptember és november között. Az interjút az oktatók beleegyezését követően hangfelvételen rögzítettem, majd ez alapján teljes jegyzőkönyvet készítettem, ezzel biztosítva az adatrögzítés megbízhatóságát és segítve a későbbi elemzést. A beszélgetések időtartama rendkívül változó volt, a legrövidebb interjú 36 perces, a leghosszabb 1 óra 52 perces volt. Az adatok elemzését kvalitatív jelleggel, szoftver nélkül végeztem. Az egyes interjúalanyok válaszait a vizsgált témakörök/szemponatok alapján rendeztem. Nem az egyes válaszadókat vizsgáltam, hanem az összes, interjúban részt vevő oktató tapasztalatát és véleményét egy-egy kérdéskörrel kapcsolatban.

A felsőoktatási intézmények képzései közül a sportszakos képzések kurzusainak megismerését emeltem ki, hiszen a szakirodalmi elemzés alapján feltételeztem, hogy ezeken a szakokon a legjellemzőbb az olimpiai témákkal kapcsolatos tárgyak oktatása. A kutatási rész mintavételénél azonban több ok miatt is problémát jelentett a populáció (olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust oktató tanárok) pontos meghatározása. Habár a 2021/2022-es tanév őszi félévében olimpiai nevelést oktatók neve ismert minden magyarországi sportszakos képzést indító egyetem esetében, a kutatás szempontjából fontosabbnak tartottam azokkal az oktatókkal elkészíteni az interjút, akik évek óta (de esetleg jelenleg épp nem) oktatnak olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust. Ugyanakkor fontos szempont volt az is, hogy az interjúalanyok hatással legyenek a jelenlegi felsőoktatási képzésre, tehát a sok éve nyugdíjba vonult és a tudományos életben aktívan nem tevékenykedő kollégákat nem vontam be a vizsgálatba. A fentebb részletezett okok miatt egyrészt szakértői mintavétellel alakítottam ki a kikérdezésben részt vevő oktatók körét; másrészt hólabda módszerrel tártam fel a további lehetséges interjúalanyokat. (A beszélgetésben résztvevőket megkértem, hogy ajánlják kollégáikat, akik szintén oktatnak olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust.)

A felkérést az interjúban való részvételre minden oktató elfogadta, így összesen nyolc interjút készítettem (N=8). Az interjúalanyok jelen dolgozatban és minden egyéb publikációban anonim módon kerülnek említésre, a kutatási résznek nem célja az egyes oktatók vagy egyetemek kiemelése, minősítése, külön elemzése. Az interjúalanyok a következő magyarországi felsőoktatási intézmények oktatói: Testnevelési Egyetem (Budapest), Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest és Szombathely), Pécsi Tudományegyetem (Pécs), Debreceni Egyetem (Debrecen), Eszterházy Károly Katolikus Egyetem (Eger). Az interjúban résztvevő oktatók átlagosan 28 éve vannak a tanári pályán (minimum 8, maximum 40 éve), és ebből átlagosan 23 éve tanítanak felsőoktatási intézményben (minimum 4, maximum 40 éve). Az oktatók 2-8 tantárgy esetében foglalkoznak (akár csak egy-egy órán) sporttörténettel, olimpiatörténettel vagy olimpizmussal (és ezekhez hasonló kérdéskörökkel); és egyetemenként 1-4 olimpiával kapcsolatos kurzust oktatnak a sportszakos hallgatók számára.

A kutatási részek egymásra épülése és logikai kapcsolódása elősegíti az eredmények megbízhatóságának növelését és az eredmények kontextusban való értelmezését. Az egyes kutatási részek reflektálnak a többi rész eredményeire, párhuzamokra és ellentmondásokra hívják fel a figyelmet. Változatos és adekvát módszerek bevonásával az olimpiai nevelés témáját sokrétűen tártam fel. A kutatásba

egyaránt bevontam a kutatók, a tanulók és a pedagógusok véleményének feltérképezését; az egyes kutatási részek vizsgálatait kvantitatív és kvalitatív módszereket is igényeltek. Összességében a kutatási folyamat során a következő módszereket alkalmaztam: dokumentumelemzés, tartalomelemzés, írásbeli kikérdezés és szóbeli kikérdezés. A különböző módszerekkel vizsgált kutatási részek eredményeit összevetve kívánom a kutatás érvényességét biztosítani, mellyel céloom átfogó képet nyújtani az olimpiai nevelés helyzetéről és iskolai alkalmazásának lehetőségeiről.

7. EREDMÉNYEK

7.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának eredményei

7.1.1. A különböző országokban használt olimpiai nevelési programok összehasonlítása tartalom, elterjedtség és eredményesség alapján

A különböző országokban alkalmazott olimpiai nevelési programok és azokkal kapcsolatos kutatási eredmények elemzésén keresztül ismertetem a programok eredményesség- és hatásvizsgálatainak eredményeit. Elsőként azoknak a kutatóknak az álláspontját ismertetem, akik a jelenlegi olimpiai nevelési programokat kritizálják, vizsgálódásaik alapján nem tartják azokat megfelelőnek vagy elég hatékonynak. Ezt követően azokat a kutatási eredményeket ismertetem és rendszerezem, melyek során a kutatók egy-egy jelenlegi olimpiai nevelési program pozitívumairól számolnak be az azokon végzett eredményesség-vizsgálatok alapján. Végül az eredményesség mellett a programokat összehasonlítom tartalmuk és elterjedtségük mentén is.

Az olimpiai nevelési programokkal kapcsolatban több kutató is (*Culpan és McBain, 2012; Knijnik és Tavares, 2012; Kohe, 2010; Lenskyj, 2012; Monnin, 2012*) kritikát fogalmaz meg. A 7. táblázatban látható, hogy különböző okok miatt teszik ezt: részben a programok tartalmát nem tartják megfelelőnek, részben a programokkal kapcsolatos vizsgálódások eredményeit értékelik negatívan (7. táblázat).

7. táblázat: Kik és miért kritizálják a jelenlegi olimpiai programokat?

Kutató	A kritika okai
Kohe	- propaganda-jellegű programok
Monnin	- programok bevezetése érdekből - csak gazdasági hatásvizsgálat (nem pedagógiai)
Lenskyj	- túl idealisztikus és pozitivista programok
Culpan és McBain	- konstruktivista személelmód hiánya
Knijnik és Tavares	- pedagógiai megalapozottság hiánya

Kohe (2010) kritikát fogalmaz meg az olimpiai nevelés jelenlegi gyakorlatával kapcsolatban. Fontosnak tartja, hogy az olimpiai nevelés során ne csak az olimpia pozitívumait emeljük ki, ne csak propaganda legyen az olimpia népszerűsítésére. Megjegyzi, hogy a meglévő olimpiai programok nem felelnek meg ennek a kritériumnak, mivel azok inkább politikai propagandák, mintsem nevelő célú programok.

Monnin (2012) franciaországi példákon keresztül mutatja be, hogy az olimpiai nevelés bevezetését az oktatásba csupán érdekből teszik. Az olimpia megrendezéséért pályázó városok azért állítanak össze és vezetnek be olimpiai nevelési programokat az iskolákba, hogy elnyerjék a rendezés jogát. Azonban, amennyiben végül nem rendezik meg az olimpiát, a programok el sem indulnak, ha pedig megrendezik, az olimpiát követően megszűnnek.

Számos kezdeményezést és programot hoztak létre szerte a világban (Kína, Görögország, Ausztrália, Franciaország) [...] az első, 1972-ben kiadott program óta. Franciaországban kétféle forgatókönyv létezik: vagy rögtönzött kezdeményezések, melyek helyi érdekeltségűek; vagy az egész francia oktatási rendszert érintő és az összes tanulót bevonó programok. A gyakorlatban ezeket a programokat [...] csak nagyon kevés iskola használja, vagy abbamarad a sikertelen pályázatot [megj.: vagy az olimpia megrendezését] követően. (*Monnin*, 2012, 346-7. o.)

Monnin (2012) kritikája, hogy „jelenleg nincsenek kutatások és adatok, melyek segítségével mérhető és összehasonlítható volna a programok hatása a tanulókra. Az egyetlen dolog, melyet kvantitatív kutatásokkal vizsgáltak az a programok gazdasági hatása” (346. o.). *Monnin* (2012) szerint az egyik ok, amiért az iskolák gyakran nem látják az olimpiai nevelésben rejlő értéket, az az adatok hiánya: mivel főként a gazdasági előnyöket és hátrányokat vizsgálják a nevelési hatások helyett, az oktatási intézmények nem érzik relevánsnak az olimpiai nevelés alkalmazását.

Lenskyj (2012) az olimpia által közvetített értékeket nem egyértelműen pozitívnak látja. Ennek felismerésére ösztönöz, és arra, hogy az olimpiai programok segítsék a kritikus gondolkodást, hiszen annak elsajátítására kiváló eszköz lehet. Megjegyzi, hogy kevés valóban megfelelő olimpiai nevelési program készül, hiszen a pedagógiai célok helyett inkább az üzleti szellem érvényesül bennük. Kritizálja az olimpiai nevelési programokat azok idealisztikus jellege miatt és megjegyzi, hogy

hiányzik az olimpiai témák elemzése az olimpiai tananyagokban (*Lenskyj*, 2012, 266. o.). Nemcsak az olimpiai programok pozitívizmusa ellen foglal állást, hanem azt is kiemeli, hogy elengedhetetlen „a tényeken alapuló kutatás a tantervi fejlesztések előtt” (*Lenskyj*, 2012, 268. o.), azonban eddig ez egyáltalán nem volt jellemző.

Culpan és *Stevens* (2017) új-zélandi tanárjelöltek olimpiai neveléssel kapcsolatos nézeteit vizsgálta videóval is rögzített szóbeli kikérdezés módszerével. Mivel Új-Zélandon az olimpiai nevelés szerepel a tantervben a testnevelés tantárgyon belül (*Culpan*, 2008; *Culpan* és *Stevens*, 2017; *Curriculum in Action*, 1999), a leendő tanároknak ilyen jellegű ismeretekkel is rendelkezniük kell. A kutatás eredményei alapján a szerzőpáros arra a következtetésre jutott, hogy a hallgatók (új-zélandi egyetemeken testnevelőtanár képzésében résztvevők) nem rendelkeznek előzetes explicit tudással a tanterv olimpiai neveléssel kapcsolatos részéről. Azonban, tájékozódás után könnyen találtak kapcsolódási pontokat az olimpiai nevelés és a testnevelés között; és egyetértettek azzal, hogy a nevelési értékek kiválóan közvetíthetők testnevelés órán (*Culpan* és *Stevens*, 2017, 266. o.). *Culpan* és *McBain* (2012) úgy véli, hogy az Új-Zélandon meglévő „olimpiai nevelési programok nem elég hatékonyak, és konstruktivista szemléletmód alapján a tanulók aktív részvételére építve kellene az olimpiai nevelést a testnevelés tantárgyba integrálni, [hiszen] az olimpiai nevelés értelmezése és egy megfelelően összeállított program jelentős nevelési és társadalmi értékeket közvetíthet” (*Culpan* és *McBain*, 2012, 104-5. o.). Habár vélhetően helyes az elképzelésük, hatékonyságvizsgálat elvégzése nélkül nem bizonyítható a feltételezés.

Knijnik és *Tavares* (2012) a Vitória városban (Brazília) használt *Second Half Program* (SHP) elnevezésű nevelési programot vizsgálta és arra a következtetésre jutott, hogy az nem éri el a célját: nem valósítja meg sem a sporton keresztüli erkölcsi nevelést, sem a társadalmi kirekesztettség és sebezhetőség elleni törekvést (353. o.). A szerzők kritikaként fogalmazzák meg, hogy a 2016-os olimpiára készített olimpiai nevelési program a sportot mint mindenre alkalmas csodatévő gyógyszert mutatja be. Emellett megjegyzik, hogy a nevelési programból hiányzik a pedagógiai megalapozottság, az elméleti háttér. Tudatos tervezés és alapos kutatómunka szükséges az értékközvetítő jellegű nevelési tananyagok fejlesztésekor, mely hiányzott az SHP összeállításánál. Az SHP értékelésénél problémát okozott annak komplexitása és a programot alkalmazó intézmények sokfélesége (*Knijnik* és *Tavares*, 2012, 364. o.). A tanulmány azon kevesek közé tartozik, mely empirikus adatokkal támasztja alá következtetéseit: hét SHP koordinátor tudását, véleményét és hozzáállását vizsgálták félig strukturált hangrögzített

szóbeli kikérdezés módszerével. Annak ellenére, hogy a kérdezettek mind felelősek voltak egy-egy alprogramért, ketten közülük azt sem tudták megfogalmazni, hogy mi a program célja, akik pedig megtették, azok nem a programban deklarált célokat említették. Ellentmondás mutatkozott a koordinátorok és az SHP értékközvetítéssel kapcsolatos szemléletmódja között. Nem derült ki az sem, hogy az értékközvetítés egyáltalán megtörtént-e, és ha igen, hogyan ment végbe (*Knijnik és Tavares, 2012, 361. o.*).

Az előzőekben idézett kutatók eredményei a programok hiányosságait és negatívumait emelik ki. Többen hangsúlyozzák az általam is megfogalmazott problémát: a szisztematikus eredményesség-vizsgálatok hiányát. A kutatók egy része (*Binder, 2012; Nanayakkara, 2016; Vojtkó, 2017*) azonban sikerekről és biztató kutatási eredményekről számol be a különböző nemzetközi olimpiai nevelési programok hatásvizsgálataival kapcsolatban (8. táblázat).

8. táblázat: Kik és milyen pozitívumokat találtak a programok vizsgálata során?

Kutató	Eredmények
Binder	Négy program vizsgálatának eredményei: - 1986: a program hasznos - 1992: a tanulók erkölcsi fejlődését segíti - 2000: rendkívül széleskörű vizsgálat végzése - 2007: pedagógiaiilag megalapozott
Vojtkó	- a program pozitív hatással van a tanulók értékrendjére
Nanayakkara	- a program segíti a társadalmi integrációt, problémamegoldást, konfliktuskezelést

Az olimpiai nevelési programok kidolgozására és értékelésére kiváló példa *Binder (2012)* munkája a programok pedagógiai jellegű fejlődéséről, melyet az *Olympic Values Education: Evolution of a Pedagogy* című tanulmányában fejt ki. *Binder (2012)* az olimpiai nevelés elméleti hátterének leírása után áttekinti az eddigi négy legmeghatározóbb olimpiai nevelési programot kronológiai sorrendben (1986, 1992, 2000, 2007). Bemutatja azok fejlődési folyamatát, különbségeit, majd részletes leírást ad a változásokról és azok okairól, eredményeiről.

Az első program (*Come Together: The Olympics and You – Calgary 1988 Olympic Winter Games*, Binder, 1986) értékelésekor “a válaszadó tanárok 97%-a mondta azt, hogy szívesen használná máskor is a tananyagot; és megerősítette, hogy a kellő szabadságot engedő és rugalmasan alkalmazható gyűjtemény hasznos volt” (Binder, 2012, 282. o.). A második program (*Fair Play for Kids: A Handbook of Activities for Teaching Fair Play*, Binder, 1992) esetében Gibbons és mtsai (1995) végeztek hatásvizsgálatot. A programból válogatott feladatok segítségével vizsgálták a gyermekek erkölcsi fejlődésére gyakorolt hatást. A kontrollcsoportos kísérlet során közel ötszáz (N=452) 4-6. osztályos tanuló viselkedését vizsgálták a program alkalmazása előtt és után. „Az eredmények alátámasztották a hipotézist, mely szerint egy speciálisan összeállított nevelési program hatással van az erkölcsi fejlődésre” (Gibbons és mtsai, 1995, 253. o.). A harmadik program (*Be a Champion in Life: An International Teacher's Resource Manual*, Binder, 2000) kidolgozása során kétszer is felülvizsgálták az anyagot. Először átfogóan vizsgálták a tananyagot különböző országból származó kutatók, majd a javítást követően a második vizsgálatot is elvégezték. Ekkor öt kontinens egy-egy országából (Kína, Brazília, Ausztrália, Dél-Afrika, Anglia) összesen 24 osztálynál vizsgálták a tananyag hatását. A tanárok kérdőíveket töltöttek ki, és az ezekből kapott adatokat felhasználták a negyedik program (*Teaching Values: An Olympic Education Toolkit*, Binder, 2007) összeállításánál (Binder, 2012). A negyedik program hatásvizsgálata egyelőre szubjektív tapasztalatokon alapszik: „az OVEP-pel kapcsolatos gyűléseken hallható személyes jellegű értékelések alapján a program rendkívül sikeres az aktív, cselekedtető tanulást előtérbe helyező módszere miatt” (Binder, 2012, 297. o.). Monnin (2008) az OVEP fogadtatását vizsgálta és megállapította, hogy a programot a kutatásban résztvevő tanárok és diákok kedvezően fogadták és pozitívan ítélték meg. A program erősségének tekintették annak pedagógiai megalapozottságát. A négy program tehát egyedülálló abban a tekintetben, hogy a kutatási eredményeket felhasználták a következő program összeállításánál.

Vojtkó (2017) vizsgálatának alapja szintén az OVEP volt. A szerző általános iskolások (1. mérés N=93; 2. mérés N=88) olimpiai értékek iránti attitűdváltozását vizsgálta hét tanítási órából álló olimpiai nevelési program hatására kontrollcsoportos kísérlettel. A tanulók 28 állításból álló ötfokozatú likert-skálás kérdőívet töltöttek ki a foglalkozások előtt és után. A kutatás a következő öt olimpiai értéket vizsgálta: 1) kiválóságra törekvés, 2) mások iránti tisztelet, 3) harmonikus test és szellem, 4) tisztességes játék, 5) küzdelem árán elért öröm. A szerző arra a következtetésre jutott,

hogy „a statisztikailag sokszor nehezen mérhető tanulói hozzáállás és viselkedés az órák során egyértelműen látszott, így [az eredmények értelmezése során] a kérdőívvel nem mért (nem mérhető?) egyéb pozitív változásokat is figyelembe kell [venni]” (Vojtkó, 2017, 50. o.). A szerző megjegyzi, hogy „míg statisztikailag kevés eltérés mutatható az 1. és a 2. mérés között, számos olyan attitűdbeli [változást figyeltem meg] a tanulóknál, mely csupán szubjektív megítélésen alapszik” (Vojtkó, 2017, 50. o.). A viselkedést befolyásoló háttérváltozók kiszűrése az olimpiai nevelési program alkalmazása során nehézséget okozhat a mérésnél. Nem csupán a tanár személyisége lehet hatással a tanulók kérdőívben adott válaszára és az órákon tanúsított viselkedésükre, hanem demográfiai helyzetük, szociokulturális hátterük, vagy éppen hangulatuk is.

Egy másik példa az olimpiai nevelés hatásának empirikus vizsgálatára *Nanayakkara* (2016) kutatása, melyben azt vizsgálta, hogy az olimpiai nevelés elősegítheti-e a társadalmi integrációt. A Srí Lankán alkalmazott program a problémamegoldást és konfliktuskezelést mutatja be az olimpiai nevelésen keresztül. A szerző kérdésként vetette fel, hogy a Srí Lankán élő tanulók tudják-e alkalmazni az olimpizmussal kapcsolatos tudásukat konfliktusok megoldása során. A tanulmány egyik célja annak megállapítása volt, hogy az olimpiai értékek alkalmazhatók-e valós szituációkban. Az eredmények azt mutatják, hogy a fiatal tanulók konfliktuskezelési stratégiája jelentősen fejlődött nemtől és etnikumtól függetlenül a módosított tanterv (olimpiai neveléssel kombinált konfliktuskezelési program) hatására. A vizsgálat során kevert módszert alkalmaztak. Először egy 20 kérdésből álló likert-skálás kérdőívet töltettek ki, mely a tanulók olimpizmussal kapcsolatos tudását, attitűdjét és konfliktuskezelési képességét hivatott felmérni; majd félig strukturált személyes interjút készítettek, hogy részletesebben megismerjék a program hatását (*Nanayakkara*, 2016, 627. o.).

Az új tantervi anyag kombinálta a konfliktuskezelést az olimpiai neveléssel. 24 héten keresztül tartottak délutáni sportfoglalkozásokat az új tantervnek megfelelően. Habár a helyszín az iskola volt, az olimpiai nevelés mégsem tantárgyakhoz, sokkal inkább a mindennapi élethez volt köthető. „A beavatkozást követő felmérés eredményei alapján megállapítható, hogy a tanulók kritikai gondolkodása, önértékelése, döntési képessége és önkorrekciója fejlődött a kiinduló szinthez képest iskolától, nemtől és etnikumtól függetlenül” (*Nanayakkara*, 2016, 637. o.). A kutatás egy új tantervi elem kidolgozásán túl annak hatásvizsgálatát is elvégezte. Azonban *Nanayakkara* (2016) tanulmánya nem csupán amiatt egyedülálló, hogy részletesen dokumentál egy olimpiai neveléssel

kapcsolatos empirikus kutatást, hanem azért is, mert mindezt valós élethelyzetbe ágyazva teszi: Srí Lanka háború sújtotta társadalmába, ahol a konfliktuskezelés és az olimpia eszmerendszere valóban segített a tanulóknak egymás elfogadásában és megértésében. A program sikeressége valószínűleg abban rejlik, hogy a tanulók számára az oktatási anyag releváns volt, a programok során valós problémák megoldására kellett törekedniük.

Az előzőekben leírt kutatási eredmények, kritikák és hatásvizsgálatok példák arra, hogy milyen szerteágazó és egymással össze nem hasonlítható módon vizsgálják a kutatók az olimpiai programokat. A részletesen bemutatott programokat nemcsak azok eredményessége szempontjából, hanem tartalmuk és elterjedtségük mentén is összehasonlítottam, melynek összegzését a 9. táblázatban mutatom be.

9. táblázat: Nemzetközi programok összehasonlítása
tartalmuk, elterjedtségük és eredményességük mentén

helyszín	1. tartalom	2. elterjedtség	3. eredményesség
Franciaország	pályázatok	helyi/országos	gazdasági siker
Brazília	<i>Second Half Program</i>	helyi	sikertelen
Tajvan	olimpiai nevelés + művészet	helyi	nem vizsgált
Srí Lanka	olimpiai nevelés + konfliktuskezelés	helyi	sikeres
Új-Zéland	testnevelés tarterv	országos	fejlesztendő
Magyarország	<i>Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program</i>	helyi	szubjektív
Nemzetközi (NOB)	többféle program	nemzetközi	sikeres

A tartalmat tekintve (9. táblázat, 1. oszlop) a vizsgált programok nagyon sokszínűek, mind elszigetelten jelennek meg, nem használják más programok kutatási eredményeit. Ez alól kivételt képez a magyarországi kísérlet, melynek alapjául az OVEP szolgált. A programok elterjedtsége (9. táblázat, 2. oszlop) a legtöbb esetben helyi szintű. Új-Zéland speciális helyzetben van, hiszen ott a nemzeti testnevelés

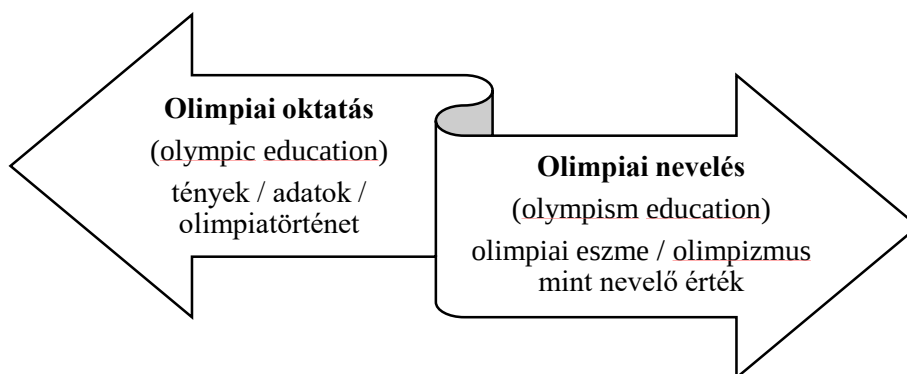
tantervbe integrálva jelenik meg az olimpiai nevelés. Elterjedtség szempontjából a *Nemzetközi Olimpiai Bizottság* (NOB) által kiadott programok járnak az élen, hiszen ezeket több országban is használják vagy kipróbálják.

A programok eredményességét (9. táblázat, 3. oszlop) csak néhány esetben vizsgálták. Franciaországban például a gazdasági sikerességet vizsgálták a nevelési hatások helyett (Monnin, 2012), a *Second Half Program* (SHP) esetében a tananyag fejlesztését nem előzte meg tudatos tervezés, így az nem valósította meg a sporton keresztüli erkölcsi nevelést (Knijnik és Tavares, 2012). A Srí Lankán alkalmazott program sikeressége abban rejlik, hogy valós problémák megoldására törekszik (Nanayakkara, 2016). Az egyértelműen pozitív eredményű, sikeresnek mondható programok a NOB által kiadottak (szerzőjük Binder), illetve a Srí Lankán bevezetett helyi kezdeményezés.

7.1.2. A nemzetközi olimpiai nevelési programok kategorizálása

7.1.2.1. Olimpiai oktatás és olimpiai nevelés

Az első kategorizálási lehetőség az oktatás és nevelés különválasztása. Naul (2008) „olympic education” és „olympism education” kifejezéseit magyar fordításban olimpiai oktatás és olimpiai nevelés kifejezéssel jelöltem. Culpan és Mc Bain (2012) és Culpan és Wigmore (2010) szintén fontosnak tartja, hogy különbséget tegyen az olimpiai oktatás (olympic education) és az olimpiai nevelés (olympism education) között. Culpan és Wigmore (2010) meghatározása alapján az olimpiai oktatás magát az olimpia eseményeit és történetét veszi alapul; míg az olimpiai nevelés sokkal inkább egy társadalmilag fontos iránymutatást és követendő értékeket hivatott közvetíteni (3. ábra).

3. ábra: Az olimpiai oktatás és az olimpiai nevelés elméleti különválasztása

A meglévő programok egy része egyértelműen az olimpiai oktatás kategóriába tartozik; míg másik részük az olimpiai nevelés megvalósítását tűzi ki célul. A programok ilyen jellegű éles különválasztása csak elméleti szempontból helytálló, hiszen sokszor oktatási-nevelési programokról van szó, amelyekben keverten jelenik meg a két típus. Egyre több kutató tartja szükségesnek az olimpiai nevelés előtérbe kerülését az oktatással szemben (Culpan és Wigmore, 2010; Chatziefstathiou, 2012; Teetzel, 2012). A tanulót passzív befogadónak tekintő hagyományos értelemben vett oktatás helyett a konstruktív, kritikai szemléletmódon alapuló oktatási-nevelési programokat tartják hatékonynak (Binder, 2012; Hsu és Kohe, 2015; Nanayakkara, 2016).

7.1.2.2. Alkalmazási területek

A második kategorizálási szempont a programok alkalmazási területek szerinti felosztása, amely azt jelenti, hogy milyen környezetben használnak egy adott programot. Chatziefstathiou (2012) a meglévő programok alapján kétféle trendet különböztet meg. Az egyik az olimpiai nevelés megjelenése az iskolai testnevelés órákon; a másik bármilyen olimpiai neveléshez köthető kezdeményezés az iskolai környezeten kívül (Chatziefstathiou, 2012, 391. o.).

Naul (2008) négyféle kategóriát állít fel az iskolai olimpiai oktatási-nevelési programok besorolására. Az elsőbe azokat a programokat sorolja, amelyeknél a nevek, dátumok és tények a leghangsúlyosabbak (knowledge-oriented approach). A második típus esetében a fair play és a kultúrák kölcsönös elfogadásának tanítását iskolai ünnepek és versenyek keretein belül teszik (experiential approach). A harmadik kategóriába azok a programok tartoznak, amelyeknél az olimpiai nevelés a sport által valósulhat meg testnevelés órák vagy délutáni sportfoglalkozások keretein belül (physical achievement through effort approach). A negyedik csoportba pedig azokat a programokat sorolja, amelyeknél a tanulók nemcsak sporttevékenységük során, hanem az élet egyéb területein is kapcsolatba kerülnek az olimpiai eszmével (lifeworld-oriented approach) (Naul, 2008, 118-9. o.).

A meglévő programok és azzal kapcsolatos kutatások és felosztások (Chatziefstathiou, 2012; Naul, 2008) alapján az olimpiai oktatási-nevelési programokat három fő kategóriába soroltam (4. ábra). A kategóriák egyre szélesedő alkalmazási területet jelölnek. A legszűkebb értelmezés a testnevelés órai olimpiai program (2.1. testnevelés órán), ettől átfogóbb az egyéb tantárgyakba is integrált program (2.2. oktatási-nevelési környezetben), majd a legkiterjedtebb alkalmazási forma, amikor nemcsak az

iskolai kontextusban, hanem azon kívül is megjelenik az olimpiai nevelés (2.3. oktatási-nevelési környezetben kívül is). Az ábra a halmazok egymáshoz való viszonyát is mutatja: a koncentrikusan bővülő körök szimbolizálják az egyre szélesebb alkalmazási területeket, amelyet az olimpiai nevelés horizontális tengelyeként értelmeznek.

4. ábra: Az olimpiai oktatási és nevelési programok alkalmazási területek szerinti felosztása
(saját szerkesztés Chatziefstathiou, 2012 és Naul, 2008 alapján)

Az első kategóriába (2.1. olimpiai oktatás és nevelés testnevelés órán) tartozik például Új-Zéland, ahol az olimpiai nevelés a testnevelés tantervben szerepel. *Culpan* és *McBain* (2012) illetve *Culpan* és *Wigmore* (2010) „az olimpiai nevelés testnevelés órai kontextusban” való értelmezése mellett érvel (*Chatziefstathiou*, 2012, 392. o.). Egy Új-Zélandon végzett kutatás eredményeként, amelyet testnevelés tanárképzésben részt vevő hallgatók körében végeztek, kimutatták, hogy „habár az egyetemen nem oktatják explicit módon a testnevelés tanterv részét képező attitűdök és értékek részt [megj.: amely magában foglalja az olimpiai oktatást és nevelést]; a hallgatók egyértelműen egyetértésüket fejezték ki az értékközvetítés testnevelés órai tanítása mellett” (*Culpan* és *Stevens*, 2017, 266. o.).

Parry (1998) a testnevelés órai olimpiai oktatást az erkölcsi nevelés részének tekinti; véleménye szerint a testnevelésbe integrált olimpiai oktatás jól működhet, hiszen a tantárgy kiváló terepet nyújt az erkölcsi nevelésre (164. o.). Arnold (1997), Martinkova (2012) és Parry (2007) is egyetért abban, hogy a testnevelés óra és egyéb sportfoglalkozások megfelelő környezetet biztosítanak az emberi erények és erkölcsök fejlesztésére.

A második kategóriába (2.2. olimpiai oktatás és nevelés oktatási-nevelési környezetben) azok a programok sorolhatók, amelyek iskolai kontextusban, de nem kizárólag testnevelés órán foglalkoznak az olimpiai oktatással és neveléssel. A programok ezen része tágabb alkalmazási területeket érint: más iskolai tantárgyakba is integrálható az olimpiai nevelés, amely ezáltal feltételezhetően hatékonyabb lesz sokrétűsége és beágyazottsága miatt. Hsu és Kohe (2015) megjegyzi, hogy „vannak kezdeményezések arra, hogy az olimpiai nevelést a testnevelés órákon kívül is megtegyék (például az Egyesült Királyságban és Új-Zélandon)” (Hsu és Kohe, 2015, 486. o.). Az olimpiai nevelés nem csak testnevelés órán valósítható meg, nem a sport az egyetlen terület, ahová az olimpiai nevelés könnyen beépíthető. „Mivel a gyermekeket sokféle hatás és inger éri (iskola, család, média, vallás, stb.) az olimpiai oktatásnak és nevelésnek is igazodnia kell ehhez a komplexitáshoz [...] Bármely programot, amely követendő értékeket kíván átadni a tanulóknak, többdimenziós megközelítésbe kell helyezni” (Knijnik és Tavares, 2012, 355. o.).

Hsu és Kohe (2015) alapján az olimpiai nevelés és a kutatásukban vizsgált tajvani oktatás általános céljai párhuzamba állíthatók. „A tajvani kormány és egyetem jelenlegi állásfoglalása az oktatási célokról több ponton is megegyezik az olimpizmus alapelveivel (a sportot az emberiség harmonikus fejlődésének szolgálatába állítani, szem előtt tartva egy békésebb társadalom kialakítását és az emberi méltóság megőrzését)” (Hsu és Kohe, 2015, 478-9. o.). Kutatásuk során egy iskolai tantervbe (egy egyetemi művészeti képzés programjába) ágyazott olimpiai nevelési programot vizsgáltak.

Az Ausztráliában használt (2016-os olimpiát megelőző) olimpiai oktatási-nevelési program kiváló példája a több tantárgyat összekötő és magába foglaló kezdeményezéseknek. A program során a tanulók megismerkedhettek Rio de Janeiro kultúrájával, történelmével, földrajzával, és az Ausztráliával való kapcsolatával. A programban hangsúlyos szerepet kapott a tantárgyak közötti koncentráció erősítése (education.olympics.com.au). Nanayakkara (2016) egy Srí Lanka-i tantervi módosítás

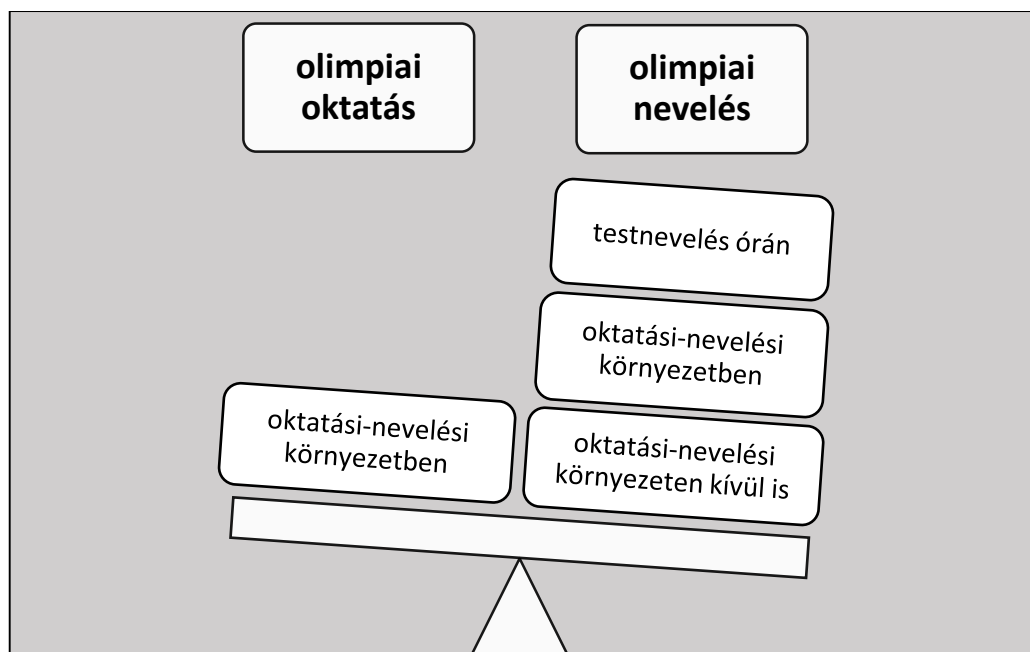
eredményeit elemzi, amelyben az olimpiai nevelést konfliktuskezeléssel és problémamegoldással is foglalkozó átfogó programba integrálták. A kutatás szintén az iskolában megvalósított, de azon belül több tantárgyat és területet érintő olimpiai oktatási-nevelési programmal foglalkozik.

A harmadik kategóriába (2.3. olimpiai oktatás és nevelés oktatási-nevelési környezeten kívül is) azok az oktatási-nevelési programok tartoznak, amelyeket az iskolán kívül is alkalmaznak. Ebbe a kategóriába sorolhatók a nem kizárólag iskolásoknak tervezett és nem az oktatási intézményhez kötött olimpiai neveléssel kapcsolatos programok. Ezek lehetnek például kiállítások, múzeumok, kirándulások, táborok. Az egyik meghatározó képviselője ennek a kategóriának *Binder*, aki „az olimpiai nevelést a mindennapi életbe integrálva kívánja megvalósítani” (*Chatziefstathiou*, 2012, 394. o.). *Naul* (2008) és *Binder* (2012) is egyetért abban, hogy „az olimpiai nevelést interdiszciplináris tanulásként kell értelmezni, amely az iskolán kívül és belül számos környezetben megvalósulhat” (*Chatziefstathiou*, 2012, 394. o.). Habár a *Nanayakkara* (2016) által vizsgált programot iskolán belül valósították meg, mégsem testneveléshez, vagy egyéb tantárgyakhoz kötődik, sokkal inkább a mindennapi élethez. Az iskolai kontextustól kissé eltávolodva a valós problémák megoldásán volt a hangsúly; és az olimpiai eszmék segítségével tanították a gyermekeket egymás elfogadására (*Nanayakkara*, 2016, 640. o.). *Naul* (2008) négy kategóriája közül a negyedik (lifeworld orientation) tükrözi leginkább azt a szemléletmódot, ami az oktatási-nevelési környezeten kívüli programokra jellemző. *Binder* az olimpiai programokat úgy alkalmazná, hogy azok sokkal jobban a tanulók mindennapi életéhez köthetők legyenek, és szervesen beilleszkedjenek abba (*Armour és Dagkas*, 2012, 262. o.).

Az alkalmazási területek harmadik kategóriája magában foglalja az élet több területére kiterjedő tanulást (lifewide learning). Az előbbiekben részletezett három kategória az olimpiai nevelés horizontális tengelyét, az alkalmazási területeket jeleníti meg. Mivel ezek a kategóriák egyre több mindent foglalnak magukba, a folyamatot horizontális kiszélesedésnek neveztem el.

Az előző két szempont szerinti (1. olimpiai oktatás – olimpiai nevelés; 2. alkalmazási területek: 2.1. testnevelés órán; 2.2. oktatási-nevelési környezetben; 2.3. oktatási-nevelési környezeten kívül is) elemzés kapcsolódási pontjait vizsgálva a következő eredményre jutottam. Az olimpiai oktatás (fókuszban az olimpiákkal kapcsolatos tárgyi tudás megszerzése van) kevesebb lehetőséget biztosít, hiszen sem testnevelés órán, sem az oktatási-nevelési környezeten kívül nem fordul elő. Ezzel

szemben az olimpiai *nevelés* (fókuszban az olimpiai nevelési értékek elsajátítása van) mindhárom alkalmazási terület esetében jól értelmezhető és olimpiai programok példáival is alátámasztható (5. ábra).

5. ábra: Az 1. és 2. kategória kapcsolata: olimpiai oktatás és nevelés az alkalmazási területek alapján – eltolódás a nevelés irányába

A következőkben az olimpiai *nevelésre* (nem pedig az oktatásra) fókuszálok, és ezen belül elemzem a programokat a harmadik szempont (korosztály-irányultság) alapján, hiszen ez szélesebb körű értelmezést tesz lehetővé.

7.1.2.3. Korosztály-irányultság

A harmadik kategorizálási lehetőség a korosztályok szerinti csoportosítás. A korosztályt az iskolafokok tükrében osztottam fel kiszélesítve az iskoláskor előtti és utáni időszakokkal. Míg az alkalmazási területek mentén történő vizsgálódást a szemléletesebb bemutatás érdekében a horizontális, a korosztály-irányultságot a vertikális tengelyként értelmezem. Előbbi a lifewide learning (az élet minden területére kiterjedő tanulás), utóbbi a lifelong learning (élethosszig tartó tanulás) ötletén alapszik.

A korosztályok szerinti vizsgálódás során hat korcsoportot határoztam meg, amelyek a következők: iskola előtti (1. csoport: 0-6 éves); iskoláskori (2. csoport: 6-10 éves vagy alsó tagozatos; 3. csoport: 11-14 éves vagy felső tagozatos; 4. csoport: 15-19 éves vagy középiskolás; 5. csoport: 20-25 éves vagy felsőoktatásban résztvevő); és iskola

utáni (6. csoport: 25 éves kortól). Az iskoláskor tagoltságát az indokolja, hogy a meglévő olimpiai nevelési programok főként ennek a korosztálynak szólnak. Az olimpiai nevelési programok egy része egy konkrét korosztály nevelésére irányulnak, míg vannak olyanok is, amelyek több korosztály számára készültek.

A második és harmadik szempont (2. alkalmazási területek/horizontális tengely/lifewide learning; 3. korosztály-irányultság/vertikális tengely/lifelong learning) kapcsolódási pontjait is vizsgáltam. A két tengely kapcsolatát a 10. táblázatban ismertetem és sötétített területekkel jelöltem azokat a pontokat, ahol az olimpiai nevelés előfordul vagy előfordulhat. A táblázat azt mutatja, hogyan bővíthet az olimpiai nevelés értelmezése, ha az oktatási-nevelési környezeten kívüli területeket (horizontális kiszélesedés), illetve az iskoláskorúaktól eltérő korcsoportokat is bevonjuk (vertikális kiszélesedés) (10. táblázat).

10. táblázat: A 2. és 3. kategória kapcsolata:

az alkalmazási területek és a korosztály-irányultság összefüggése

alkalmazási területek és korosztály-irányultság	testnevelés órán	oktatási- nevelési környezetben	oktatási- nevelési környezeten kívül is
25 év felett			
20-25 év			
15-19 év			
11-14 év			
6-10 év			
0-6 év			

Chatziefstathiou (2012) a testnevelés órai olimpiai oktatás és nevelés helyett egy tágabb értelmezést javasol. „Beyond school” kifejezésében egyaránt fellelhető az élethosszig tartó tanulás paradigmája (lifelong learning) és az élet több területére kiterjedő tanulása (lifewide learning), amely jól párhuzamba állítható az általam bemutatott horizontális és vertikális értelmezéssel. Chatziefstathiou (2012) négy pontban határozza meg, hogy milyennek kell lennie egy korszerű olimpiai nevelési programnak, amely közül az első kettő megegyezik a horizontális és vertikális tengelyeken bemutatott állásponttal. „Az olimpiai nevelésnek napjainkban (1) reflektálnia kell a tanulási lehetőségek széles skálájára az oktatási-nevelési környezeten kívül a mindennapokban is

[megj.: horizontális tengely]; (2) nem csak a fiatalokat, hanem az egész társadalmat be kell vonnia [megj.: vertikális tengely]” (Chatziefstathiou, 2012, 396. o.).

7.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének eredményei

A különböző országokban alkalmazott olimpiai nevelési programok vizsgálatának és kategorizálásának kutatási eredményei után részletesen bemutatom a magyarországi olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatási eredményeimet. Elsőként az „elmélet”, vagyis az oktatási alapidokumentumok vizsgálatának eredményeit, majd a „gyakorlat”, vagyis a tanulók és oktatók tapasztalatait ismertetem.

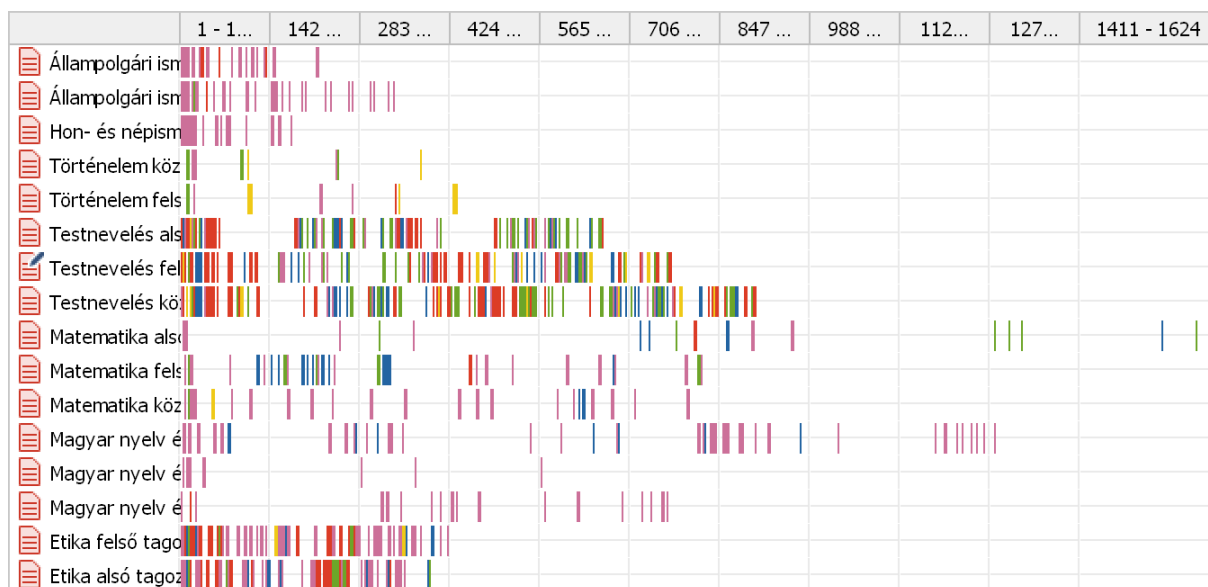
A 2020-as *Nemzeti Alaptanterv* (NAT) és kerettantervek vizsgálati eredményeinek bemutatását a kvantitatív jellegű elemzésekkel és azokra épülő kutatási kérdések megválaszolásával kezdem, majd a kvalitatív elemzések eredményeit ismertetem; végül a kvantitatív és kvalitatív eredményeket hasonlítom össze. Az elemzett dokumentumok és kódolt szövegszegmensek nagy száma miatt a részletes elemzést csak néhány esetben ismertetem, a kutatási rész további elemzései, ábrái a függelékben találhatóak (5-8. sz. *függelék*). Az eredmények ismertetésénél a képeken és ábrákon minden esetben a MAXQDA szoftver használata során alkalmazott színek szerinti kódolás látható. A színek a következő jelmagyarázatban leírt főkategóriákat, olimpiai nevelési értékeket jelölik (11. táblázat).

11. táblázat: Jelmagyarázat a főkategóriák szín szerinti kódolásához

	lila	egymás iránti tisztelet
	piros	harmonikus test és szellem
	zöld	kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm
	kék	tisztességes játék
	sárga	sport és olimpiai oktatás-nevelés

A tizenhat kerettantervi dokumentumban összesen 1043 olimpiai nevelési értékkel kapcsolatos szövegrészletet kódoltam. A dokumentumok eltérő hosszából adódó különbségeket érdemes figyelembe venni a kvantitatív eredmények értelmezése során. A leghosszabb kerettanterv az elemzettek közül az alsó tagozatos matematika, a legrövidebbek közé pedig az állampolgári ismeretek (felső tagozat és középiskola) és a

hon- és népismeret (felső tagozat) tantárgyak kerettantervei tartoznak (6. ábra). Az ábra fejlécén a számok az elemzett dokumentumokban található sorok számát jelölik. Különböző színekkel jelölve látható, hogy a kódolt szövegrészek mely főkategóriákhoz (olimpiai értékekhez) tartoznak, továbbá a dokumentumon belüli elhelyezkedést is jelölik.

6. ábra: Az elemzett dokumentumok hossza sorok száma alapján

7.2.1. Az olimpiai nevelési értékek előfordulásának gyakorisági vizsgálata műveltségi területek szerint

Mind az öt műveltségi területet figyelembe véve a leggyakrabban előforduló olimpiai nevelési érték az egymás iránti tisztelet (460 kódolt szövegrész). A nevelési értékek a kódolt szövegrészek száma szerint csökkenő sorrendben: 1) egymás iránti tisztelet (460); 2) harmonikus test és szellem (252); 3) kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm (162); 4) tisztességes játék (126); 5) sport és olimpiai oktatás-nevelés (43).

Az összes (1043) kódolt szövegrész kvantitatív jellemzőit műveltségi területenként vizsgálva megállapítottam, hogy az olimpiai nevelési értékek közel fele a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi terület kerettanterveiben található (477 kódolt szövegrész). Az olimpiai nevelési értékek gyakorisága műveltségi területek szerint csökkenő sorrendben: 1) testnevelés és egészségfejlesztés (477); 2) etika, hit- és erkölcsstan (233); 3) történelem és állampolgári ismeretek (137); 4) matematika (106); 5) magyar nyelv és irodalom (90) (12. táblázat).

12. táblázat: Az olimpiai nevelési értékek előfordulási gyakorisága műveltségi területenként

kódolt szövegszegmensek száma (db)	Egymás iránti tisztelet	Harmonikus test és szellem	Kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm	Tisztességes játék	Sport és olimpiai oktatás-nevelés	ÖSSZESEN
Testnevelés és egészségfejlesztés	88	174	116	75	24	477
Etika, hit- és erkölcsstan	129	64	19	19	2	233
Történelem és állampolgári ismeretek	104	8	9	0	16	137
Matematika	59	3	18	25	1	106
Magyar nyelv és irodalom	80	3	0	7	0	90
ÖSSZESEN	460	252	162	126	43	1043

Mivel a több mint ezer találat közel fele (44%-a) tartozik az egymás iránti tisztelet nevelési értékhez, ezért ennek a főkategóriának részletes kvantitatív elemzését is bemutatom. Az egymás iránti tisztelet főkategórián belül három alkódba rendeztem az in vivo kódokat: 1) kooperativitás; 2) tolerancia; és 3) tisztelet és megbecsülés. A kvantitatív vizsgálat során az elemzett műveltségi területek közül az etika, hit-és erkölcsstan esetében találtam a legtöbb egymás iránti tisztelettel kapcsolatos szövegrészletet (129); ezt követte a történelem és állampolgári ismeretek (104); a testnevelés és egészségfejlesztés (88); a magyar nyelv és irodalom (80); végül a matematika (59). A szövegszegmensek százalékos aránya műveltségi területek szerint: etika, hit- és erkölcsstan 28%, történelem és állampolgári ismeretek 23%, testnevelés és egészségfejlesztés 19%, magyar nyelv és irodalom 17%, matematika 13%. A három alkód (kooperativitás, tolerancia, tisztelet és megbecsülés) közül a kooperativitás igen jelentős számban fordul elő a kerettantervekben (361) a másik két alkódhoz képest (13. táblázat). A többi főkaterórián belül található alkódok előfordulási gyakoriságait bemutató ábra az 5. sz. függelékben található.

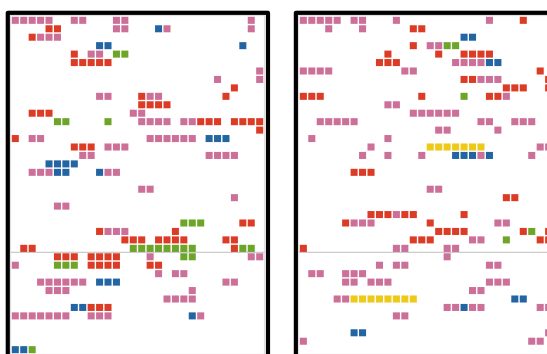
13. táblázat: Kódolt szövegszegmensek száma alkódok és műveltségi területek szerint az egymás iránti tisztelet nevelési értéknél

szövegszegmensek száma (db)	etika, hit- és erkölcsstan	történelem és állampolgári ismeretek	testnevelés és egészségfejlesztés	magyar nyelv és irodalom	matematika	ÖSSZESEN
<i>kooperativitás</i>	89	87	54	75	56	361
<i>tolerancia</i>	20	4	22	5	1	52
<i>tisztelet és megbecsülés</i>	20	13	12	0	2	47
ÖSSZESEN	129	104	88	80	59	460

7.2.2. Az olimpiai nevelési értékek előfordulásának gyakorisági vizsgálata iskolafokok szerint

Az iskolafokok szerinti kvantitatív vizsgálati eredmények bemutatásához a MAXQDA szoftver által kínált dokumentumportrékat használok. Egy-egy dokumentum portréja azt ábrázolja, hogy egy egységen (adott dokumentumon) belül hogyan helyezkednek el a kódolt szövegrészek. Mivel ez esetben elemzési egységeként (dokumentumonként) vizsgálhatók csak a műveltségi területek, a képek egy-egy kerettantervet ábrázolnak.

Az etika, hit- és erkölcsstan tantárgyak esetében jelentős számú kódolt szövegrész található mindkét iskolafokon. A lila és piros színek dominanciája azt jelenti, hogy főként az egymás iránti tisztelet (lila) és a harmonikus test és szellem (piros) nevelési értékek hangsúlyosak ezekben a dokumentumokban (4. kép).

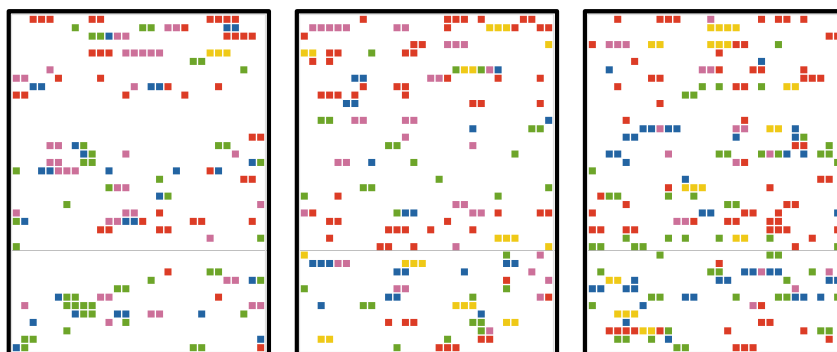
4. kép: Etika, hit- és erkölcsstan alsó tagozat (balra) és felső tagozat (jobbra) kerettanterve

Az etika, hit- és erkölcstan kerettantervekhez képest a magyar nyelv és irodalom műveltségi terület kerettantervei mindhárom iskolafokon jóval kevesebb olimpiai nevelési értékekkel kapcsolatos szövegrészletet tartalmaznak. Az iskolafokok közötti különbségeknél érdemes megfigyelni, hogy alsó tagozatban jóval nagyobb számú előfordulás jellemző, illetve ezen az iskolafokon a tisztességes játékkal (kék) kapcsolatos szövegrészletek is vannak. A felső tagozatos és középiskolai kerettantervekben szinte kizárólag az egymás iránti tisztelet főkategória színe, a lila látható (5. kép).

5. kép: Magyar nyelv és irodalom alsó tagozat (balra), felső tagozat (középen) és középiskola (jobbra) kerettanterve

A legnagyobb számban a testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervekben találtam olimpiai neveléssel kapcsolatos szövegrészeket, melyet jól mutat a dokumentumportrékon lévő színes négyzetek sűrűsége. A szövegrészletek igen változatosak, mind az öt szín jelentős számban fordul elő ezekben a kerettantervekben (6. kép). A többi műveltségi terület kerettanterveinek dokumentumportréi a 6. sz. függelékben találhatóak.

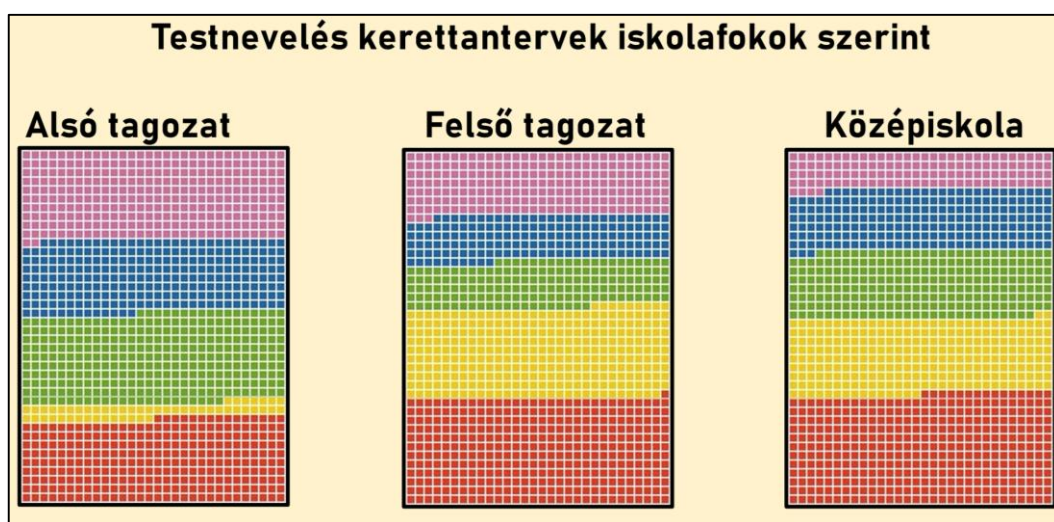
6. kép: Testnevelés és egészségfejlesztés alsó tagozat (balra), felső tagozat (középen) és középiskola (jobbra) kerettanterve

Mivel a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen található a kódolt szövegrészek jelentős hányada (46%-a) ezért az iskolafokok szerinti kvantitatív összehasonlító elemzések eredményeit ezen a műveltségi területen ismertetem. A kódolt nevelési értékek előfordulásának gyakorisági jellemzői iskolafokok szerint a 14. táblázatban láthatóak. Alsó tagozatban összesen 137 olimpiai neveléssel kapcsolatos szövegrészt találtam, felső tagozatban 151-et, középiskolában pedig 189-et. Kiemelkedő gyakorisággal fordul elő felső tagozatban és középiskolában a harmonikus test és szellem nevelési érték (62, illetve 72 kódolt szövegrész). Az iskolafokok előrehaladtával csökkenés az egymás iránti tisztelet nevelési érték esetében fordul elő (34, 32, majd 22 kódolt szövegrész). Arányaiban a legjelentősebb növekedést a sport és olimpiai oktatás-nevelés fő kategóriában találtam. Míg alsó tagozatban csak kettő, felső tagozatban és középiskolában már 11-11 előfordulást kódoltam (14. táblázat).

14. táblázat: Olimpiai nevelési értékek előfordulásának gyakorisága iskolafokok szerint a testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervekben

kódolt szöveg-szegmensek száma (db)	harmonikus test és szellem	kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm	egymás iránti tisztelet	tisztességes játék	sport és olimpiai oktatás-nevelés	ÖSSZESEN
alsó tagozat	40	37	34	24	2	137
felső tagozat	62	29	32	17	11	151
középiskola	72	50	22	34	11	189
ÖSSZESEN	174	116	88	75	24	477

A dokumentumportré tömbösített megjelenítésénél a MAXQDA szoftver főkategóriánként (színenként) csoportosítja a találatokat. Az előbbieken bemutatott iskolafokok szerinti növekedést illetve csökkenést kiválóan illusztrálják. Az egymás iránti tisztelet (lila) esetében az iskolafok előrehaladtával a találatok száma csökken. Ezzel szemben a sport és olimpiai oktatás-nevelés (sárga) érték alsó tagozatban alig fordul elő, felső tagozatban és középiskolában viszont a tananyag egyik meghatározó része (7. ábra).

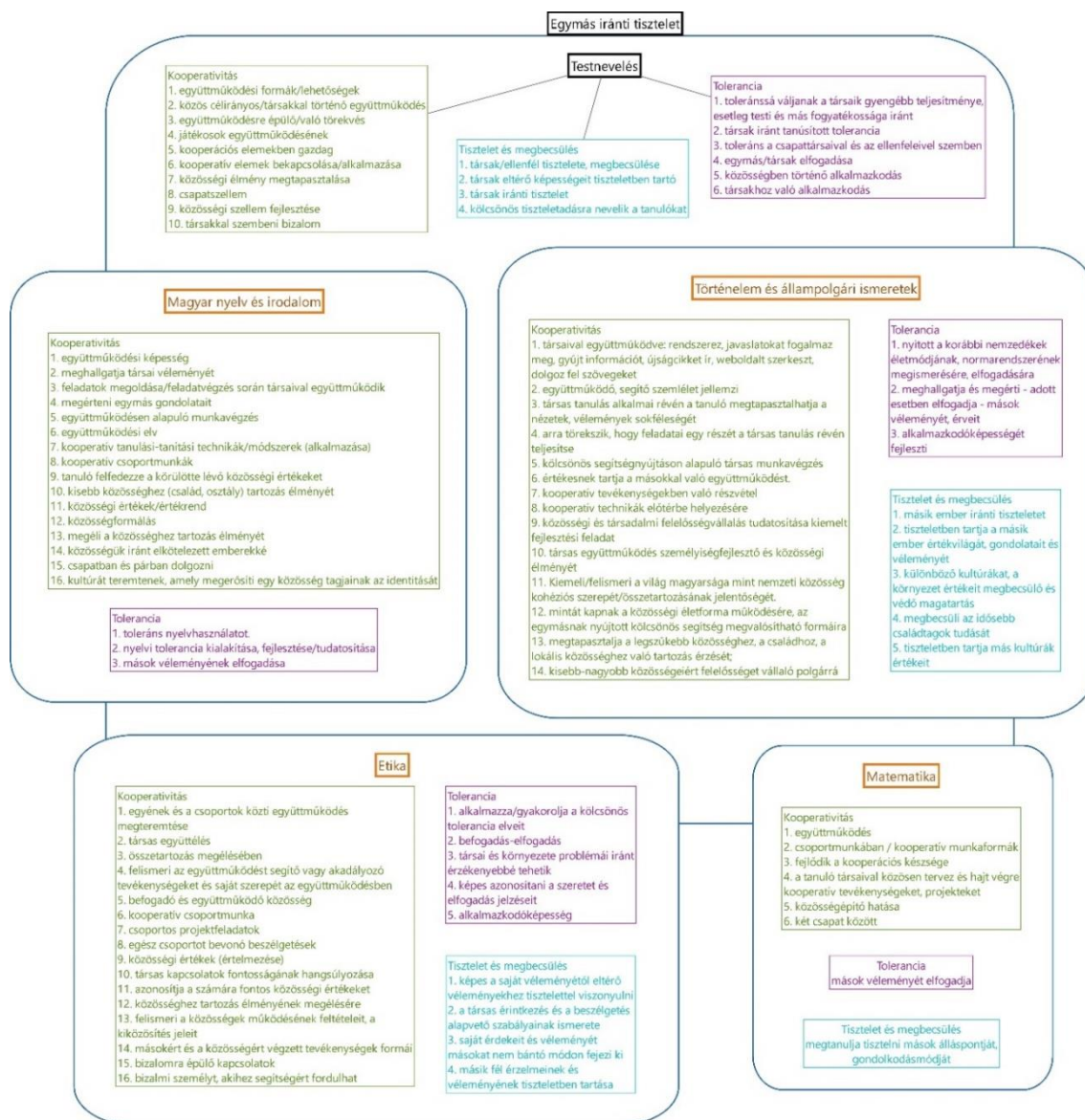
7. ábra: Testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervek dokumentumportréi tömbösített elrendezésben iskolafokok szerint

7.2.3. Az olimpiai nevelési értékek tartalmi vizsgálata műveltségi területek szerint

A kvantitatív és kvalitatív elemzési eredmények esetében ismertetett szövegszegmensek darabszámai eltérőek, hiszen a kvantitatív eredmények bemutatásánál az összes (akár szóismétlésként) előforduló szövegrészlet jelenti az ismertetett darabszámot; míg a kvalitatív elemzés esetében a különbözőképpen megfogalmazott szövegrészletek számát adtam össze. A kvalitatív elemzésnél tehát arra fókuszáltam, hogy hány féle megfogalmazásban, milyen változatossággal fordulnak elő a kifejezések. Az ismétlődően, ugyanabban vagy hasonló megfogalmazásban előforduló kifejezéseket azonosnak tekintettem. Habár az in vivo jelentése a kódolás során a szövegből szó szerint kiemelt kód, ahogy a módszerek bemutatásánál is jeleztem, esetenként kisebb átfogalmazással soroltam a szövegrészleteket az egyes in vivo kódokhoz. Továbbá, az in vivo kód csupán egy-egy kulcsszót jelöl, mely a kerettantervekben kódolt hosszabb

szövegek része. A változatosságot tehát a kulcsszóval kapcsolatos kontextus, eltérő megfogalmazás adja.

Mivel a nevelési értékek közül az egymás iránti tisztelet főkategória esetében kódoltam a legtöbb szövegrészletet, ennek részletes kvalitatív elemzését ismertetem.¹² A 8. ábrán látható a 2020-as kerettantervek öt elemzett műveltségi területének kvalitatív összefoglalása az egymás iránti tisztelet nevelési érték esetében.

8. ábra: Az egymás iránti tisztelet jellemző szövegszegmensei tantárgyak és alkódok szerint rendezve

¹² A kvalitatív eredmények bemutatásánál a kerettantervekből idézett egyes szövegrészletek esetében nem használok hivatkozásokat. A kerettantervek megtalálhatók és letölthetők az *Irodalomjegyzékben* az Egyéb irodalomnál feltüntetett link használatával (oktatás.hu).

Az ábrán bemutatott szövegrészletek nem szó szerinti idézetek, hanem az egyes műveltségi területekre jellemző tipikus megfogalmazásokat összesítik. Az ábrán lehetetlen lenne mind a 460 kódolt szövegrészt feltüntetni, ezért egyszerűsítve és csoportosítva jelenítettem meg a tipikus variációkat műveltségi területenként és alkódonként rendezve. Az egyszerűsítésből adódóan az ábrán látható szövegrészletek előtti sorszámok nem felelnek meg az összes variáció darabszámával. A 7. sz. *függelékben* megtalálható a többi főkategória kvalitatív összefoglaló ábrája is, melyek részletes elemzését itt terjedelmi okok miatt nem tárgyalom.

Példaként elemzem az egymás iránti tisztelet főkategórián belül található *kooperativitás* alkódot. Ebben az alkódban fordul elő a legtöbb kódolt szövegrész (361). A kooperativitás alkódon belüli in vivo kódok a (1) kooperativitás, (2) együttműködés, (3) bizalom, és (4) közösségfejlesztés és csapatszellem (lásd: 2. ábra: *Az olimpiai nevelési értékek kódrendszere*). Az alábbiakban az ehhez a négy in vivo kódhoz sorolt szövegrészleteket idézem.

A kooperativitás alkódon belül található (1) kooperativitás in vivo kód a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területen fordul elő a legváltozatosabb megfogalmazásban, tízféleképpen; míg az összes többi műveltségi területen csak négyféleképpen. A történelem és állampolgári ismeretek műveltségi terület esetében például ilyen megfogalmazásban fordul elő a kooperativitás: „a kooperatív tanulás révén az együttes tevékenység élménnyé válik”, „kooperatív tanulási technikák alkalmazása”. Jelen van azonban a többi műveltségi területen is, a matematikában például így: „a tanuló társaival közösen tervez és hajt végre kooperatív tevékenységeket, projekteket”, „fejlődik a kooperációs készsége”; míg az etikában ilyen megfogalmazás található: „csoportos projektfeladatok szervezése”.

A következő kooperativitás alkódon belüli in vivo kód, melynek műveltségi területenkénti példáit bemutatom, az (2) együttműködés. Ez jellemzően az etika, hit- és erkölcsstan, illetve a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területeken fordul elő a legváltozatosabb megfogalmazásban (10, illetve 16 változatban), míg a matematikában csupán kétféleképpen. Példaként itt is a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területéhez köthető tantárgyak kerettanterveiből idézek: „társaival együttműködve rendszerez, javaslatokat fogalmaz meg, újságcikket ír, információkat gyűjt és értelmez”, „arra törekszik, hogy feladatai egy részét a társas tanulás révén teljesítse”, „értékesnek tartja a másokkal való együttműködést”. Az etika, hit- és erkölcsstan tantárgyi dokumentumokban pedig ilyen megfogalmazások kerültek kódolásra

az együttműködés in vivo kódjánál: „egyének és csoportok közti együttműködés megteremtése”, „felismeri az együttműködést segítő vagy akadályozó tevékenységeket és saját szerepét az együttműködésben”.

A harmadik kooperativitáshoz sorolt in vivo kód a (3) bizalom, mely a többi alkódhoz képest igen csekély számban fordul elő a kerettantervekben. Az öt műveltségi területen összesen csupán hat megfogalmazás található (négy az etika, hit- és erkölcsstan, kettő a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen). A következő szövegrészek kerültek kódolásra: „társakkal szembeni bizalom”, „mások iránti bizalom kialakítása” (testnevelés és egészségfejlesztés); illetve „bizalom”, „bizalomra épülő kapcsolatok”, „bizalmi kapcsolatainak”, „bizalmi személyt, akihez segítségért fordulhat” (etika, hit- és erkölcsstan).

Végül a (4) közösségfejlesztés és csapatszellem in vivo kód szövegrészeit mutatom be. A többi in vivo kódhoz képest ennél a kódjánál változatosabb megfogalmazások fordulnak elő: a történelem és állampolgári ismeretek esetében 17 változat, az etika, hit- és erkölcsstannál 15, míg a magyar nyelv és irodalom műveltségi területen 12 változat. Ezeknél jóval egységibb a megfogalmazás a testnevelés és egészségfejlesztés területen (ötféle) és a matematikában (kétféle). Minden műveltségi területről bemutatok néhány példát a közösségfejlesztés és csapatszellem in vivo kód szemléltetésére. A történelem és állampolgári ismeretek műveltségi terület példái: „közösségért történő felelősségvállalás kialakítása”, „társas együttműködés személyiségfejlesztő közösségi élménye”, „a közösségi és társadalmi felelősségvállalás tudatosítása kiemelt fejlesztési folyamat”. Az etika, hit- és erkölcsstan műveltségi területen a következő szövegrészeket kódoltam: „az etika tantárgy alapvető célja az egyéni és közösségi identitás formálása”, „társas kapcsolatok fontosságának hangsúlyozása”. A magyar nyelv és irodalom műveltségi terület különböző megfogalmazásai: „kisebb közösséghez (család, osztály) tartozás élménye”, „[a szövegek témái] közösségük iránt elkötelezett emberekké teszik őket”. A testnevelés és egészségfejlesztés terület példája: „közösséget alakító tényezők (a közös célkitűzések, a közös gyakorlás élménye, a teljesítmény egyént és csapat közösséget formáló szerepe, a csapaton belüli összetartozás és egymásrautaltság stb.)”. A matematika műveltségi területen kódolt szövegrész például a „közösségépítő hatás”.

7.2.4. Az olimpiai nevelési értékek tartalmi vizsgálata iskolafokok szerint

Az iskolafokok szerinti különbségek kvalitatív jellegű elemzésénél is csak egy műveltségi terület (testnevelés és egészségfejlesztés) eredményeit mutatom be részletesen és a többi műveltségi terület ilyen szempontú elemzését „single-case modell” típusú ábrák segítségével a 8. sz. függelékben ismertetem.

A testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi terület kerettanterveit vizsgálva alsó tagozatban összesen 137 olimpiai neveléssel kapcsolatos szövegrészt találtam, felső tagozatban 151-et, középiskolában pedig 189-et. Mivel azonban az elemzett kerettantervek hossza eltért egymástól (az alsó tagozatos a legrövidebb, ezt követi a felső tagozatos, és a középiskolai a leghosszabb), a gyakorisági elemzéseknél ez a tényező torzíthatta az eredményeket. Ezért is fordítottam kiemelt figyelmet a kvalitatív, szövegszintű értelmezésre is. Egy-egy kód esetében nem csupán annak előfordulási gyakoriságát vizsgáltam, hanem azt is, hogy mennyire változatos megfogalmazásban fordul elő.

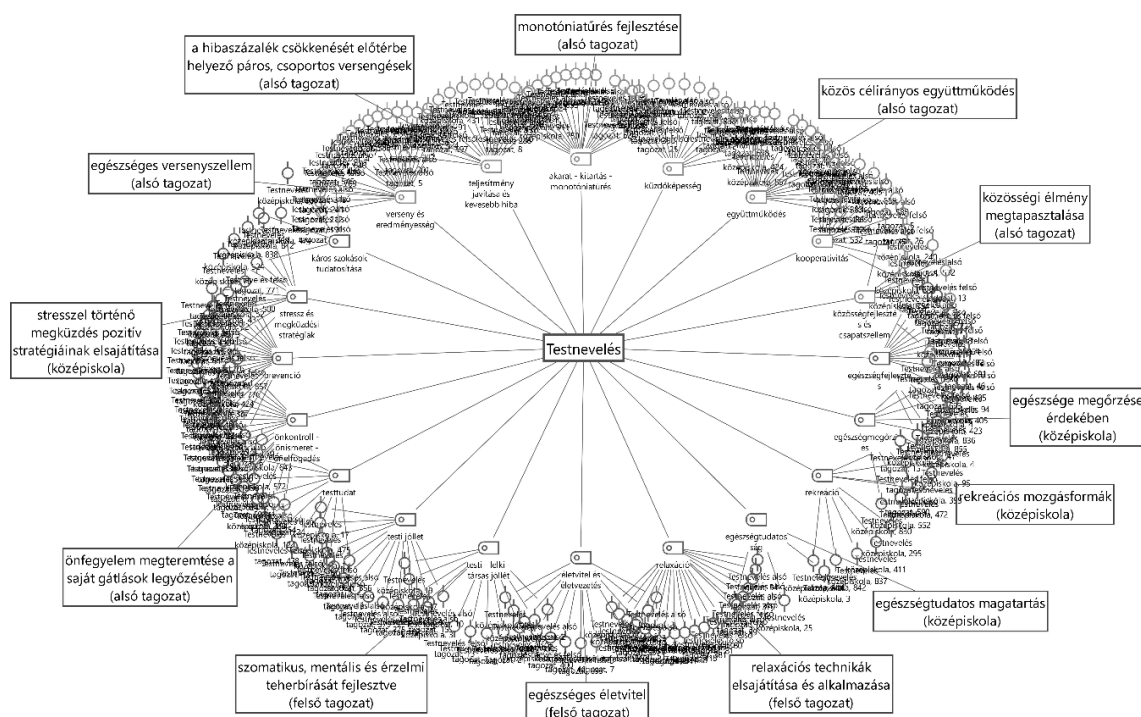
A stressz és megküzdési stratégiák in vivo kód (harmonikus test és szellem főkategóriában, prevenció, stressz és káros szokások alkódon belül) esetében alsó tagozatban nincs találat, felső tagozatban háromféle, középiskolában ötféle megfogalmazásban fordul elő. Az együttműködés és kooperativitás in vivo kódok (egymás iránti tisztelet főkategóriában, kooperativitás alkódon belül) esetében szinte változatlan marad a különbözőképpen megfogalmazott szövegek száma (iskolafokonként négy-, hat-, ötféle). Érdekes még, hogy például a bizalom (egymás iránti tisztelet főkategóriában, kooperativitás alkódon belül) említése csak alsó tagozatban jelenik meg („társakkal szembeni bizalom” és „mások iránti bizalom kialakítása”); és a tolerancia (egymás iránti tisztelet főkategóriában, tolerancia alkódon belül) megfogalmazása is az alsós kerettantervben a legváltozatosabb.

A testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervekben (a teljesség igénye nélkül) a következő szövegrészeket kódoltam a sport és olimpiai oktatás-nevelés főkategória esetében. Alsó tagozatban: „értékesnek tartja a magyar, az európai és a világ testkulturális örökségét”; és „a tanuló megtanulja értékkeént kezelni az olimpiai eszmét, az olimpiai játékokon elért eredményeket”. Felső tagozatban és középiskolában (a találatok e két iskolafokon alig térnek el egymástól): „a tradicionális sportágak meghatározó szereplőinek, olimpikonjainak megismerésével a tanulókat a nemzeti azonosságtudatra, a haza szeretetére neveljük, amelyben a példaképformálás is hangsúlyos szerepet kap”; valamint „két választott sportjáték történetének, meghatározó külföldi és magyar személyiségeinek, olimpikonjainak megismerése”. Az alsó tagozatban előforduló

szövegrészek a későbbi évfolyamokon is megjelennek, illetve kibővülnek a sportági történetek és kiemelkedő eredmények, sportolók ismeretének követelményével.

A testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervek összesített kvalitatív elemzéséhez a „single-case modell” vizuális ábrázolást alkalmaztam. (9. ábra). Az ábrán a 20 leggyakrabban előforduló alkód látható, melynek több mint fele (13) a harmonikus test és szellem főkategóriához tartozik. Minél több idézet kapcsolódik egy-egy alkódhoz, annál szerteágazóbbnak látszik. A többi műveltségi terület „single-case modell” szerinti elemzése a 8. sz. függelékben található.

Példaként kiemeltem és szövegesen is megjelenítettem néhány tipikusan előforduló szövegszegmenst a testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervekből. Példák alsó tagozatból: „monotóniatűrő fejlesztése”, „közös célirányos együttműködés”, „egészséges versenyszellem”; felső tagozatból: „egészséges életvitel”, „szomatikus, mentális és érzelmi teherbírását fejlesztve”; középiskolából: „egészségtudatos magatartás”, „stresszel történő megküzdés pozitív stratégiáinak elsajátítása”.

9. ábra: Single-case modell: a 20 leggyakrabban előforduló alkód a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen példaként megjelenített idézetekkel

7.2.5. A kvantitatív és a kvalitatív eredmények összehasonlítása

A kvantitatív és a kvalitatív eredményeket összevetve arányaiban a legváltozatosabb megfogalmazás a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területre jellemző. Összesen 137 találatból 75 különböző megfogalmazás van az összes olimpiai nevelési értéket figyelembe véve. A találatok több mint fele (58%-a), tehát körülbelül minden második előfordulás hordoz újdonságot. Ezzel szemben a matematika műveltségi terület kerettanterveiben kódolt szövegszegmensek sokkal egységibb, ismétlődőbbek az egyforma kifejezések. Az összesen 106 előfordulásból csupán 31 különböző megfogalmazás van (tehát csak a találatok 29%-a hordoz újdonságot, azaz kevesebb mint minden harmadik találat) (15. táblázat).

15. táblázat: Az összes kódolt szövegrész előfordulásának összehasonlítása a különbözőképpen megfogalmazott szövegszegmensek számával

különböző/összes megfogalmazás (db) és százalékos arányuk (%)	testnevelés és egészségfejlesztés	etika, hit- és erkölcsan	történelem és állampolgári ismeretek	matematika	magyar nyelv és irodalom	ÖSSZESEN
<i>egymás iránti tisztelet</i>	29/88 33%	47/129 36%	53/104 51%	10/59 17%	27/80 34%	166/460 36%
<i>harmonikus test és szellem</i>	58/174 33%	29/64 45%	6/8 75%	3/3 100%	1/3 33%	97/252 38%
<i>kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm</i>	34/116 29%	11/19 58%	6/9 67%	11/18 61%	0/0 -	62/162 38%
<i>tisztességes játék</i>	29/75 39%	11/19 58%	0/0 -	6/25 24%	4/7 57%	50/126 40%
<i>sport és olimpiai oktatás-nevelés</i>	12/24 50%	1/2 50%	10/16 63%	1/1 100%	0/0 -	24/43 56%
ÖSSZESEN	162/477 34%	99/233 42%	75/137 58%	31/106 29%	32/90 36%	399/1043 38%

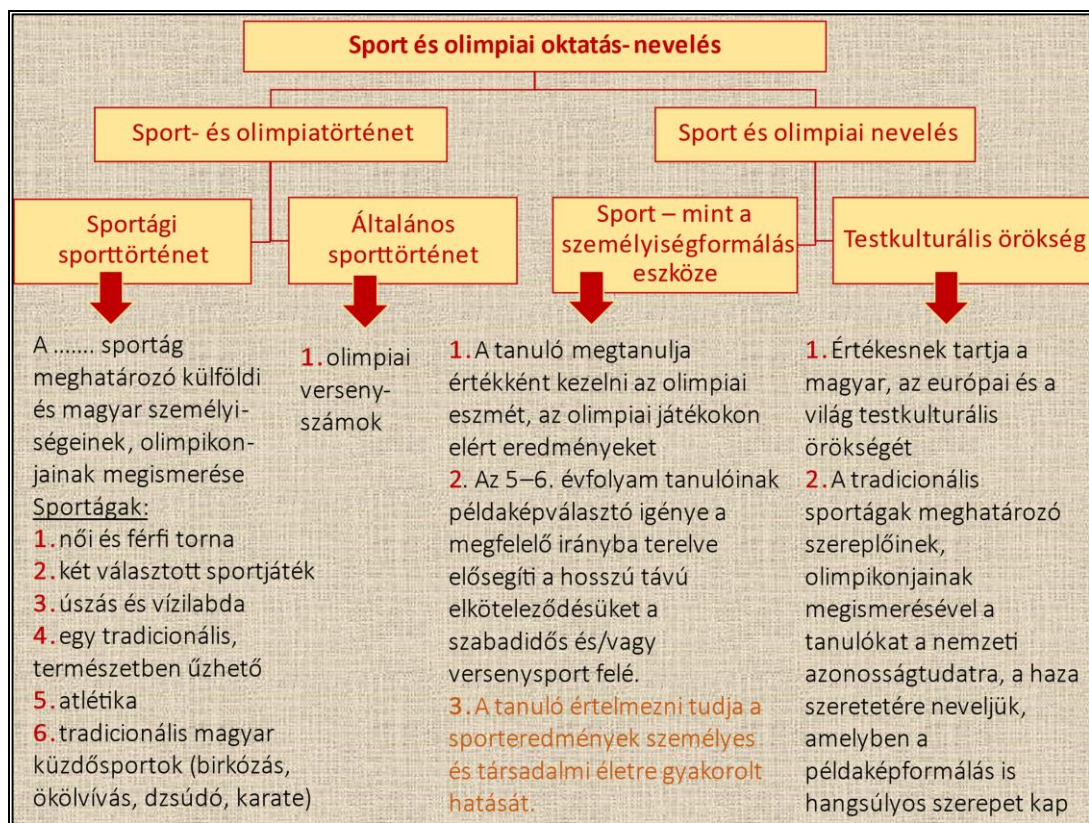
Az olimpiai nevelési értékek menti vizsgálat során megállapítottam, hogy minél nagyobb az összes találati szám (minél több az összes kódolt szövegszegmens), arányaiban annál kevésbé változatos a megfogalmazásuk. A 15. táblázatban a függőleges „Összesen” oszlopban ismertetett százalékok mutatják az előbbieken bemutatott tendenciát. A legnagyobb találati számú nevelési érték az egymás iránti tisztelet (460 összes előfordulás), melynek csak kicsit több mint az egyharmada hordoz újdonságot (166 különböző megfogalmazás, a találatok 36%-a). Ezzel szemben a legkevesebb találattal rendelkező főkategória, a sport és olimpiai oktatás-nevelés (43 összes kódolt szövegszegmens) esetében több mint a találatok fele új variációt is jelent (24 különböző megfogalmazás, 56%).

7.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének eredményei

7.3.1. A tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásának vizsgálata

A tanulók tudásvizsgálatának kiinduló pontja a kerettantervekben kódolt szövegrészek elemzése volt. A sport és olimpiai oktatás-nevelés főkategóriába soroltam azokat a szövegrészeket, melyek olimpiákkal kapcsolatos tárgyi tudás követelményére vonatkoznak. 24 szövegszegmenst kódoltam a különböző műveltségi területek kerettanterveiben. Felső tagozatban kódolt szövegrész például „a tanuló megtanulja értékként kezelni az olimpiai eszmét, az olimpiai játékokon elért eredményeket”. A 10. ábrán a sport és olimpiai oktatással-neveléssel kapcsolatos szövegrészleteket tüntettem fel alkódok szerint rendezve.

A kvalitatív vizsgálat azt mutatja, hogy az alsó tagozatban előforduló szövegrészek a későbbi évfolyamokon is megjelennek és kibővülnek a sportági történetek, kiemelkedő eredmények és sportolók ismeretének követelményével. A felső tagozatos és középiskolai megfogalmazások szinte szó szerint megegyeznek. Az ábrán látható szövegrészletek közül csupán a barna színnel kiemelt az, amelyik nem fordul elő a felső tagozatos kerettantervben (10. ábra). Azt, hogy a felső tagozatos kerettantervekben megfogalmazott célok és elvárások alapján milyen mértékű a tanulók tudása az olimpiákról, a kérdőíves vizsgálat eredményei mutatják.

10. ábra: Sport és olimpiai oktatással és neveléssel kapcsolatos szövegrészletek a 2020-as kerettantervekben

A tanulói kérdőívben öt olimpiákkal kapcsolatos tárgyi tudást mérő kérdés szerepelt. A kérdések általános sporttörténeti (olimpiatörténeti) tájékozottságot mértek, a 2020-as NAT-ban leírt követelmények alapján kerültek összeállításra. A válaszokat súlyozást követően pontokká alakítottam, a tanulók az olimpiákkal kapcsolatos tudásmérésen maximum tíz pontot szerezhettek. A legutóbbi olimpia évének és helyszínének megadását tekintettem a kerettanterv által elvárt tudásnak, mellyel a tanulók négy pontot szerezhettek. A szimbólummal és jelszóval kapcsolatos két kérdés differenciáló jellegű volt, mellyel további hat pontot szerezhettek. Az olimpiai bajnokok megnevezését külön értékeltem és elemeztem. A válaszok értékelésénél az értelmezést nem befolyásoló nyelvhelyességi hibákat és a gépelésből adódó elütéseket figyelmen kívül hagytam. A kérdőív olimpiákkal kapcsolatos tudást mérő kérdései a következők voltak:

1. Mikor rendezték a legutóbbi (nyári, felnőtt) olimpiát? (húzd alá)
 2010 / 2012 / 2014 / 2016 / 2018 / 2020 / nem tudom
helyes válasz: 2016 (2 pont)
2. Melyik városban rendezték a legutóbbi (nyári, felnőtt) olimpiát?
helyes válasz: Rio de Janeiro (2 pont) vagy Brazília (1 pont)
3. Sorolj fel minél több olimpiai szimbólumot (jelképet)!
helyes válaszok száma: 1 db = 1 pont, 2-3 db = 2 pont, 4-5 db = 3 pont, 6 db vagy több = 4 pont
4. Mi az olimpiai jelszó vagy jelmondat?
helyes válasz: Citius, altius, fortius (2 pont); vagy Gyorsabban, magasabbra, erősebben (2 pont); vagy Nem a győzelem, a részvétel a fontos (2 pont); vagy az előzőek kisebb hibákkal, de egyértelműen felismerhetően (1 pont)
5. Sorolj fel minél több magyar olimpiai bajnokot (aki felnőtt olimpián 1. helyezést ért el)!
válaszok értékelése: a helyesen megnevezett olimpiai bajnokok összesítése az összes tanulói válasz alapján

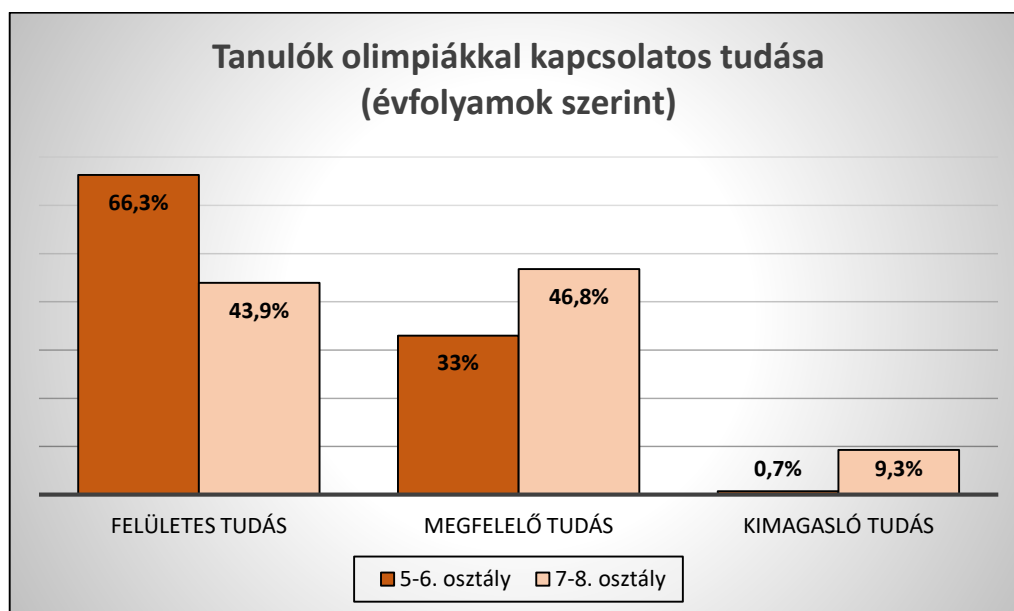
A tanulók kevesebb mint fele teljesített négy pontot, vagy a fölött. A tanulók a kerettantervek által elvárt szint alatt teljesítettek, átlagosan 3,4 pontot értek el (szórás: 2,61). A tanulók 43,4%-a nulla, egy, vagy két pontot ért el. A tanulók 20%-a egy pontot sem ért el. A nulla pontokat leszámítva normál eloszlású görbére hasonlít a válaszok eloszlása. Nyolc pont vagy a fölött kevesen teljesítettek, csupán 35-en (5,7%).

A tudásmérésen elérhető 10 pontot három kategóriába soroltam: (1) 0-3 pont = felületes tudás; (2) 4-7 pont = megfelelő tudás; és (3) 8-10 pont = kimagasló tudás. A tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának kétmintás T-próbával végzett vizsgálata során nem találtam szignifikáns különbséget a fiúk és a lányok között ($F=7,184$; $p=0,95$). Mindkét nem esetében a tanulóknak valamivel kevesebb mint fele kapott négy vagy annál több pontot a tudásmérésen a maximálisan elérhető tízből (a fiúk 48,91%-a; a lányok 43,92%-a) (16. táblázat).

16. táblázat: Tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának
különbözőségvizsgálata nemek szerint

Olimpiákkal kapcsolatos tudás nemek szerint	minta (N)	átlag	szórás	szórás hibája
fiú	321	1,52	0,565	0,032
lány	296	1,52	0,643	0,037

Az olimpiákkal kapcsolatos tudást az évfolyamok szerint vizsgálva megállapítható, hogy a felső tagozat 5-6. évfolyamán alacsonyabb, a 7-8. évfolyamán magasabb pontszámokat értek el a diákok. Az elvárt négy pontot az 5-6. osztályosok alig több mint harmada (33,71%) érte el; míg a 7-8. osztályosok több mint fele (56,09%) szerzett legalább négy pontot (11. ábra). A kétmintás T-próba eredményei alapján is szignifikáns a különbség a két korcsoport (5-6. osztály és 7-8. osztály) tudása között ($F=34,079$; $p=0,00$). (17. táblázat)

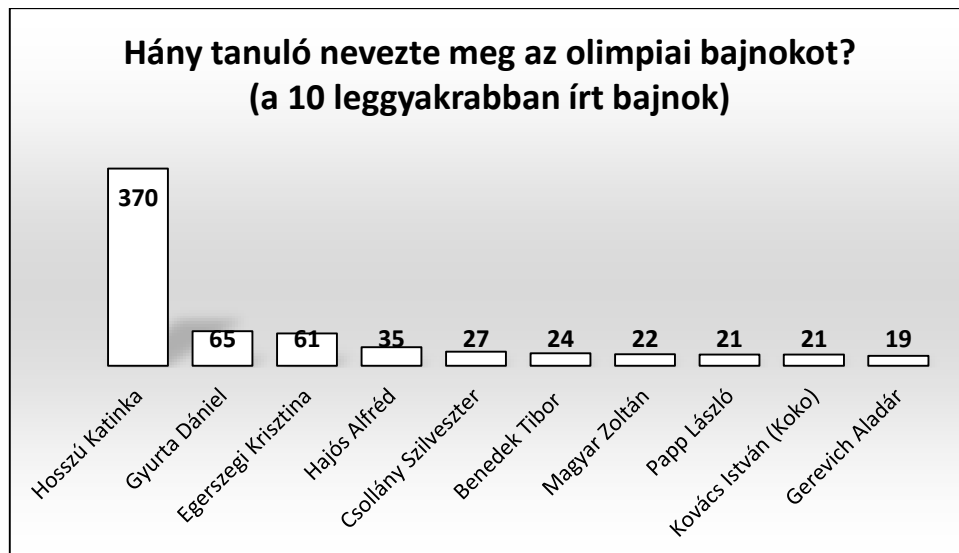
11. ábra: Tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának vizsgálata évfolyamok szerint

17. táblázat: Tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának különbözőségvizsgálata
évfolyamok szerint

Olimpiákkal kapcsolatos tudás évfolyamok szerint	minta (N)	átlag	szórás	szórás hibája
5-6. osztály	264	1,34	0,492	0,030
7-8. osztály	353	1,65	0,644	0,034

A korrelációs számítás eredményei alapján megállapítható, hogy a tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudása annál szélesebb körű, minél jobb az év végi bizonyítványuk; az összefüggés azonban igen gyenge ($r=0,146$). A tanulók tudása és testnevelés osztályzata között nincs szoros kapcsolat ($r=0,032$); illetve a tanulók tudása és a között, hogy mennyire kedvelik a testnevelés órákat, szintén nincs összefüggés ($r=-0,015$). Gyenge összefüggés van a tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudása és sportolási szokásaik között ($r=0,108$). A tanulók annál magasabb pontszámot értek el a tudást mérő kérdésekben, minél többféle sportágat űznek az iskolai testnevelés órákon kívül.

Kiemelkedően változatosak voltak a magyar olimpiai bajnokok megnevezésére adott tanulói válaszok, összesen 55 bajnok került említésre. A tanulók 60%-a megnevezte Hosszú Katinkát. Gyurta Dániel és Egerszegi Krisztina mint magyar olimpiai bajnokok, a tanulók körülbelül 10%-ának jutott eszébe (előbbi 10,5%-nak, utóbbi 9,9%-nak). A tíz leggyakrabban megnevezett olimpiai bajnok csökkenő sorrendben: 1. Hosszú Katinka (370 fő); 2. Gyurta Dániel (65 fő); 3. Egerszegi Krisztina (61 fő); 4. Hajós Alfréd (35 fő); 5. Csollány Szilveszter (27 fő); 6. Benedek Tibor (24 fő); 7. Magyar Zoltán (22 fő); 8-9. Papp László (21 fő); 8-9. Kovács István (21 fő); 10. Gerevich Aladár (19 fő) (12. ábra). A tanulók által megnevezett olimpiai bajnokok teljes listája a 9. sz. függelékben található.

12. ábra: Tanulói kérdőív: Sorolj fel minél több magyar olimpiai bajnokot (aki felnőtt olimpián 1. helyezést ért el)!

7.3.2. A tanulók véleménye az olimpiai nevelési értékek iskolai alkalmazásáról

A tanulók válaszait az olimpiai nevelési értékek iskolai alkalmazásáról a kerettantervi eredményekkel összevetve ismertetem. A kérdőívben a tanulókat arra kértem, hogy jelöljék be azokat a tantárgyakat, amelyeknél a különböző olimpiai nevelési értékekről a legtöbbet hallanak vagy tanulnak. Minden érték esetében maximum három műveltségi területet jelölhettek meg (2. sz. függelék, 18. kérdés).¹³ A tanulók válaszai alapján a testi és lelki egészség egyensúlya (1539)¹⁴ és az egymás iránti tisztelet (1515) a leggyakrabban tanult vagy hallott nevelési érték a tanórákon (18. táblázat). Ez az eredmény megfelel a kerettantervi elemzésnek, hiszen ott is ez a két érték volt a leghangsúlyosabb (egymás iránti tisztelet esetében 460, harmonikus test és szellem esetében 252 kódolt szövegrész).¹⁵ Ha ezt a két nevelési értéket a szerint vizsgálom, hogy mely műveltségi területre jellemzőek, a dokumentum és a kérdőív elemzésének eredményei szintén megegyeznek. A harmonikus test és szellem/testi és lelki egészség egyensúlya nevelési értékről a kerettantervi elvárás alapján leginkább a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen kellene tanulniuk vagy hallaniuk a diákoknak

13 A kérdőívben a tantárgyak nevei voltak feltüntetve, és az azonos műveltségi területhez tartozók egy választható opcióként jelentek meg.

14 A zárójelben feltüntetett számok azt jelölik, hogy az adott érték esetében hány műveltségi területet jelöltek meg a tanulók (1, 2, vagy 3 megjelölés lehet minden egyes tanulónál). A maximális érték 1851 lenne (617x3). Ez akkor fordult volna elő, ha minden tanuló kihasználta volna a maximális 3 jelölést.

15 A kerettanterv elemzéseiben használt harmonikus test és szellem kifejezés a tanulói kérdőívekben a testi és lelki egészség egyensúlya nevelési értéknek felel meg (eredeti angol kifejezés: balance between body, will and mind).

(174 kódolt szövegrész), és a tanulók ezzel egyet is értettek, 359-en jelölték meg ezt a tárgyat. Az egymás iránti tisztelet nevelési értéket vizsgálva hasonló párhuzamot lehet megállapítani: a kerettantervi elvárás alapján leggyakrabban az etika, hit- és erkölcsstan órákon kellene ezzel az értékkel foglalkozni (129 kódolt szövegrész); mellyel a tanulók is egyetértettek (367 tanulói jelölés) (12. táblázat és 18. táblázat).

18. táblázat: Tanulói kérdőív: Mely tantárgyak során tanulsz vagy hallasz a legtöbbet a ...-ról? (Maximum 3 tantárgyat jelölhetsz meg!)

olimpiai nevelési értékek és műveltségi területek ¹⁶	testi és lelki egészség egyensúlya	egymás iránti tisztelet	kiválóságra törekvés	küzdelem árán elért öröm	tisztességes játék	ÖSSZESEN
<i>magyar nyelv és irodalom</i>	104 16,9%	158 25,6%	165 26,7%	124 20,1%	73 11,8%	624
<i>matematika</i>	44 7,1%	66 10,7%	258 41,8%	142 23,0%	59 9,6%	569
<i>idegen nyelv</i>	37 6,0%	58 9,4%	166 26,9%	98 15,9%	48 7,8%	407
<i>történelem és állampolgári ismeretek</i>	69 11,2%	105 17,0%	123 19,9%	156 25,3%	96 15,6%	549
<i>természettudomány és földrajz</i>	178 28,8%	52 8,4%	99 16,0%	55 8,9%	41 6,6%	425
<i>művészetek</i>	78 12,6%	54 8,8%	53 8,6%	39 6,3%	48 7,8%	272
<i>technológia</i>	35 5,7%	29 4,7%	38 6,2%	29 4,7%	60 9,7%	191
<i>testnevelés és egészségfejlesztés</i>	359 58,2%	241 39,1%	225 36,5%	397 64,3%	507 82,2%	1729
<i>etika, hit- és erkölcsstan</i>	353 57,2%	367 59,5%	122 19,8%	155 25,1%	170 27,6%	1167
<i>osztályfőnöki</i>	282 45,7%	385 62,4%	180 29,2%	175 28,4%	215 34,8%	1237
ÖSSZESEN	1539	1515	1429	1370	1317	7170

¹⁶ Megjegyzés: a táblázat celláiban található értékek = hány tanuló (max. 617 fő) és a tanulók hány százaléka (max. 100%) jelölte meg

A természettudományi tárgyak esetében a testi és lelki egészség egyensúlya értéknél kiugróan sok tanuló jelölte a műveltségi terület tárgyait (178), míg a többi olimpiai nevelési érték esetében a tanulói jelölések száma jóval kevesebb (99, 55, 52 és 41). A kötelező érettségi tárgyakat vizsgálva (magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem és állampolgári ismeretek, idegen nyelv) megállapítható, hogy a legtöbb tanulói jelölés a kiválóságra törekvés értéknél (a történelem és állampolgári ismeretek esetében a küzdelem árán elért öröm értéknél) található.

Az összes olimpiai értéket vizsgálva a kerettantervekben a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen található kódolt szövegrészek száma kiemelkedő (453). Szintén jelentős számú olimpiai neveléssel kapcsolatos szövegszegmens található az etika, hit- és erkölcsan műveltségi területen (231). A többi műveltségi területen jóval kevesebb kódolt kifejezés található (12. táblázat). Ezt a kerettantervi elemzés alapján felállított sorrendet összevetve a tanulói véleményekkel a következő párhuzamokat találtam: a tanulók leggyakrabban a testnevelés és egészségfejlesztés (1729) és az etika, hit- és erkölcsan (1167) műveltségi területeket jelölték meg. Habár a második leggyakrabban jelölt tantárgy az osztályfőnöki volt (1237) (tehát a tanulók úgy vélik, hogy rendkívül gyakran hallanak vagy tanulnak a vizsgált nevelési értékekről ezen az órán), az eredményt nem lehet összevetni a dokumentumelemzés eredményeivel, hiszen nincs osztályfőnöki órákra vonatkozó kerettanterv. A tanulói válaszok alapján a többi műveltségi területre (csakúgy, mint a kerettantervek elemzésénél) jóval kevésbé jellemző a nevelési értékek említése. A következő, negyedik leggyakrabban jelölt műveltségi terület a magyar nyelv és irodalom (624), melynek jelölési száma csupán nem sokkal több mint fele a harmadik leggyakrabban jelölt etika, hit- és erkölcsan műveltségi területnek (18. táblázat). A tantárgyakra jellemző heti óraszámok és a között, hogy a tanulók milyen gyakran jelöltek be egy-egy műveltségi területet, nincs összefüggés. A diákok általában heti öt idegen nyelvi és ugyanennyi testnevelés órán vesznek részt, és csupán heti egy etika vagy osztályfőnöki órájuk van.

Összességében a 18. táblázat celláiban található számok közül (ha az „Összesen” sort és oszlopot figyelmen kívül hagyjuk) az 507 a legmagasabb érték, ami azt mutatja, hogy majdnem az összes tanuló (a diákok 82,2%-a) úgy véli, hogy a testnevelés órakon tanul vagy hall a legtöbbet a tisztességes játékról. Ez a kiemelkedően magas érték a tanulói válaszok esetében párhuzamba állítható a tisztességes játék kerettantervi vizsgálatának eredményével: a tisztességes játék nevelési érték összes kódolt

szövegrészletének 60%-a (75 előfordulás a 126-ból) a testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervekben található (12. táblázat).

Amennyiben a tanulói kérdőívek elemzése során csak azt az öt műveltségi területet vizsgáljuk, amely a dokumentumelemzésnek is része volt (magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem és állampolgári ismeretek, etika, hit- és erkölcstan, testnevelés és egészségfejlesztés), a testnevelés és egészségfejlesztés jelölési számai kiemelkedően magasak. Az összesen 905 jelölés közül (az öt műveltségi terület jelölései összesen) 507 a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen van (56%) (18. táblázat).

7.3.3. Egyéb eredmények

A kérdőívben a tanulók hétféle opció közül választhattak, hogy hol vagy kitől hallottak eddig az olimpiai játékokról (2. sz. függelék, 11. kérdés). A tanulók átlagosan két-, háromféle lehetőséget jelöltek meg (2,68). A felsorolt lehetőségeken túl a tanulók más forrást is megadhattak (egyéb). A tanulói válaszok módusza 1 (199 jelölés), a maximális hét opciót 22-en jelölték (3,6%).

A tanulói válaszok gyakorisági elemzése azt mutatja, hogy a tanulók három fő forrásból hallanak az olimpiákról: (1) a média (TV, számítógép, telefon); (2) az iskola (tanóra és sportfoglalkozás); és (3) a személyes kapcsolatok (családtagok, barátok). A média szerepe kiemelten fontos az olimpiákról való tájékozódásban, a tanulók 74,4%-a megjelölte, hogy a TV-ben láttott/hallott az olimpiákról, és a tanulóknak majdnem a fele (47,3%) az internet és a telefon segítségével tájékozódott róluk. A második leghangsúlyosabb forrás az iskola: egyrészt a tanórán (291 fő jelölte), másrészt a délutáni sportfoglalkozásokon (123 fő jelölte) hallhatnak a diákok az olimpiákról. A harmadik leggyakrabban jelölt válasz a családtagok (40,0%) és a barátok (23,7%) köre, melyet összefoglalóan személyes kapcsolatok kategóriába soroltam (19. táblázat).

Mivel a kutatás fókuszában az olimpiai nevelés iskolákban betöltött szerepe áll, külön kiemelem, hogy a tanulók jelentős hányada jelölte meg azt a válaszlehetőséget, hogy az iskolai tanórákon (is) hallanak az olimpiákról (47,2%). A jelentős számú tanulói jelölések azonban nem mutatják meg, hogy pontosan mely tanórákon és mit hallanak a diákok az olimpiákról. A korábban ismertetett tanulói válaszok elemzése segíthet ennek pontosabb megismerésében.

19. táblázat: Tanulói kérdőív: Kitől/Hol hallottál eddig az olimpiai játékokról?
(Több választ is megjelölhetsz!)

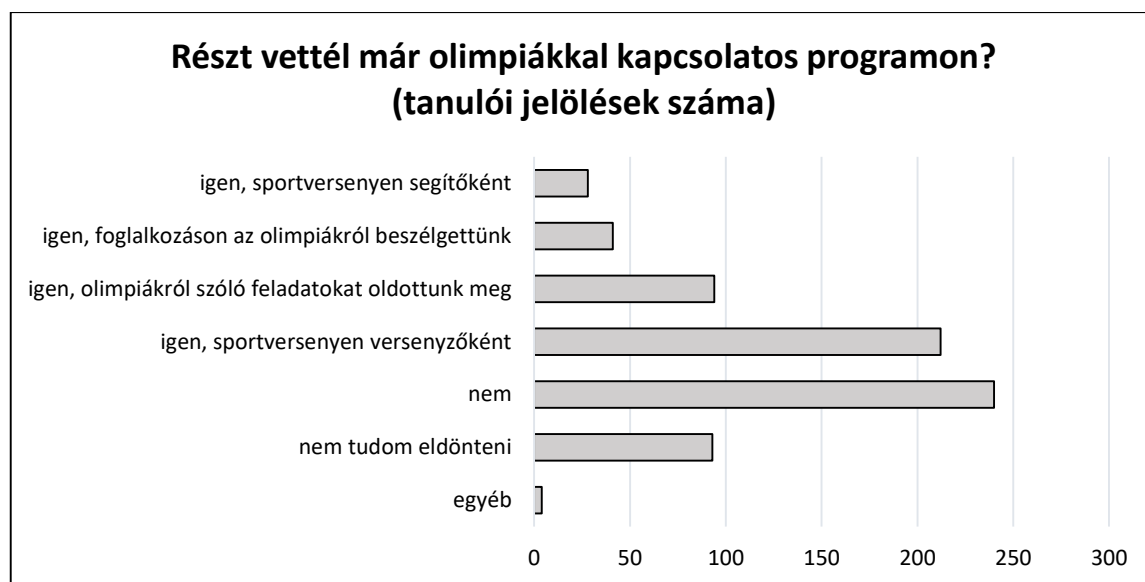
Jelölhető válaszok		megjelölte (fő)	megjelölte (%)
1.	TV-ben láttam/hallottam (pl.: reklám, sportközvetítés, hírek stb.)	459	74,4
2.	interneten láttam/telefonon néztem, olvastam róla (pl.: videók, facebook, hírek stb.)	292	47,3
3.	iskolában, tanórán	291	47,2
4.	családtagjaimtól ¹⁷	247	40,0
5.	barátaimtól	146	23,7
6.	iskolai sportfoglalkozáson	123	19,9
7.	iskolán kívüli sportfoglalkozáson, edzésen	96	15,6
Egyéb válaszok		megjelölte (fő)	megjelölte (%)
+	semmit nem jelölt be (nem hallott róla)	2	0,3
+	az ókori görögök életével foglalkozó könyvből	1	0,2

Az olimpiai nevelés magyarországi helyzetének feltárása során arról is gyűjtöttem információt, hogy az észak-magyarországi régióban tanuló diákok részt vettek-e már valamilyen olimpiával kapcsolatos programon vagy foglalkozáson (2. sz. függelék, 19. kérdés). A kérdőívben a tanulóknak választaniuk kellett, hogy (1) részt vettek-e olimpiával kapcsolatos programon (ezt pontosan meg is kellett határozniuk, hogy milyen formában); (2) nem vettek részt, vagy (3) nem tudják eldönteni. A diákok 39%-a nem, 15%-a pedig nem tudja eldönteni, hogy részt vett-e már ilyen jellegű foglalkozáson. A tanulók közel fele (46%) azonban az „igen, ...” válaszlehetőségek közül jelölt be egyet vagy többet.

Az első két lehetőség, amelyet a kérdőívben megadtam (sportversenyen indultam versenyzőként; és sportversenyen részt vettem szervezőként, segítőként) sporthoz kapcsolódó tevékenység, de nem kifejezetten olimpiához köthető. A 617 tanuló közül 212-en jelölték be azt az opciót, hogy sportversenyen versenyzőként, 28-an, hogy szervezőként, segítőként vettek részt. A másik két megadott lehetőség (olimpiákkal kapcsolatos feladatokat kellett megoldani (pl. vetélkedő, feladatlapok, rejtvények); és

¹⁷ A kérdőívben a lehetséges válaszok között a „szüleimtől” szerepelt, ezt 245-en jelölték. Az egyéb válasznál egy tanuló írta, hogy a nagymamájától és egy másik tanuló azt, hogy az unokatestvérétől hallott az olimpiákról. Az elemzés során a két „egyéb” választ összevontam a „szüleimtől” válaszokkal és új kategóriát hoztam létre: „családtagjaimtól”.

szakkörön vagy foglalkozáson, ahol az olimpiákról beszélgettünk/tanultunk) kifejezetten olimpiai nevelés jellegű, az itt megadott válaszok a kutatás szempontjából relevánsak. A tanulói jelölések száma az olimpiákkal kapcsolatos feladatok megoldása esetében 94; az olimpiai témák tárgyalása szakkörön vagy foglalkozáson esetében 41 (13. ábra).

13. ábra: Tanulói kérdőív: Részt vettél már olimpiákkal kapcsolatos programon?
(Több választ is megjelölhetsz!)

7.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzésein oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának eredményei

Jelen kutatási rész az előző részek eredményeire épül és azokat egészíti ki, hiszen a fentiekben ismertetett kerettantervi elemzések és tanulói vélemények elemzése nem tárgyalja az oktatási rendszer egy másik jelentős és meghatározó elemét, a felsőoktatást. Mivel a felsőoktatásban diplomát szerzők (tanárok, edzők, sportszakemberek) hatással lehetnek a tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos ismereteire és attitűdjére, fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy ők milyen képzésben vesznek részt, milyen olimpiákkal kapcsolatos tárgyi tudást és szemléletet sajátíthatnak el képzésük során.

A felsőoktatás sportszakos képzéseinek vizsgálatát az indokolja, hogy a kerettantervi elemzés és a tanulói tudásbázis mérés eredményei egyaránt azt mutatják, hogy a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi terület kiemelkedő jelentőséggel bír az olimpiai nevelésben. Valamint, a sportszakos képzések esetében fordulnak elő leginkább olimpiával kapcsolatos kurzusok. Ezeknek a kurzusoknak a jellemzőit,

tartalmát, követelményeit, módszereit és az olimpiai nevelésben betöltött szerepét ismertetem a kurzust oktató tanárokkal készített interjúválaszok elemzésén keresztül.

7.4.1. Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusok alapadatai/jellemzői

Mind az öt egyetemen van sporttörténet vagy ahhoz hasonló elnevezésű, sporttörténeti jellegű kötelező kurzus, melyek 1-3 kreditet érnek. A sporttörténet jellemzően az első vagy a második félévben van, kötelező előadás. Félévenként körülbelül 35-150 hallgató veszi fel a kurzust (ez évről évre változhat), jellemzően nagy létszámú előadás formájában valósul meg. Ezeknek a kurzusoknak az elnevezései egyetemenként és a tantárgyi háló változtatásai következtében nagy változatosságot mutatnak: Testkultúra és sporttörténet; Sporttörténet, olimpizmus; Sporttörténet; Sporttörténet és a sport társadalmi helyzete; Testkultúraelmélet és sporttörténet; Az olimpiai mozgalom, olimpizmus és az EU-s aspektusok.

Egy egyetemen maradt meg a „régí típusú” előadás és hozzá köthető kísérő szeminárium elrendezés. Az interjúalanyok (amelyik egyetemen régebben ilyen volt) dicsérték ezt a korábbi gyakorlatot, mely a legtöbb intézményben már megszűnt. Jellemzően a kötelező sporttörténet előadás mellett választható tárgyként jelennek meg olyan kurzusok, melyeken az olimpiához köthető kérdésekkel többet tudnak foglalkozni; de van, ahol már ez is megszűnt. Ezek az egyéb, olimpiával kapcsolatos (főként választható) kurzusok a következők: Olimpiai nevelés; Olimpizmus; Világesemények szerepe a sportgazdaságban, olimpizmus; Sporttörténet a filmművészetben; A sport megjelenése a filmművészetekben.

Jellemzőek továbbá azok a tantárgyak, amelyek esetében az oktató személye, kutatási területe, téma iránti elhivatottsága miatt érintőlegesen (példaként, egy-egy tanórán) foglalkozik olimpia- vagy sporttörténeti kérdésekkel. Ezek a kurzusok rendkívül sokfélék lehetnek az interjúban adott válaszok alapján, például: Labdarúgástörténet; Rekreációtörténet; Rekreáció elmélete és módszertana; Sportmenedzsment; Hátrányos helyzetűek és fogyatékkal élők rekreációja; Sportpolitika; Úszás sportági gyakorlat; Sportpedagógia; Sportági elmélet és gyakorlat; Testneveléselmélet; Bevezetés a pedagógiába; Sportdiplomácia.

A sportszakos hallgatók közül a rekreáció (rekreációs szervező, rekreáció és életmód) szakos hallgatók és az edző szakos hallgatók esetében fordulhat elő, hogy nem kell részt venniük kifejezetten sporttörténettel foglalkozó kurzuson, de ez is csak egy-egy egyetem esetében van így. Többségében az a jellemző, hogy minden sportszakos

hallgatónak (sportszervező, rekreációs szervező, edző, testnevelő tanár) kötelező minimum egy sporttörténettel kapcsolatos kurzus teljesítése a képzés során. A sportszervező és rekreáció szakos hallgatók esetében számos egyéb kurzus keretein belül is szóba kerülnek az olimpiák (sportdiplomácia, sportpolitika, sportmenedzsment), valamint a tanár szakos hallgatók is több aspektusból hallhatják az olimpiákkal kapcsolatos témákat (sportpedagógia, testneveléstudomány). Az egyik oktató megjegyezte, hogy véleménye szerint érdemes úgy oktatni az olimpiával kapcsolatos témákat, hogy azt „a szak irányába vigyük, szakspecifikus dolgokat kell figyelembe venni (pl.: gazdasági kérdések a sportszervezőknek, életvitel és életmód a rekreáció szakosoknak, pedagógiai témák a tanár szakosoknak).”

A Záróvizsga tételek között minden egyetemen van sport- vagy olimpiatörténettel, olimpizmussal kapcsolatos tétel; a legtöbb esetben egy, de maximum három tétel kapcsolódik a témakörhöz. Az interjúban résztvevő oktatók véleménye alapján az olimpiákkal, sporttörténettel kapcsolatos kurzusok jelentőségét egyrészt kötelező jellegük adja, másrészt az alpműveltséghez való hozzájárulásuk.

7.4.2. A kurzusok tartalmi felépítése

A sporttörténet (olimpiatörténet) kurzusok esetében főként a kronologikus módszer jellemzi a tartalmi felépítést. Esetenként az oktatók ezt tematikus tartalmakkal bővítik, külön kiemelve néhány érdekesebbnek vagy problematikusabbnak vélt kérdéskört. Az egyéb tantárgyak oktatása során megjelenő olimpiai tartalmak esetében az oktatók specifikusabban, adott tárgyhoz és témakörhöz illeszkedően tárgyalják az olimpiákkal kapcsolatos témákat. Például: rekreációtörténet esetében az újkori olimpiai játékok (értékek, példaképek); sportpolitika esetében egy-egy politikai esemény olimpiákra és olimpiai eszméire gyakorolt hatása; sportpedagógia esetében az olimpiák nevelési értékei.

A sporttörténet oktatására jellemző, hogy az oktató egy átfogó képet kíván nyújtani a hallgatóknak („kapjanak egy átfogó képet a sport történetéről, egy átfogó fejlődési ívet lássanak”); valamint az, hogy az oktató az adott történelmi, társadalmi, gazdasági és politikai kontextusba helyezve értelmezi a sporttörténeti eseményeket („mozgás szerepe a társadalmi osztályok életében, a társadalmi, politikai fejlődésben”; „a kultúrtörténeti kontextusát lássák”; „olimpiák szerepe az adott korban”).

Az interjúban résztvevő egyik oktató kifejezetten sportszociológiai szempontból vizsgálja a sporttörténeti eseményeket:

Gyakorlati példák és aktualitások, kihívások, hogy értelmezni tudják, hogy mi és miért történik. Milyen feltételrendszer (politikai, gazdasági, kulturális viszonyok) kellett a sport nemzetközivé válásához? A komplex környezet, amiben létezik az olimpiai mozgalom, az állandóan változó közeg, amihez alkalmazkodni kell. Leginkább nem a sportpályán [történtek], hanem a sportpálya mögötti események a fontosak; hogy megértsék, mi a sport lényege, kitekinteni, a dolgokról a maguk komplexitásában érdemes beszélni.

A magyar és az egyetemes sporttörténet ideális arányáról eltérően vélekedtek az oktatók. A két szélsőséges eset között (sporttörténet a nemzeti identitás erősítésére, magyarok kiemelése – vagy – nemzetközi szemlélet: „ne mindent a magyar szemüvegen és magyar példákon keresztül nézzünk”) különböző mértékben és hangsúllyal vonják be az oktatók a kurzusokba a magyarság sporttörténetét.

Többen kiemelték az oktatók közül, hogy a sporttörténet órán nem céljuk „bemagoltatni” a hallgatókkal az évszámokat és hogy hány arany-, ezüst- vagy bronzérmét szereztek a sportolók egy-egy olimpián, sokkal inkább a jelenségek értelmezésére fektetik a hangsúlyt. Azonban azt is megjegyezték, hogy az események, adatok és dátumok ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy a hallgatók megértsék az összefüggéseket.

Az interjúban arra kértem az oktatókat, hogy nevezzenek meg olyan olimpiákkal kapcsolatos témákat, melyeket fontosnak tartanak, és melyek bevonását a kurzusokba ajánlják más kollégák számára is. A kérdés célja egy olyan téma gyűjtemény létrehozása volt, melyet bárki, aki olimpiai neveléssel, olimpia- vagy sporttörténettel foglalkozik (vagy szeretne foglalkozni) hasznosíthat. Ezzel segítséget kívánok nyújtani a felsőoktatásban oktatóknak az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok tematikájának összeállításához, valamint azoknak a köznevelésben tanító tanároknak, akik szeretnék olimpiai témájú foglalkozásokat vagy órákat tartani.

Témagyűjtemény (ajánlás olimpiákkal kapcsolatos témák tárgyalásához):¹⁸

1. olimpiai zene, nyitó- és záróünnepségek, olimpiai formaruházat
2. az olimpiai program változása
3. az olimpia rendezése (Milyen városok rendeznek olimpiát?)
4. sportolói példák, esetek, sztárok (Mennyiben lehetnek példaképek?)
5. ifjúsági olimpia
6. paralimpia
7. esélyegyenlőség a sportban (pl.: női-férfi arány)
8. nők sportja
9. nemzeti identitás kérdése (Kell nemzeti himnusz játszani az olimpiákon?)
10. magyar sporttörténet
11. dél-amerikai sportok, amerikai őslakosok testkultúrája
12. angol foci, női labdarúgás kialakulása
13. az első világháború sportja
14. a szocializmus sportja
15. változások és kihívások az olimpiák történetében
16. árnyak és kritikák (gigantizmus, dopping, fogadások, gazdasági kérdések)

A témák említése mellett az oktatók azt is megfogalmazták, hogy milyen egyéb aspektusokra érdemes hangsúlyt fektetni az oktatás során, mi az, amit fontosnak tartanak az olimpiákkal kapcsolatos témák tárgyalásakor. A sporttörténet oktatásával kapcsolatban az egyik oktató arra hívná fel a figyelmet, hogy „a mozgás és a sport szerepe az emberiség fejlődésben meghatározó volt”; míg az olimpiatörténet oktatásáról így vélekedik: „Az univerzalizmus, hogy mindenki indulhat, összetartó ereje lehet az emberiségnek, és ezt hogy kihasználja a politika az önös céljaira, és hogy jelenik meg az erőszak, a dopping. Tehát a pozitív és a negatív elemeket is kiemelném.”

¹⁸ A felsorolt témák kiemelése mellett az oktatók a kronologikus módszer alkalmazását ajánlják.

A kiemelésre érdemes témák tárgyalásakor egy másik oktató úgy vélte, hogy azokról az olimpiákról érdemes a hallgatónak mesélni, amelyek „a legmeggrázóbb eseményeket tudták hozni, ahol történt valami olyan, ami megragadja azonnal az érdeklődését.” Rendkívül hangsúlyos volt több oktató válaszában is a témák kontextusba helyezésének fontossága, melyet egyikőjük így fogalmazott meg: Az a jó, „ha van egy plusz vetülete a témának, valamiféle társadalmi, politikai kontextusa vagy tanulsága, amiről lehet beszélgetni. [...] Ahol a sport tükröt tart a társadalom elé, amin el lehet gondolkozni [...]” Az olimpiákkal kapcsolatos történelem során bekövetkezett változások és kihívások tárgyalását szintén több interjúalany is fontosnak tartotta. „Miért születhetett meg és miért tudott elindulni az olimpiai mozgalom? [...] Milyen változásokon ment keresztül? [...] Mennyi a változó eleme az eszméknek? Mi az alapérték, a kortól független, korszakokat átívelő fontos üzenet?” A kurzusok tartalmi felépítésére vonatkozó válaszok részletesebb ismertetése a 10. sz. *függelékben* található.

7.4.3. A kurzusok teljesítésének feltételei

A kurzusok követelményeit nagyban meghatározza a kurzus jellege. Az előadások esetében jellemző az írásbeli vizsga, melyek zárt és nyílt végű kérdéseket egyaránt tartalmaznak. Korábban az oktatók közül többen a szóbeli vizsgát részesítették előnyben, azonban a hallgatói létszámok miatt áttértek az írásbeli vizsgáztatásra, csak néhány oktató vizsgáztat továbbra is szóban. A szóbeli vizsga során a hallgatók előre megadott témakörök alapján beszélgetnek az oktatóval, vagy rövid tételeket húznak (3-4 db-ot), vagy házi dolgozatukat védik meg szóban.

Általában a hallgatóknak félévközi dolgozatot vagy dolgozatokat kell írniuk, és/vagy házi dolgozatot kell készíteniük, és/vagy előadást kell tartaniuk. Ezek gyakran előfeltételei a vizsgára bocsátásnak. A házi dolgozatok jellemzően 6-10 oldal terjedelműek, és az esszé témája lehet a hallgató saját sportágának története vagy a hallgató által előadott téma egy aspektusa. Továbbá vagy megadott témákból választ a hallgató, vagy teljesen szabadon választ. A sporttörténet a filmművészetben kurzuson a hallgatóknak filmajánlót kell készíteniük, de olyan oktató is van, aki olimpiával kapcsolatos vizsgálatot bemutató szacikk keresését és értelmezését kéri a hallgatóktól. Az egyik interjúalany megjegyezte, hogy sok esetben fejlesztőbb hatásúnak tartja arra kérni a hallgatót, hogy „tegyen fel tíz jó kérdést [...] és próbáljon meg rá válaszolni.”

Számos (főként választható) olimpiával kapcsolatos kurzus esetében kéri a hallgatókat arra, hogy tartsanak előadást. Ezek elkészítése és előadása jellemzően csoportmunkában, 3-6 fő együttműködésével zajlik. A csoportok kialakítása és a témaválasztás különböző lehet: a hallgató döntése vagy sorsolás alapján. Attól függően, hogy a hallgatói előadások tartása mennyire hangsúlyos része a kurzusnak, terjedelmük 5 és 50 perc között van, értékelésük pontszámmal történik vagy a vizsgára bocsátás feltételeként érvényesül. Egy oktató említette, hogy külön díjazásban (pl. megajánlott jegy) részesíti a legjobb dolgozatot író hallgatót vagy a legjobb előadást tartó csoport hallgatóit.

Az oktatók egyéni ötleteik alapján egyéb követelményeket is meghatároznak, mint például sportmúzeumi látogatás vagy kisebb házi feladatok elkészítése plusz pontokért. A hallgatók azzal is jegyet szerezhettek, ha megválaszolnak egy-egy nehéz kérdést, ami kutatást, utánajárást igényel. A játékos feladatokban való részvétellel, helyes megoldásokkal is plusz pontokat vagy megajánlott jegyet lehet szerezni, például: kvíz kérdések, vetélkedők (pl.: *Kahoot!*) az órák végén, majd az összesített eredmény alapján jeles osztályzat, vagy vizsga/házi dolgozat írása alóli felmentés a legjobban teljesítő hallgatóknak. Az oktatók véleménye szerint ezek az előadásokat színesítő módszerek kiváló eszközei annak, hogy a hallgatók járjanak az órákra (mivel az előadáson nem kötelező a részvétel) és megértsék, gyorsabban megjegyezzék az órán hallottakat.

7.4.4. A kurzusokkal kapcsolatos szakirodalom

A sporttörténet kurzus teljesítéséhez a hallgatóknak az előadások anyagából (saját jegyzet, prezentációk, esetleg egyéb segédanyag alapján) kell felkészülniük, csupán két oktató ad meg kötelező szakirodalmat, mindketten *Szegnerné Dancs Henriette: Sporttörténet* (Sportelméleti ismeretek, 2011) 6. fejezetének elolvasását kéri a hallgatóktól. Ez egy online elérhető tananyag, amelyben a sporttörténettel foglalkozó fejezet 80-90 oldal terjedelmű. Egy oktató kifejezetten hangsúlyozta, hogy az online források és linkek megadását részesíti előnyben.

Ajánlott irodalomként a régi, magyar nyelvű, „klasszikus” sporttörténeti könyveket adják meg az oktatók (bár ezek elolvasását nem teszik kötelezővé); emellett megjelennek a *Magyar Olimpiai Bizottság* kiadványai, és egyéb történeti jellegű irodalmak. Mivel az olimpiákkal kapcsolatos kurzusokon elvárt szakirodalmat az oktatók válaszai és nem pedig a tantárgyleírások alapján gyűjtöttem össze, a következőkben

ismertetett felsorolás nem teljes; ellenben jól tükrözi, hogy az oktatók melyeket tartják a legfontosabb magyar nyelvű sport- és olimpiatörténettel foglalkozó kiadványoknak.

Szakirodalmi lista (sport- és olimpiatörténettel, olimpiai neveléssel foglalkozó magyar nyelvű kiadványok):

1. Kun László (1984, 2009): Egyetemes testnevelés- és sporttörténet
2. Földes Éva, Kun László, Kutassi László (1977, 1989): A magyar testnevelés és sport története
3. Szegterné Dancs Henriette (2011): Sporttörténet (Sportelméleti ismeretek, 6. fejezet)
4. Magyar Olimpiai Bizottság: Magyarok az olimpiai játékokon (mindig frissülő kiadás)
5. Takács Ferenc (1997): A modern olimpiai játékok
6. Takács Ferenc (2012): Az Olimpiák múltja, jelene, jövője (+ a szerző egyéb művei)
7. Mező Ferenc (1923): Az ókori olimpia (+ a szerző egyéb művei)
8. Walter Umminger (1992): A sport krónikája
9. Wolfgang Behringer (2014): A sport kultúrtörténete: Az ókori olimpiáktól napjainkig

Az interjúban kérdezett oktatók idegen nyelvű szakirodalmat ajánlottként (érdekességként) vagy a téma iránt kifejezett érdeklődést mutató hallgatóknak, szakdolgozóknak szoktak ajánlani. Az olimpiai nevelés nemzetközi szakirodalmát – saját bevallásuk alapján – a nyolc oktató közül ketten egyáltalán nem ismerik, négyen érintőlegesen ismerik (de főként a saját szűkebb szakterületükhöz köthető irodalomban jártasak), és ketten kifejezetten az olimpiai nevelés témakörével foglalkoznak saját kutatásaikban is, ezért széleskörű nemzetközi olvasottsággal rendelkeznek. Az *Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program* (OVEP) öt oktató számára ismeretlen volt, de érdeklődésüket fejezték ki a program iránt; két oktató hallott már róla vagy felületesen ismeri; míg egy oktató kifejezetten jól ismeri a programot.

Összességében az oktatók a korszerű magyar szakirodalom hiánya és a hallgatók érdektelensége/leterheltsége miatt nem kéri a kurzus teljesítéséhez kötelező szakirodalom elolvasását. A megadott irodalmak (kötelező vagy ajánlott, hazai vagy nemzetközi) főként sport- és olimpiatörténeti jellegűek, kevés közülük a kifejezetten olimpiai neveléssel foglalkozó.

7.4.5. A kurzusokon alkalmazott oktatási módszerek

Az oktatók tanítási módszerei igen különbözőek, melyet befolyásol az általuk oktatott kurzus jellege (előadás vagy szeminárium), a csoport létszáma, és személyes véleményük arról, hogy hogyan lehet a legjobban motiválni a hallgatókat. Az egyik oktató a személyes jelenlét és technikai eszközök nélküli (prezentáció nélküli) tanári előadás módszerét tartja hatékonynak, melyet aktív táblahasználattal (elmondottak illusztrálása kézi rajzokkal) tesz szívesebbé. Míg egy másik oktató maximálisan az online módszereket és közeget véli hatékonynak, melyet internetes források és videók megosztásával ötvöz. A két véglet között számos egyéb megoldásról számoltak be az interjúk során. A 2019/2020-as és a 2020/2021-es tanévekben elrendelt távolléti oktatás miatt sokan kényszerültek az online módszerek szélesebb körű alkalmazására, mely különböző mértékben jelentett változást és megterhelést az oktatók számára.

Az oktatók az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok tanítása során a következő módszertani alapelvek mentén végzik munkájukat: (1) változatosság biztosítása; (2) önállóságra buzdítás, például: önálló feladatvégzés, hallgatók szabad (téma)választása, lehetőség biztosítása önálló gondolatok megfogalmazására; (3) kooperatív módszerek alkalmazása, együttműködésre sarkalló feladatok, csoportos munka; (4) projekt módszer alkalmazása, például: a hallgatók megtervezhetik, hogyan dolgoznak fel olimpiatörténeti témaköröket; (5) a hallgatók állandó foglalkoztatása (passzivitással szemben); és (6) az ismertetett tananyag azonnali demonstrálása, például: online anyagok megosztása.

Oktatói munkájuk során az interjúalanyok számos módszertani megoldással színesítik, segítik, teszik érdekesebbé és hatékonyabbá az olimpiákkal kapcsolatos tudástartalmak és nevelési értékek elsajátítását. Hatékonynak tartott gyakorlataikat három nagyobb kategóriába soroltam (interaktivitás, játékosság, szemléltetés), mely segít megszerezni a módszertani elemek sokaságát. A 20. táblázatban az oktatóknak azokat a „bevált” gyakorlatait ismertetem, melyeket szívesen ajánlanak más, olimpiákkal kapcsolatos tárgyat oktató tanároknak is (20. táblázat).

20. táblázat: Hatékony módszerek az olimpiákkal kapcsolatos tantárgyak oktatásához

Kategória	Módszer
1) interaktivitás	érvelés
	vita
	(kötetlen) beszélgetés adott témáról
	oktatás kérdés-felelet formában (az egész tanóra során)
	tanulói kérdések ösztönzése
	tanulói véleménykifejtés ösztönzése (Miért volt így? Mit gondolsz erről?)
	lehetőséget adni a tanulónak a beszédre
	név szerint megszólítani a tanulót
2) játékoság	foglalkoztató feladatok (játékok bevonása)
	oktatást segítő alkalmazások
	kvíz (tanuló vagy oktató készíti)
	keresztrejtvény (tanuló vagy oktató készíti)
	vetélkedő
	Activity (tanuló húz egy kártyát, lerajzolja, elmagyarázza vagy elmutogatja a rajta szereplő kifejezést; teljes csoporttal vagy kisebb csapatokban)
	Kahoot!
3) szemléltetés	prezentáció (tanuló vagy oktató készíti)
	online források, linkek, hivatkozások (segédanyagként)
	kézzel rajzolás táblára (oktató vagy tanuló végzi)
	képek (és ezek elemzése)
	film(részlet)ek (és ezek elemzése)
	videók (és ezek elemzése)
	szakcikk órai feldolgozása és megvitatása

A 20. táblázatban ismertetett módszertani megoldások mellett az oktatók egyéb, az általuk oktatott kurzus sajátosságaihoz és tanári egyéniségükhöz illő módszerekről is beszámoltak. Például az egyik interjúalany kiemelten fontosnak tartja az óra elején átismételni a korábban tanultakat, majd az óra végén feleleveníteni az újonnan ismertetett tananyagot. Emellett lehetőséget ad a hallgatóknak arra (azoknak, akik ezt kérik), hogy a vizsga előtt közösen átismételjék a félév során tárgyalt témaköröket, legfontosabb fogalmakat. Az interjúban hozzátette, hogy elvárja a hallgatóktól, hogy tollal jegyzeteljenek az órákon és saját füzetükből készüljenek a vizsgára. Egy másik oktató az órai késéssel kapcsolatban fejtette ki jól bevált módszerét:

Van egy lap, egy kemény papír, és azon mint egy órának a kereke. Azt meg lehet forgatni mint egy óramutatót – mint egy szerencsekerék – és ahol megáll, azzal kapcsolatosan kell valamit csinálni [annak a hallgatónak, aki késve érkezik az órára]. Ez lehet öt fekvőtámasz vagy egy téma, és abból a témából a következő alkalomra kell készítenie egy beszámolót.

Többen is említették az interjú során, hogy jónak tartják a tantermen kívüli feladatokat, programokat is, habár ezek megvalósítása csak ritkán sikerül és sokszor nehézségekbe ütközik például anyagi források vagy idő hiánya miatt. Ilyen program lehet például a sportmúzeumi látogatás, a Népstadion (Budapest) környékén lévő szoborparkban végzett játékos „kincskereső” jellegű feladatok, olimpiai kiállítás megtekintése, vagy egyéb, az olimpiák szempontjából fontos nevezetesség közös megtekintése rövid kirándulások szervezésével.

Az olimpiákkal kapcsolatos tantárgyak oktatási gyakorlatának modernizálását és szükséges frissítését – nem csupán a tárgyalt témákra vonatkozóan, hanem a módszerek szempontjából is – többen megjegyezték. Ez véleményük szerint elérhető volna technológiai újításokkal, például applikációk, hangoskönyvek vagy rajzfilmek alkalmazásával. Ezeken keresztül és korszerű, figyelemfelkeltő eszközök segítségével megvalósulhatna egy modernebb szemlélet az oktatásban.

Példa egy ilyen kezdeményezésre az a linkgyűjtemény, melyet az egyik oktató a szakdolgozójával közösen állított össze, hogy segítsék az olimpiai témák tárgyalását a köznevelésben. Véleménye szerint „érdemes lenne mondjuk a testnevelő tanárnak proaktívabbnak lenni és megmutatni a többi kollégának, hogy [...] ezt érdemes [használni]. Ha gondoljátok, kivesztek belőle példát, [de] ha nem, akkor [is] tudjátok, hogy ez van. Az a meggyőződésünk [...], hogy ebbe érdemes a gyerekeknek belenézni [...], próbáljátok beleintegrálni az oktatásotokba.”

Szintén a felsőoktatás és a köznevelés szoros kapcsolatát bizonyítja az a követelmény, melyet az egyik interjúalany a kurzus teljesítésének feltételeként határoz meg testnevelő tanár szakos hallgatói számára: kooperatív oktatáshoz kell óravázlatot készíteniük arról, hogy „hogyan lehet bevinni az olimpiatörténetet a testnevelés oktatásába.”

7.4.6. A kurzusok (olimpiai) nevelésben betöltött szerepe és hosszútávú hatása a hallgatókra

Habár az egyetemi oktatást elsősorban az ismeretanyag „átadása” jellemzi (szemben a köznevelés erőteljes nevelő funkciójával), az interjúban részt vevő oktatók számos készséget és kompetencia-területet megneveztek, melyek a sporttörténeti és olimpiai témákkal kapcsolatos kurzusok során fejleszthetők. Ezek részben az alkalmazott oktatási módszerekből fakadnak (ahogyan a tanár előad, szemléltet, követelményeket támaszt); részben pedig a sporttal és olimpiákkal kapcsolatos tartalmakból (az órák témáinak nevelő hatása). Az interjúban résztvevők általában egyetértettek azzal, hogy a tárgyi tudás elsajátítása mellett jelentős nevelési funkciót is betöltenek a kurzusok; azonban az oktatás és nevelés aránya főként az oktató személyétől, pedagógiai elveitől függ.

Az interjúkban említett, a kurzusok témájából (sporttörténet és olimpiákkal kapcsolatos tartalmak) adódó nevelő-fejlesztő hatások közé tartozik az általános szemléletformálás és személyiségfejlesztés, az értékrend formálása a sporttal kapcsolatos témákon keresztül („nem direkt módon, az egész közeg nevel”). A kurzus segíti a hallgatókat a jelenségek értelmezésében, az összefüggések meglátásában és megértésében, az ok-okozati gondolkodásban. Továbbá a sporttörténet kifejezetten elősegíti az átfogó szemlélet kialakítását („komplexitásban látni az egészet”, „nem elveszni a részletekben”).

A kurzusokon az oktatók olimpiákkal kapcsolatos témák tárgyalásán keresztül bátorítják a hallgatókat a kritikus gondolkodásra, nyitottságra és önálló tájékozódásra, fogékonyságra az új vagy megkérdőjelezhető jelenségek iránt. Az interjúalanyok azt is kiemelték, hogy a tantárgyuk segítségével változhat a hallgatók „attitűdje, beállítódása, amivel a sporthoz fordulnak”, céljuk a szabálykövető magatartásra, sportszerűsége, elfogadásra és empátikus viselkedésre nevelés. Az egyik oktató kiemelte, hogy kifejezetten jó eszköznek tartja a sport- és olimpiatörténeti órákat arra, hogy a hallgatók identitástudatát erősítse, óráival a nemzeti hovatartozás érzését és a hazafias nevelést erősítse.

Többen is megfogalmazták, hogy a sporttörténet kurzus kiemelten fontos szerepet tölt be az alpműveltség megszerzésében, valamint segít a hallgatók érdeklődését felkelteni a történelem és az olimpiák iránt. A kurzus témájából adódóan állandóan frissíteni, aktualizálni kell a tananyagot, ami a hallgatókat is arra sarkallja, hogy nyomon kövessék az aktuális eseményeket általában és a sport világában.

Az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok témája mellett meghatározó nevelő-fejlesztő hatása van az alkalmazott oktatási módszereknek is. Az oktatók a következő készségek és kompetenciák fejlesztésének megvalósulását említették:

- kooperáció, együttműködés, alkalmazkodóképesség
- kommunikáció, beszédkésztség, kérdések megfogalmazása
- íráskésztség
- kutatói fogékonyság, internetes kutatások
- előadói készség, gazdálkodás az idővel, óratervezés
- tisztelet (egymás és a munka iránt)
- elkötelezettség, felelősségvállalás, a munka becsülete
- kihívások leküzdése (követelményeknek való megfelelés),
következmények felmérése

Az interjúban célom volt feltárni, hogy az egyetemi évek során teljesített olimpiákkal kapcsolatos kurzusok mennyire vannak hatással a már végzett hallgatók életére, munkájára. Az oktatók eltérő módon vélekedtek arról, hogy a hallgatók számára mennyire jól hasznosíthatóak későbbi munkájuk során az olimpiákkal kapcsolatos kurzusokon elsajátított készségek és ismeretanyag. Több esetben említették, hogy nem kapnak visszajelzést a hallgatóktól, nincs rálátásuk arra, hogy az egyetem után hol helyezkednek el, milyen munkát végeznek. A hallgatóktól érkező visszajelzések általában nem szervezett módon, hanem személyes kapcsolattartáson alapulnak. A szakdolgozatukban sporttörténeti témával foglalkozó hallgatókra inkább jellemző, hogy a kurzuson tanultakat a későbbi munkájuk során is alkalmazni tudják. Összességében az interjúalanyok kiemelték, hogy az a hallgató, aki az órán is fogékony és érdeklődést mutat a téma iránt, jól tudja alkalmazni a megszerzett ismereteket a későbbi munkája során is.

Két szak hallgatóit emelték ki a megkérdezett oktatók, akik leginkább hasznosítják az órán tanultakat: egyrészt a tanárképzésben részt vevő (és tanári pályán elhelyezkedő) hallgatókat, illetve a sportszervező szakos, később a média (újságírás) területén dolgozó hallgatókat. A testnevelő tanárookra jellemző az olimpiákkal kapcsolatos játékok és versengések szervezése, kvízek készítése, „miniolimpia” rendezése, vagy olimpiatörténettel kapcsolatos filmek ajánlása különböző iskolai programok alkalmával (pl. gyerektáborok, sportnap, egészségnap, iskola névadójának ünnepe). Ezen kívül az olimpiai bajnokok nevét viselő iskolák hálózatának intézményeinél („olimpiai iskolák”)

kifejezetten jellemző az olimpiai tartalmak bevonása az iskolai gyakorlatba, tehát az ott elhelyezkedő testnevelő tanárok aktívan használják a sport- és olimpiatörténeti, olimpiai nevelés kurzusokon szerzett ismereteiket és készségeiket. Hasonlóan aktívak azok a testnevelő tanárok (egykori egyetemi hallgatók) is, akik felkészítő tanárként vesznek részt a Mező Ferenc Szellemi Diákolimpián.

7.4.7. Oktatók véleménye az olimpiai nevelésről

Az interjúban nem csupán a felsőoktatási intézményekben oktatott kurzusok jellemzőit vizsgáltam, hanem azt is, hogy az olimpiákkal kapcsolatos tantárgyat oktatók mennyire tájékozottak és mi a személyes véleményük az olimpiai nevelésről. Mivel az oktató személye rendkívül nagymértékben befolyásolja azt, hogy a hallgató mit és hogyan tanul az olimpiákról, elengedhetetlennek tartottam, hogy az oktatók olimpiai neveléssel kapcsolatos nézeteit is feltárjam. Ebben a kérdéscsoportban elsőként arra kértem az interjúban résztvevőket, hogy definiálják, mit jelent (számukra) az olimpiai nevelés.

Az interjúban résztvevő oktatók öt esetben úgy definiálták az olimpiai nevelést, ami az olimpiai neveléssel kapcsolatos pozitív vagy semleges beállítódásukra utal. Három esetben a definiálás során problémát, kétkedést fogalmaztak meg az olimpiai eszme létjogosultságát, megvalósulását illetően. Minden oktatóra jellemző volt, hogy válaszát nem egy mondatban fogalmazta meg, hanem hosszan, több mondatban, részletekre és példákra is kiterjedő választ adott. Ezek a rendkívül eltérő válaszok és a többféle szempont szerinti megközelítések a terület komplexitását jelzik, és azt, hogy nincs kialakult és általánosan elfogadott meghatározás a magyar nyelvű szakirodalomban az olimpiai nevelésről.

Példa az olimpiai nevelést pozitívan értelmező definícióra:

Az olimpiai gondolat az közel áll ahhoz, hogy sportoljunk mindannyian, mert ehhez mindannyiunknak joga van. [Az olimpizmus] a nemzetek közötti megbékélést, együttélést szolgálja, [...] az emberiség bármilyen nemzetéhez tartozó ember egyenjogú. [...] Pozitív értékek közvetítése szerintem az olimpiai nevelés, ilyen kompetenciák, képességek kialakítása.

Az egyik, érzelmi viszonyulást nem mutató, semleges megfogalmazás szerint az olimpiai nevelés

[...] olyan elveknek az összessége, ami az olimpiákhoz kötődik és amiből tanulni lehet. Ez egy komplex terület. Egy globális világban kell értelmezni azt, amit egy globális mozgalom [...] próbál nekünk tanítani. Vannak állandó elemek és megjelennek az újabb elemek, amelyeket meg kell érteni és hasznosítani kell, alkalmazkodni kell, mert ez a kor hívószava.

Az előző idézetekkel ellentétben egyes megfogalmazásokban azonban az olimpiai nevelés és értékek iránti kételkedés is megjelenik: „[...] Az olimpiai nevelés az az olimpiai értékeknek az átadása és ezen keresztül a személyiség sokoldalú fejlesztése. Szinte a nevelés minden területe megnyilvánul én úgy gondolom, értékként megjelenik. Az egy dolog, hogy azt alkalmazzák-e vagy sem.”

Egy másik oktató szerint:

[Az olimpiai nevelés] az ókor végén is megszűnt már annak lenni, ami az olimpia saját maga mint eszmét jelentett [...]. Az olimpiai [eszmének] szerintem [...] egy elengedhetetlen műveltségnek és tudásnak kellett volna lennie, de [...] teljesen átalakult. [...] Egy olyan eszme mellett való felnövekvés vagy törekvés, [hogy a] testedet óvod, nem halálra sportolod magad, fair vagy stb. Ezek nincsenek, nem léteznek. [...] Ez a 21. századra megszűnt teljesen.

Az oktatók teljes definícióit az interjúban adott válaszaik alapján a 11. sz. *függelékben* ismertetem. Az olimpiai nevelés definiálása után arra kértem az oktatókat, hogy sorolják fel az olimpia nevelési értékeit és eszméit. Válaszaikat elemezve megállapítható, hogy rendkívül sokféle értéket említettek, az oktatók 5-15 értéket soroltak fel. Egy-egy kifejezés vagy annak szinonimája több válaszdónál is előfordult, összességében az említett értékeket 22 téma alá soroltam, mely bizonyítja, hogy az olimpiai nevelés mennyire változatos területeket érint. Az oktatók összesített válaszait ábécérendben ismertetem.

Az olimpiai nevelési értékek és eszmék listája:

1. alkalmazkodás képessége
2. barátság
3. bátorság
4. becsületesség, becsületes versenyzés
5. béke, békében való vetélkedés
6. egészségre nevelés, mentális és fizikai egészségre való odafigyelés
7. egymás elfogadása, befogadó szemlélet, másság elfogadása
8. erkölcsi nevelés, erkölcsi tartás
9. esélyegyenlőség
10. esztétikai nevelés
11. fair play, tisztességes játék, tiszta játék, sportszerűség
12. hagyománytisztelet
13. hazafias nevelés
14. kalokagathia (szépségre, erényre, hasznosságra törekvés)
15. kitartásra nevelés, elkötelezettség, ambíció és akarat fejlesztése
16. multikulturális nevelés, nemzetközség, kulturális különbségek, másság elismerése (kultúra, szokások, vallás), más kultúrák megértése, közös platform megtalálása
17. példaképválasztás
18. siker feldolgozása
19. szolidaritás, szociális érzékenység, odafigyelés másokra, gyengébbekkel és hátrányos helyzetűekkel való kiemelt bánásmód
20. tolerancia
21. tökéletességre törekvés
22. versenyszellem, teljesítményre törekvés, önmagunk és mások leküzdése

Az olimpiai nevelési értékek felsorolása után az *Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Programban* (OVEP) megnevezett öt olimpiai nevelési értékről (egymás iránti tisztelet, tisztességes játék, kiválóságra törekvés, küzdelem árán elért öröm, harmonikus test és szellem) és azok oktatásba való bevonásáról beszélgettem az oktatókkal. Arról kérdeztem őket, hogy jónak tartanák-e, ha a leendő testnevelő tanárokat felkészítenék arra (az egyetemi kurzusok során), hogy az olimpia nevelési értékeit is bevonják oktatási

gyakorlatukba. Általában véve egyetértésüket és támogatásukat fejezték ki az olimpiák nevelő értékeivel és az OVEP-pel kapcsolatban.

Ketten megjegyezték, hogy ez az értékközvetítés tulajdonképpen implicit módon zajlik is, és mire végez a hallgató – optimális esetben –, már egy olyan szemlélettel rendelkezik, ami lehetővé teszi számára, hogy leendő diákjainak ezeket az értékeket „átadja”, segítse őket a megértésükben és elsajátításukban. Az egyik oktató így vélekedett:

Persze, hogy hasznosnak tartom, de igazából ez meg is valósul, meg kéne, hogy valósuljon a felsőoktatásban, még akkor is, hogyha nincs olimpiai nevelés című tantárgy, hiszen ezek a nevelési értékek [...] mind megvalósulnak maga a sport által [...]. Erre a hallgatókat szerintem mi felkészítjük a sporton keresztüli nevelés által.

Egy másik oktató szintén úgy véli, hogy az olimpiai nevelés megvalósul célzott tananyagtartalom nélkül is:

Ez tulajdonképpen végigmegy a képzésükön, a különböző tantárgyakon keresztül. Úgy gondolom, hogy a végén integrálódnia kell egy olyan ismeretkörnek, amit ő aztán hasznosít. [...] Nem egy konkrét, célzott tananyagrészt kell, hanem [...] egy komplex személyiségfejlesztés, nevelő hatás kell. Egy szemlélet, hogy a sport [...] érték.

A következőkben idézett oktató válaszában kifejezetten az olimpiák nevelő hatására utalt: „[...] minden korosztályt a maga nyelvén [kellene megszólítani az olimpiai neveléssel, hiszen] az olimpia annyira érdekes önmagában, annyira érdekes történetei vannak, hogy azzal jobban fel lehet hívni a figyelmüket indirekt módon az olimpiai értékekre.”

7.4.8. Javaslatok és kritikák a kurzusokkal és az olimpiai neveléssel kapcsolatban

Az oktatók által megfogalmazott kritikák és javaslatok részben az olimpiákkal kapcsolatos kurzusokat érintették, részben pedig az olimpiai nevelést és az olimpiák mint sportesemények világát. Összességében az interjúalanyok általában meg vannak elégedve az olimpiákkal kapcsolatos tárgyak (melyek többségében a sporttörténetet jelentik)

jelenlegi oktatásával. Intézményi szinten (a kurzus tantárgyi hálóban elfoglalt helye, kreditértéke, stb.) nem javasoltak változtatást, sőt, kiemelték, mennyire előnyös, hogy a hallgatók rögtön az első, vagy legkésőbb a második félévben tanulják ezt a tárgyat. Ketten azt javasolták, hogy kisebb létszámú előadások kellenének (ugyanakkor megjegyezték az óraszámok miatti szervezési nehézségeket is), illetve négyen említették, hogy több időt kellene fordítani a sport- és olimpiatörténettel kapcsolatos témák tárgyalására, és kétféléves kurzust javasoltak. Szintén kiemelve ennek nehézségeit és akadályait, a következő javaslatokat tették: (1) sporttörténet kurzus két féléven keresztül; (2) a korábbi előadás és kísérő szeminárium visszavezetése; (3) sporttörténet mellett választható tárgyként olimpiai nevelés bevezetése.

Az oktatók elégedettek azzal, ahogyan a tárgyat oktatják, nem kívánnak változtatni jelenlegi gyakorlatukon. Egy fő említette, hogy *Kahoot!* vagy egyéb oktatást segítő alkalmazás bevezetését tervezi, valamint órai kvízek bevonását. A többi oktató már vagy alkalmaz ilyen módszereket, vagy a tárgy előadás jellege miatt nem kíván hasonlót bevonni az oktatásba. Egy másik oktató javasolta a tanszékek közötti szorosabb együttműködést, hogy elkerüljék a témák ismétlését és az átfedéseket. Elmondása szerint a hallgatók jelezték, hogy egy-egy témát már tanultak más kurzusokon is, melyet véleménye szerint érdemes lenne elkerülni, vagy tudatosítani az azonos témákat oktatókban. A beszélgetés során az egyik válaszadó megjegyezte, hogy amikor a kurzus oktatását rábízták, nem kapott iránymutatást, segítséget az egyetemtől arra vonatkozóan, hogy milyen tartalommal töltse meg a kurzust; illetve nem biztosítottak számára semmilyen (segéd)eszközt az órák tartásához, mely eleinte nagy nehézséget okozott.

A kurzus tartalmával kapcsolatban az egyik oktató azt javasolta, hogy:

A globális értékrend hangsúlyozása mellett [én arra] fektetném a hangsúlyt, hogy a magyarok, egy ilyen pici nemzet, az olimpiákon ilyen szépen helyt állunk. [...] Egy különleges nemzet ez a magyar, egy különlegesen tehetséges. [...] Legyünk büszkék a magyar értékeinkre és igenis ezt hangsúlyozzuk az olimpiai nevelés kapcsán is.

Az interjúalany továbbá azt is kiemelte, mennyire csalódott volt, hogy éppen a sportszakos hallgatók viselkedésében nem tapasztalta a korábban felsorolt olimpiai értékek meglétét: „[...] én ezekben az olimpia értékekben bízva vártam [a sportszakos hallgatókat], hogy majd megmutatják, hogy ők a sport mellett is mire képesek. [...]

Sajnos pont ezen értékekkel szemben viselkednek, [...] pontosan ezeket a fő értékeket figyelmen kívül hagyják.”

Ahogy korábban kiemelttem, az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok oktatása (és azok tartalma, hatékonysága) nagyban függ az oktató személyétől, elhivatottságától, módszereitől. Az egyik válaszadó is erre utalt, mikor megjegyezte, hogy hiába mondja el az ismeretanyagot, „az élményt nem tudjuk mégsem átadni. [...] Bele lehet vinni, lehet róla beszélni, komoly nevelési értéke van, mert rengeteg példát lehet hozni, [...] de ez nagyon személy meg oktató függő.”

A sport- és olimpiatörténeti tárgyak esetében az interjúban résztvevők szerint a hallgatók sok esetben tartanak az elsajátítandó ismeretanyag mennyiségétől, és nem értenek egyet azzal, hogy a tényeket és adatokat pontosan tudniuk kell. A sporttörténet kurzusok esetében „az információmennyiség az fontos, bár az utóbbi időben ebben is egy kis stagnálás található. [A hallgatók sokszor mondják, hogy] miért kéne ezt tudni, ezt bármikor meg tudom nézni. Miért kell nekem ezt megjegyezni?” Volt olyan hallgató, aki felépítette az olimpiatörténet oktatását a testnevelés órákon a tanítási gyakorlata során, majd mérte, hogy mennyire volt sikeres a kutatása. Eredményei alapján megállapítható, hogy:

Látszott valamiféle fejlődés, élvezték ezt a feladatot, de a végére az jött vissza, hogy unalmassá vált, tehát hogy túl sok az olimpia és túl sok az adat, amit kéne tudni. Az a szemlélet, hogy ha utána tudok nézni, akkor miért kell nekem ezt tudni.

Külön kérdésként nem szerepelt az interjúban, mégis a beszélgetések során számos alkalommal fogalmaztak meg az oktatók az olimpiákkal, az olimpizmussal, vagy az olimpiai neveléssel kapcsolatos kritikát, aggodalmat. Ez a spontán véleménykifejtés egyaránt mutatja az oktatók elkötelezettségét és kételyeit az olimpiák iránt. A következőkben az interjúkból azokat a megfogalmazásokat idézem, melyek az olimpiai neveléssel kapcsolatos kritikus gondolatokat tükrözik. Az interjúban elhangzott témával kapcsolatos vélemények teljes szövegátírata a 12. sz. *függelékben* található.

Az egyik oktató kérdésként fogalmazta meg, hogy vajon „a Coubertin-féle olimpiai eszme, az ma ugyanazt jelenti-e” mint régen, és vajon probléma-e, hogyha nem. A legtöbb oktatót egyrészt az olimpiák mint sportesemények és az olimpiai eszme eltávolodása aggasztja, másrészt a gazdasági kérdések, a pénz és az üzlet túlzott

hangsúlya az olimpiákon. „Amit most látok: üzlet. És nincsenek benne a sportolók, tehát az olimpiai nevelés szerintem megszűnt. [...] Az, amit jelentene, az jelenleg nincs, nincs a mai világban.” Egy másik oktató így vélekedik: „A túl sok pénz nem biztos, hogy jó irányba viszi ezt az olimpiai mozgalmat. Túlságosan a gazdaság kerül előtérbe. Ez pedagógiai, pszichológiai célokkal indult, és most már csak gazdasági célokról beszélünk szinte másról nem is.” Aggodalmainak hangot adva a következőképpen folytatja:

Vannak az olimpiai játékok és van az olimpiai eszme, és ezt válasszuk ketté. A játékok nem adnak most jó példát. [...] az olimpiai játékok nem mindig támasztják alá, amit mi olimpiai eszmének hívunk, meg olimpiai nevelésnek. [...] Nem biztos, hogy 100 milliót adnék, egy olimpiai aranyéremért. Nem tudom, hogy ez személyiségfejlődés szempontjából jót tesz-e. [...] Az olimpiai bajnokaink éppen, hogy nem példaképek lesznek majd. [...] Én a játékoktól félek, hogy [...] mennyire adnak pozitív impulzusokat ennek az egész dolognak. [...] Ahol a pénz számít és az eszme teljesen elveszett. [...] Így ambivalens ez a dolog: egyik oldalon a nagy eszme és a másik oldalon meg azt látja az ember, hogy minden a pénz. [...] Mi lesz 10 év múlva? 20 év múlva?

Az olimpiákkal kapcsolatos kritikák egy másik témája az esélyegyenlőség kérdése, mely az elmúlt pandémiás évek (és a 2021-ben rendezett tokiói olimpia) kapcsán felerősödött. Az esélyegyenlőség biztosítása „már nem valósul meg, és ezért vagyok szomorú a mostani olimpia kapcsán. Én most nagyon nagyot csalódtam az olimpizmusban, Coubertin báró nem ilyen szellemiséget képzelt el az olimpiáknak.” Az oktató példaként a *Magyar Olimpiai Bizottság* azon döntését említi, mely szerint kötelező az olimpiára utazó magyar sportolók beoltása annak ellenére, hogy:

Ott van az okiratnak az elején, hogy a diszkrimináció bármilyen formája nem egyeztethető össze az olimpizmussal. [...] Az olimpiai eszme maga egy nagyon szép dolog, csak az a baj, hogy [...] hiába próbáljuk mi a nevelési értékeket [...] átadni, hogyha maga a szervezet az pont az ellenkezőjét bizonyítja be. [...] Ha értékválság van a társadalomban, akkor az az olimpizmusban is megnyilvánul és az olimpiákon is.

8. KÖVETKEZTETÉSEK

8.1. A nemzetközi olimpiai nevelési programok elemzésének és kategorizálásának következtetései

A kutatási rész eredményei alapján megállapítottam, hogy nincsen nemzetközileg elfogadott egységes értékelési rendszer az olimpiai nevelési programok hatásának vizsgálatára. Akár a programok kritikus szemlélőit, akár a bizakodásra okot adó eredményeket veszem a vizsgálat alapjául, nem találok koherens és egyértelműen elfogadott mérési módszert a programok hatásvizsgálatára. Az olimpiai nevelési programok kidolgozása és implementálása során szükség lenne a tervszerű, pedagógiai célokkal alátámasztott tudományos igényű munkára, empirikus vizsgálatokra, hiszen jelenleg nem állnak rendelkezésre adatok, amelyek alapján összehasonlítható, elemezhető és objektív módon megállapítható lenne, hogy melyik program eredményesebb, illetve melyik éri el a kívánt hatást. Nem elegendő az egyre jobbnak vélt programok kidolgozása és implementálása, azok összehasonlítása és tervszerű módosítása szükséges. A programok tényleges hatásának mérése egyre sürgetőbb kérdéssé válik, hiszen eredmények nélkül pusztán találgatás és szubjektív vélemények alapján állapítható meg, hogy melyik program jobb, hatékonyabb, hasznosabb.

Az ismertetett programok és azokkal kapcsolatos vizsgálatok egyediek és egymástól függetlenek. Habár az idézett példák önmagukban mind kiváló és értékes kutatások, ezek nem épülnek és hivatkoznak egymásra, eredményeiket nem vetik össze, tehát nem alkotnak egységes rendszert. Így a kapott eredmények nem összehasonlíthatók és csak egy-egy konkrét esetet mutatnak be. Ha egységes mérési modellt alkalmaznának, akkor az olimpiai programok fejlesztői támaszkodhatnának a korábbi kutatási eredményekre.

A programok fejlesztése során nagy jelentőséget kellene kapnia a folyamatos mérésnek és értékelésnek (formatív értékelés), hiszen így végrehajthatók a szükséges módosítások, melyek segíthetnek a programok sikerességének növelésében. Egy adott program bevezetését követő értékelés (szummatív értékelés) sem elhanyagolható, hiszen ennek segítségével meg lehetne állapítani, hogy szükség van-e a továbbiakban is a programra, vagy esetleg egy másféle program bevezetése indokolt.

A programok tényleges hatásának kiszűrése nehézkes, mert nehéz figyelembe venni azt a sok háttértényezőt, amely hatással lehet a tanulók értékrendjére és magatartására. Szükség lenne olyan mérőeszköz kifejlesztésére, amely alkalmas az

olimpiai nevelési programok hatékonyságának vizsgálatára; amely megmutatja, hogy milyen változást okoz az adott program a tanulók attitűdjében, értékrendjében vagy viselkedésében.

A mérés során az adekvát módszer vagy módszerek kiválasztása elengedhetetlen. Javaslom a kikérdezés mellett a megfigyelés módszerét alkalmazni, mivel ezáltal direkt információ szerezhető például a tanulók viselkedéséről. Több különböző módszer kombinált alkalmazása biztosíthatja az eredmények megbízhatóságát. A módszer kiválasztása mellett hangsúlyt kellene fektetni a mérésben résztvevők kiválasztására is: a meglévő kutatások egy része a tanárok véleményét vizsgálta (*Binder*, 2012; *Culpan és Stevens*, 2017; *Knijnik és Tavares*, 2012), azonban a tanulói attitűd és viselkedés változása közvetlenebb információforrás lehet (*Gibbons és mtsai*, 1995; *Nanayakkara*, 2016; *Vojtkó*, 2017). Egyetértek *Binder* (2012) kijelentésével, hogy „egyre több kutatást végeznek az olimpiai nevelési programok hatásának vizsgálatára, de még többre van szükség” (297. o.).

Úgy vélem, hogy a kutatási terület fejlődésének a kulcsa, hogy minél több tudományos igényű (szisztematikus, tervszerű és objektív) vizsgálatot végezzenek már meglévő programokon, amelyek eredményeit a kutatók felhasználhatják a jövőben fejlesztendő programoknál is.

A különböző országokban bevezetett olimpiai nevelési programok elemzése és összehasonlítása során arra a következtetésre jutottam, hogy jelentős eltérés van azok tartalmában, elterjedtségében és eredményességében. Úgy vélem, hogy a *Binder/NOB* által fejlesztett olimpiai nevelési programok követendő példaként szolgálhatnak, hiszen ezeknél tényleges fejlesztési folyamat valósult meg. A már korábban bemutatott négy program (*Binder*, 1986, 1992, 2000, 2007) tervezése során a kutatók fontosnak tartották az empirikus kutatásokra alapozott változtatásokat, habár ez nem jellemző a kevésbé elterjedt, helyi fejlesztésű programok esetében.

Az olimpiai nevelési programok tartalmát tekintve érdemes lenne az olimpia által közvetített általános nevelési és erkölcsi értékekre fókuszálni. A *Monnin* (2012) által leírt probléma (olimpiai programok implementálása gazdasági és politikai okok miatt) kiküszöbölésére megoldást jelenthetnek az olyan hosszútávra tervezett tudományosan vizsgált olimpiai nevelési programok, melyek nem propaganda jelleggel az olimpia rendezéséhez köthetőek, hanem általános értékeket közvetítenek.

Az elterjedtséget vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy rendkívül széles az olimpiai nevelési programok palettája. Jelentős különbség van a programok felhasználási körében a helyi, egy-egy iskolát érintő kezdeményezésektől az országos programokon át a jelentősebb, nemzetközi programokig. Ezek szorosabb kapcsolata, egymásra épülése, kutatási eredményeik kölcsönös felhasználása véleményem szerint a kutatási terület fejlődését eredményezné.

A programok eredményessége szintén nagy változatosságot mutat, mely részben a programok, részben a mérési módszerek különbözőségéből fakadhat. A programok sikerességének vizsgálati módszere mind egyedi, ezért azok egymással való összehasonlítása lehetetlen.

Az olimpiai nevelési programok kategorizálása hozzájárult az olimpiai nevelés fogalmának pontosabb megértéséhez, hiszen a különböző szempontok szerinti csoportosítások lehetővé tették az olimpiai nevelés több dimenzió szerinti értelmezését, a programokban rejlő lehetőségek feltárását (alkalmazási területek és korcsoportok szerinti kiszélesítés). A besorolás elősegítette a programok tartalmának és célrendszerének mélyebb megismerését. A három kategória meghatározása (1. olimpiai oktatás és olimpiai nevelés; 2. alkalmazási területek; 3. korosztály-irányultság) és az azokon belüli alkategóriák elkülönítése (1.1 olimpiai oktatás és 1.2. olimpiai nevelés; 2.1. testnevelés órán, 2.2. oktatási-nevelési környezetben, 2.3. oktatási-nevelési környezeten kívül is; illetve 3.1. 0-6 éves, 3.2. 6-10 éves, 3.3. 11-14-éves, 3.4. 15-19 éves, 3.5. 20-25 éves, 3.6. 25 év feletti) egységes rendszert alkotva segítik az olimpiai oktatási-nevelési programok vizsgálatát.

Az olimpiai nevelési programok rendszerbe foglalásának eredményeként következtetni lehet az aktuális (és jövőbeli) trendekre és tendenciákra. A szempontok szerinti vizsgálódás rávilágított az olimpiai nevelésben bekövetkezett változásokra. Ezen a kutatási területen is megjelentek azok a globális irányvonalak, melyek az oktatás és nevelés egyéb területein is fellelhetők: például eltolódás az oktatás felől a nevelés irányába, az élethosszig tartó tanulás paradigmája, a tantárgyak közötti koncentráció növelésének igénye, a lifelong és lifewide learning fogalmak. Az olimpiai nevelésben egyre inkább érezhető, hogy az ideologizált, pozitivista szemléletmódot felváltják a kritikus, vitára ösztönző feladatok és programok. A kategorizálás elméleti jelentősége az, hogy a nemzetközi példák elemzése révén felhívja a figyelmet az olimpiai nevelés jelentésváltozására.

Az egységes, három szempontot magába foglaló kategóriarendszer gyakorlati jelentőséggel is bír: iránymutatást ad a jövőben tervezendő programok tartalmának és alkalmazásának lehetőségeire vonatkozóan. Összességében a programok besorolásának relevanciája, hogy felhívja a figyelmet az új trendekre és iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy a jövőben tervezendő programok kidolgozása során milyen szempontokat és irányvonalakat érdemes figyelembe venni.

8.2. A 2020-as Nemzeti Alaptanterv és kerettantervek elemzésének következtetései

A kutatási rész során öt műveltségi terület kerettanterveiben fellelhető olimpiai nevelési értékeket vizsgáltam előfordulásuk gyakorisága (kvantitatív) és tartalmi jellemzőik (kvalitatív) mentén. Elsőként a kódrendszert alkottam meg, mely hozzájárult az olimpiai nevelési értékek mélyebb megértéséhez, azok tartalmi jellemzőinek megismeréséhez. Az in vivo alkódok (31 db) listája az olimpiai nevelés értelmezését is segítette. A kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy a magyar oktatás alapidokumentumaiban (NAT 2020 és kerettantervek) jelentős számban (1043 db) és változatos megfogalmazásban (399 változatban) fordulnak elő az olimpiai nevelési értékek.

A kvantitatív elemzések eredményei alapján megállapítottam, hogy a kerettantervekben leggyakrabban említett olimpiai nevelési érték az egymás iránti tisztelet (460 db), az iskolai nevelés és oktatás során tehát elvárt, hogy erre kiemelt figyelmet fordítsanak a pedagógusok. A magyar köznevelés szabályozó dokumentumai alapján ez a nevelési érték nagy jelentőséggel bír, az elvárások és célok szintjén hangsúlyos formában jelenik meg. A vizsgált műveltségi területeken eltérő számban fordulnak elő az egymás iránti tisztelettel kapcsolatos kifejezések, tehát tantárgyanként változó az elvárás ennek a nevelési értéknek a tanórai hangsúlyával kapcsolatban. A találatok száma alapján kiemelten fontos az etika, hit- és erkölcstan (129 db), illetve a történelem és állampolgári ismeretek (104 db) műveltségi területeken az egymás iránti tisztelet megismerése, gyakorlása és elsajátítása. Figyelemre méltó a kooperativitás alkód magas találati száma (361 db), mely alapján arra következtetek, hogy az iskolai oktatás-nevelés során kiemelt figyelmet kell fordítani a tanulók közös tevékenységetetésére, a csoportmunkára, együttműködésre.

A főkategóriák magas találati számai alapján arra következtetek, hogy az olimpiai nevelés értékei nagyon közel állnak az oktatás és nevelés területén kitűzött célokhoz, és *Bindernek* (2010) „igaza volt”, valóban párhuzamba állíthatók. Tehát nem

kell szükségszerűen bevezetni, hiszen egyértelműen jelen vannak – legalábbis az elvárások szintjén. A dokumentumok elemzése során feltárt magas gyakorisági szám azonban csupán a célokat tükrözi, és a kutatás eredménye nem ad információt arról, hogy az osztálytermekben eleget tudnak-e tenni ezeknek az elvárásoknak.

A legritkábban kódolt főkategória a sport és olimpiai oktatás-nevelés volt (43 db), mely szinte csak a testnevelés és egészségfejlesztés (24 db), illetve a történelem és állampolgári ismeretek (16 db) műveltségi területeken fordul elő. Mivel ez a kategória hasonlít leginkább a nemzetközi programok kategorizálása alapján meghatározott olimpiai oktatásra (1.1. kategorizálási szempont: tények és adatok átadása a hangsúlyos), nem meglepő, hogy korlátozott számban és területen fordul csak elő. A kerettantervek elemzése tehát megerősítette a kategorizálás azon megállapítását, miszerint az olimpiai nevelés szélesebb körben alkalmazható, tantárgytól független, és emiatt több területen lehet releváns a tanulók számára.

A műveltségi területek szerinti vizsgálódás eredménye alapján megállapítható, hogy az olimpiai nevelési értékek mind az öt műveltségi területen, mind a 16 kerettantervben előfordulnak. Összességében még a legkevesebb találattal rendelkező magyar nyelv és irodalom műveltségi területen is jelentős számban (90 db) fordulnak elő olimpiai neveléssel kapcsolatos kifejezések. Kiemelkedő a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen kódolt 477 szövegrész, mely jól mutatja, hogy habár az olimpiai nevelés általános és széleskörű, többféle tantárgyba integrálható nevelési elvek összessége, a sporttal és testi neveléssel való szoros kapcsolata vitathatatlan.

Az iskolafokok szerinti kvantitatív vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy míg az etika, hit- és erkölcstan műveltségi területen a kódolt szövegrészek száma iskolafokok szerinti összehasonlításban közel azonos, a magyar nyelv és irodalom esetében az iskolafokok előrehaladtával egyre csökkenő, míg a testnevelés és egészségfejlesztés területén egyre növekvő tendenciát mutat. Az iskolafokok szerinti összehasonlítás során nem lehet egyértelmű tendenciákat felismerni, a műveltségi területeken eltérő a kódolt szövegrészek iskolafokokkénti változásának iránya.

A testnevelés és egészségfejlesztés három kerettantervét vizsgálva is ugyanezen következtetésre jutottam: az egyes nevelési értékek esetében az iskolafokok előrehaladtával néhol növekedés, máshol csökkenés, esetenként pedig hullámváz tapasztalható. Az eredmények alapján megállapítható, hogy mindhárom iskolafokon jelentős számban vannak jelen az olimpiai nevelési értékek (alsó tagozatban 137, felső

tagozatban 151, középiskolában 189 a kódolt szövegszegmensek száma). Habár a gyakoriságok száma iskolafokonként egyre növekvő, a dokumentumok eltérő hossza miatt a különbség nem jelentős. Eltérés inkább az egyes nevelési értékek tekintetében van. Főként a harmonikus test és szellem és a sport és olimpiai oktatás-nevelés értékeknél van növekedés; csökkenést csupán az egymás iránti tisztelet esetében tapasztaltam. A nevelési értékek iskolafokok közötti gyakorisági és megfogalmazásbeli eltérései és változásai alapján arra a következtetésre jutottam, hogy tantervi célként jelenik meg a fejlesztés és fejlődés, a folyamatos tökéletesítés (sportági technika, hibaszázalék csökkentése); valamint az önálló, mégis jól együttműködő, tudatos fiatalok nevelése. A tantervek egyre eredmény-orientáltabbak, egyre hangsúlyosabbá válnak az elérendő teljesítési szintek.

A műveltségi területek szerinti kvalitatív vizsgálat eredményeit az egymás iránti tisztelet nevelési érték elemzésén keresztül, a kooperativitás alkód részletes bemutatásával végeztem. A kerettantervekből idézett kifejezések reprezentálják az igen változatos és esetenként tantárgyfüggő megfogalmazásokat.

Az iskolafokok szerinti részletes tartalmi elemzést a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi terület kerettantervein keresztül mutattam be. Arra a következtetésre jutottam, hogy az iskolafokok előrehaladtával egyre kevésbé kap fontos szerepet az egymás iránti tisztelet (kevesebbszer és kevésbé változatos megfogalmazásban fordul elő a középiskolai kerettantervben, mint az alsó tagozatosban). A felsőbb évfolyamokon inkább a tökéletesítés, eredményesség, önálló szervezés és lebonyolítás, szabályalkotás kerül előtérbe. Az alsó tagozatos kerettantervhez képest sokkal eredmény-orientáltabb a felső tagozatos és a középiskolai kerettanterv. A sport és olimpiai oktatás-nevelés főkategória esetében jelentős különbség van az alsó tagozatos és a másik két kerettanterv között. Ez a hangsúlyeltolódás egyértelműen jelzi, hogy alsó tagozatban nem célja a testnevelés órának, hogy olimpiai és sporttörténeti ismereteket is tanuljanak a gyerekek. Felső tagozatban is csak a 7-8. évfolyamon jelenik meg a sporttörténeti ismeretek követelménye. Összességében az iskolafokok szerint előre haladva a kerettanterv a kívánt fejlődési folyamatot írja le, mely vonatkozik egyrészt a sportági technikák tökéletesítésére, másrészt az eredmények folyamatos javítására és eredményességre való törekvésre, valamint az egyre inkább előtérbe kerülő tanulói önállóságra.

A kvantitatív és kvalitatív elemzési eredményeket összevetve arra a következtetésre jutottam, hogy érdemes az előfordulások gyakoriságán túl a mélységi, tartalmi jellemzőket is vizsgálni. A szövegszintű elemzés fontos információkat adott, hiszen sokszor ugyanabban a megfogalmazásban ismétlődnek a kifejezések a kerettantervekben, plusz tartalom nélkül, szinte fejezetcímekként (példa a „prevenció” és a „relaxáció” sokszori ismétlődése ugyanabban a megfogalmazásban a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen). Ezeknél a találatoknál értékesebbnek találtam a változatosan megjelenő és egyre tartalmasabb megfogalmazásokban előforduló nevelési értékeket.

Az elemzésnél figyelembe vettem az összes találat számát és a különbözőképpen megfogalmazott találatok számát is, melyet összevetve arra a következtetésre jutottam, hogy arányaiban a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területen kerültek legváltozatosabban megfogalmazásra az olimpiai nevelési értékek (137 összes találatból 75 különböző megfogalmazás, 58%). A kerettantervekben előforduló különböző nyelvi kifejezéseket tartalmilag sokrétűbbnek és mélyebbnek értékelem, mint a szóismétlés miatt előidézett összes találati adatokat. A matematika műveltségi területen annak ellenére, hogy az összes találat száma 106, csupán 31 különböző megfogalmazás van (29%), mely arra utal, hogy habár az olimpiai nevelési értékek jelentős számban fordulnak elő a kerettantervekben ezen a műveltségi területen is, sokszor ugyanazon megfogalmazásban, és a gyakran ismétlődő kifejezések okozzák a 100 fölötti kódolt szövegrészt.

A nevelési értékek szerinti kvantitatív és kvalitatív elemzési eredmények összehasonlítása során megállapítottam, hogy az egyes nevelési értékek előfordulási sorrendje nem változik: az egymás iránti tisztelet összes találati száma (460 db) és különbözőképpen megfogalmazott szövegrészletek száma (166) is kiemelkedő a többi nevelési értékhez képest, tehát egyértelműen a leghangsúlyosabb a nevelési értékek közül. Igaz, százalékos arányban pont megfordul a sorrend, hiszen a legkisebb találati számú sport és olimpiai oktatás-nevelés (43 db, 24 különböző megfogalmazású szövegszegmens) esetében a találatok több mint fele hordoz újdonstágot (56%).

A kutatási rész eredményei reflektálnak a nemzetközi kutatási eredményekre (olimpiai nevelési programok kategorizálása, olimpiai nevelési programok szerepe az oktatásban, OVEP nevelési értékei); a megalkotott kódrendszer segít az olimpiai nevelés értelmezésében, összetevőinek meghatározásában; valamint újabb kutatási kérdéseket vet fel: A kerettantervekben nagy számban előforduló olimpiai nevelési értékek beépülnek a

gyakorlatba, vagy elvont célok és eszmék maradnak csupán? Az olimpiai nevelési értékek kerettantervi vizsgálatok során megállapított gyakorisági sorrendje az iskolai gyakorlatban is tükröződik?

8.3. Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének következtetései

A 2020-as NAT kvalitatív tartalomelemzése pontos képet ad arról, hogy milyen mértékben és megfogalmazásban fordul elő a sport és olimpiai oktatás-nevelés a kerettantervekben a célok és elvárások szintjén. A felső tagozatos és középiskolai kerettantervekben – főként a testnevelés és egészségfejlesztés, illetve a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területen – jelentős számú (24) olimpiákkal kapcsolatos tárgyi tudásra vonatkozó szövegrész van, tehát a tanulóknak ilyen jellegű ismeretekkel is rendelkezniük kellene. A szövegrészek tartalmukat tekintve olyan elvárásokat írnak le, mint például olimpikonok és jelentősebb sportági eredmények ismerete, az olimpiai eszme értékként való értelmezése. A tantervek az olimpiák példaképválasztó funkcióját és nemzeti azonosságtudatra való nevelését is célként fogalmazzák meg.

Az észak-magyarországi régió felső tagozatos tanulóinak olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásmérését a kerettantervekben leírt követelmények tükrében végeztem. A kerettantervi elemzés eredményeit összevetve a felső tagozatos tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásával arra a következtetésre jutottam, hogy a tanulók ismeretei az olimpiákról a tantervben leírt követelményeknek nem tesznek eleget. Habár a kérdőív jóval általánosabb kérdéseket tartalmazott, mint a tanterv olimpiákkal kapcsolatos specifikus témakörei, a tanulók nem érték el az elvárt szintet (átlagosan 3,4 pontot értek el az elvárt 4 ponthoz képest).

A tanulók neme és testnevelés osztályzata, valamint a testnevelés óra iránti attitűdje nem befolyásolta a tudásmérésen elért pontszámot. A nemek között nincsen jelentős különbség, de az évfolyamok szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy szignifikáns eltérés van a tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásában. A felső tagozat első két évfolyamán (5-6. osztály) jóval kevesebben érték el az elvárt négy pontot, mint a második két évfolyamon (7-8. osztály). Nem meglepő, hogy például egy ötödik osztályos tanuló kevésbé széleskörű ismeretekkel rendelkezik az olimpiákról, mint egy nyolcadikos. A diákok tanulmányi eredményét és sportolási szokásait összevetve az olimpiákkal kapcsolatos tudásukkal csupán gyenge összefüggést találtam. Összeségében az

eredmények alapján megállapítható, hogy leginkább a tanulók életkora határozza meg az olimpiákkal kapcsolatos tudásukat.

Az olimpiai bajnokok megnevezésére adott tanulói válaszok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a diákok körében Hosszú Katinka egyértelműen korunk legismertebb olimpiai bajnoka. A diákok által leggyakrabban megnevezett bajnokok általában ma is élő olimpikonok, ez alól csupán a negyedik leggyakrabban írt Hajós Alfréd jelent kivételt, mely történelmi jelentőségét figyelembe véve nem meglepő. A magyar olimpiai sport sokszínűségét bizonyítja, hogy a tanulók rendkívül változatos válaszokat adtak: egyéni és csapatsportokban versenyző; téli és nyári olimpiákon részt vevő; ma is élő és elhunyt olimpikonokat is megneveztek.

Az olimpiai nevelési értékek vizsgálata során a tanulói vélemények megegyeztek a kerettantervi elemzés eredményeivel a nevelési értékek és a műveltségi területek mentén is. Számos párhuzamot találtam a két kutatási rész eredményei között és nem volt jelentős ellentmondás; a kerettantervi elemzés és a kérdőíves felmérés eredményei egymást erősítve növelték a kutatási eredmények megbízhatóságát. Az olimpia nevelési értékeit vizsgálva az egymás iránti tisztelet és a testi és lelki egészség egyensúlya/harmonikus test és szellem mindkét kutatási rész eredményei alapján hangsúlyos az iskolai oktatás-nevelés folyamatában. A műveltségi területek szerinti vizsgálódás során is megerősítették egymást a két kutatási rész eredményei: a kerettantervekben és a tanulók véleménye alapján is főként a testnevelés és egészségfejlesztés és az etika, hit- és erkölcstan műveltségi területeken jellemző az olimpiai nevelési értékek bevonása az oktatási-nevelési folyamatba. Habár a kérdőívet kitöltő tanulók felső tagozatosok voltak, az érettségi tantárgyakhoz köthető eredményességre való törekvés (kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm nevelési értékek gyakori megjelölése) már ebben az életkorban megjelenik.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az olimpiai nevelési értékek jelen vannak és jól beépíthetők a magyarországi oktatási rendszerbe. A kerettantervi elemzés és a kérdőíves felmérés egyaránt alátámasztja, hogy az olimpiai nevelés leghatékonyabban a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen vonható be az oktatási és nevelési folyamatba.

Az olimpiákkal kapcsolatos információforrásra vonatkozó tanulói válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy a tanulók főként a médiából tájékozódhatnak a sporteseményről. Emellett (és a család és barátok mellett) azonban jelentős szerepe van az oktatási intézményeknek is, hiszen a tanórákon és az iskolai sportfoglalkozásokon

egyenként hallhatnak a diákok az olimpiai játékokról és eszmékről. Ez az eredmény is alátámasztja, hogy az olimpiai nevelés jelen van az oktatásban és jól illeszkedik az oktatási rendszer nevelési értékeihez. A kérdés nem terjedt ki arra, hogy feltárja, milyen mennyiségben és milyen tartalmat hallhatnak a diákok az iskolában az olimpiákról, ennek megválaszolásához a kerettantervi elemzések és a kérdőív korábban ismertetett válaszai adhatnak iránymutatást.

Az olimpiai programokon való részvétel eredményei azt mutatják, hogy a diákok közül kevesen voltak részesei kifejezetten olimpiai nevelés jellegű foglalkozásnak. A válaszok mintázatából (iskolák és osztályok szerint vizsgálva) nincsenek nagyobb tömbök és csoportosulások, melyből arra lehet következtetni, hogy egyik intézményben sincs szervezeten olimpiai nevelés. A tanulói válaszok esetlegesek és egyéni megítéléstől függenek: attól, hogy a tanuló olimpiai témájúnak tartja az adott feladatot vagy sem. Mivel nincs kimondottan olimpiai nevelési program a vizsgált iskolákban, a téma tanulói megítélése rendkívül szubjektív. Előfordulhat, hogy az adott foglalkozáson, szakkörön vagy feladat során az egyik tanuló felismeri vagy felismerni véli az olimpiai tartalmat és nevelési értékeket, míg a másik tanuló nem.

8.4. A magyarországi felsőoktatási intézmények sportszakos képzéseinek oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatának következtetései

Az utolsó kutatási rész eredményeivel válik teljessé a hazai olimpiai nevelés helyzetének feltárása, hiszen a felsőoktatási intézmények sportszakos képzéseinek oktatott olimpiai nevelési kurzusok vizsgálatával megvalósul az oktatási rendszer összes fokozatának (általános iskolai oktatás, középiskolai oktatás, felsőoktatás) vizsgálata.

A felsőoktatási intézményekben olimpiákkal kapcsolatos kurzust oktató tanárokkal készített interjúk eredményei alapján arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarországon a témával foglalkozó oktatók köre igen szűk. Az interjúban résztvevők válaszadási készsége kiemelkedően segítő jellegű volt; oktatási tapasztalatuk és személyes véleményük alapján megállapítható, hogy szakmájuk (és a vizsgált kurzusok) iránt mindannyian elkötelezettek, és az olimpiákkal kapcsolatos tárgyak oktatását legjobb tudásuk szerint és rendkívüli odafigyeléssel végzik. Munkájukkal egyaránt hatással vannak a felsőoktatásra (hallgatók képzése) és a köznevelésre (leendő sportszakemberek, testnevelő tanárok képzése).

A magyarországi egyetemek sportszakos képzésein minimum egy olimpiával kapcsolatos kurzus van, de jellemző a választható kurzusok jelenléte is hasonló tartalommal. Az oktatók válaszai alapján arra következtetek, hogy a sport-és olimpiatörténeti tárgyak mennyisége és elnevezései az utóbbi évtizedekben jelentősen változtak: korábbi kurzusok összevonásával, egyes kurzusok megszüntetésével a korábban két félévet felölelő tárgyak helyett már jellemzően csak egy félévben tárgyalják kötelező jelleggel az olimpiákkal kapcsolatos témaköröket. Habár az óraszámokat tekintve jelentős csökkenés tapasztalható, a sport- és olimpiatörténeti tartalmak továbbra is fontos szerepet töltenek be a sportszakos hallgatók képzésében, hiszen minden egyetemen szerepel az államvizsga vagy záróvizsga tételei között legalább egy ilyen jellegű témakör.

A kurzusok tartalmi felépítését a kronologikus módszer jellemzi, azonban egyre hangsúlyosabbá válik az egyes témák kiemelése, tematikus tárgyalása. Az oktatók tantárgyuk iránti elhivatottságát jelzi, hogy a minél hatékonyabb órák tartása érdekében alkalmazkodnak a hallgatók elvárásaihoz és érdeklődéséhez; a tartalmat folyamatosan aktualizálva, modern szemléletre törekedve oktatnak. A jellemzően adatokat és tényeket hangsúlyozó sporttörténeti oktatást egyre inkább felváltja az események komplex és kritikus értelmezésére való törekvés, mely megfelel a nemzetközi szakirodalomban leírt trendnek. Az oktatók ajánlásai alapján összeállított témagyűjtemény az olimpiákkal kapcsolatos kurzusokon tárgyalta sokszínűségét jelzi.

A kurzusok teljesítésének feltételei rendkívül változatosak és egyetemenként eltérőek. Összességében az oktatók összetett követelményrendszert határoznak meg, melyben egyensúlyban van az önálló és a csoportos feladatvégzés, az otthoni és az órai munka, a félévközi és a félév végi számonkérés. Emellett gyakoriak a hallgatókat motiváló (és az ismeretanyag elsajátítását segítő) játékos feladatok, nem kötelező jellegű otthoni feladatok, melyek kiváló elvégzése esetén a hallgatók plusz pontokat vagy megajánlott jegyet szerezhetnek.

A kötelező és ajánlott szakirodalom témakörében folytatott beszélgetés eredményei alapján arra következtetek, hogy a tantárgyak teljesítéséhez a hallgatóknak elég az órákon elhangzottak elsajátítása, és a különböző kiadványok tartalmának ismerete főként kiegészítő jellegű. Az oktatókkal készített interjúk alapján összeállított szakirodalmi lista azt mutatja, hogy kevés a korszerű, oktatásban jól használható kiadvány. A megadott könyvek főként a sport és olimpiák történetét tárgyalják, és eredetileg nem oktatási segédanyagként szánták őket. Kifejezetten olimpiai neveléssel

kapcsolatos szakirodalom nincsen magyar nyelven; az idegen nyelvűeket pedig vagy az oktatók sem ismerik, vagy az általuk oktatott kurzus sporttörténeti jellege miatt nem kéri azok ismeretét a hallgatóktól.

Az oktatók módszereire egyénenként és összességében is a változatosság jellemző; ugyanannak a célnak az elérését (a hallgatók motiválását és az ismeretanyag elsajátítására való ösztönzést) teljesen különböző módszertani megoldásokkal valósítják meg. A jellemzően nagylétszámú előadások ellenére az interjúban résztvevők törekednek a hagyományos, frontális előadások mellett a motiváló és fejlesztő hatású módszerek bevonására. A kisebb létszámú vagy gyakorlati jellegű kurzusokon pedig jellemző a hallgatók aktív bevonása a tanulási folyamatba csoportmunka, hallgatói előadások, beszélgetések segítségével. Az oktatók által leghatékonyabbnak tartott pedagógiai módszerek listája alapján arra következtetnek, hogy annak ellenére, hogy az egyetemi képzések főként az ismeretek bővítésére fókuszálnak, a tanárok előadásaik során is (a gyakorlati órákon pedig különösen) fontosnak tartják az interaktivitást, a játékos módszerek bevonását és a szemléltetés változatos formáinak alkalmazását. Az interjúban elhangzottak alapján arra következtetnek, hogy az oktatók sok esetben még több oktatást színesítő módszert alkalmaznának (például tantermen kívüli programok bevonása, modern technológiák alkalmazása), de megvalósításuk nehézségekbe ütközik és ezért csak igényként fogalmazódnak meg.

Az oktatók módszerei megfelelnek a nemzetközi szakirodalomban tárgyalt (és megfontolásra javasolt) konstruktivista szemléleten alapuló oktatásnak, mely a tanulót a tanulási folyamat aktív résztvevőjeként értelmezi. A változatos, cselekedtető, kritikai gondolkodásra és az együttműködés mellett önálló véleménykifejtésre ösztönző módszerek és feladatok alkalmazása a hazai olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusok esetében egyértelműen megjelenik.

Az olimpiákkal kapcsolatos kurzusokon a tárgyi tudás elsajátítása mellett a nevelő funkció is előtérben van. Az oktatók egyrészt az alkalmazott módszereken keresztül érnek el nevelő-fejlesztő hatást, másrészt a sport és olimpiákkal kapcsolatos tartalmak tárgyalása segítségével. Összességében az interjúalanyok egyetértettek abban, hogy a kurzusok egész közege nevel, átfogó személyiségfejlesztő hatás érvényesül. Az órákon szerzett ismereteket és készségeket azok a hallgatók tudják leginkább hasznosítani, akik a média vagy az oktatás területén helyezkednek el. Kifejezetten erős hatást gyakorolnak a köznevelésre azok a testnevelő tanárként végzett hallgatók, akik

későbbi munkájuk során olimpiai iskolákban dolgoznak, és részt vesznek a Mező Ferenc Szellemi Diákolimpiára való felkészítésben.

Mivel a hallgatókra nem csupán az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok jellemzői, hanem az oktatók személyisége és szemlélete is hatással van, erősen befolyásoló tényezőnek tartom az oktatók véleményét az olimpiai nevelésről. Az általuk megfogalmazott olimpiai nevelésről alkotott definíciók alapján arra következtetek, hogy nincs általánosan elfogadott megfogalmazás a szakirodalomban a kifejezés meghatározására. Válaszaikban konkrét fogalommeghatározás helyett jellemző volt a hosszas gondolkodás, a példákon keresztüli magyarázat, a bizonytalan, csapongó gondolatmenet. Összességében sok közös elemét (értékét) említették az olimpiai nevelésnek, a válaszok mégis arra utalnak, hogy nincsen általánosan elfogadott meghatározás. Az olimpiai neveléssel kapcsolatos értékek felsorolásakor még a definiálás során kételkedést megfogalmazó oktatókra is jellemző volt, hogy könnyedén említettek akár 5-15 értéket is, melyek mind pozitív értéktartalmakat jelölnek.

Az olimpiai nevelés köznevelésbe való bevonásával kapcsolatban többségében támogatóan vélekedtek. Habár az OVEP kiadványt nem ismerték, rövid bemutatása után hasznosnak vélték annak alkalmazását. Elmondásuk alapján a hallgatókat implicit módon felkészítik az olimpia nevelő értékeinek a későbbi (tanári) munkájuk során való hasznosítására. Úgy vélem, hogy érdemes lenne az egyetemi kurzusok és a köznevelési gyakorlat során is az olimpiai nevelést célzottan, tudatosan (egységes meghatározás alapján) megismertetni a hallgatókkal; ezzel segítve személyiségük fejlődését és pozitív értékek elsajátítását.

A jelenlegi sport- vagy olimpiatörténeti, olimpiai nevelési kurzusokkal kapcsolatos oktatói javaslatok alapján megállapítható, hogy a tárgyi tudás és a készségek elsajátítása is hatékonyabb lehetne, ha kisebb létszámú csoportokban és két féléven keresztül vehetnének részt a hallgatók a kurzusokon. Fontos azonban hozzátenni, hogy bár az előbb említett változás hatékonyabb órákat eredményezne, összességében a képzés és szervezés szempontjai alapján (tantárgyi háló megkötései, oktatók túlterheltsége, a többi tantárgy szerepe a képzésben) mégsem lenne ideális.

Annak ellenére, hogy sem az általam megfogalmazott kezdeti problémakörökben, sem az interjúkérdésekben nem tettem fel kérdést arra vonatkozóan, hogy milyen kritikát tudnának megfogalmazni az oktatók az olimpiákkal és az olimpiai neveléssel kapcsolatban, szinte minden interjú során kifejtették ezzel kapcsolatos véleményüket. Úgy vélem, hogy az olimpiai nevelés és az olimpiai értékek átalakulását

jelzik a válaszadók megjegyzései. A kutatási területük és oktatott kurzusaik iránt elhivatott interjúalanyok kételkedésüket, aggodalmukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy az olimpiák vajon mennyire összeegyeztethetők az olimpiai eszmével; vagy, hogy a gazdasági kérdések túlzott hangsúlya milyen veszélyt jelenthet az olimpiai értékekre. Az oktatók spontán véleménykifejtése alapján arra következtettek, hogy ezek a kérdések és dilemmák is meghatározzák, hogy az olimpiákkal kapcsolatos kurzusok oktatásában egyre inkább hangsúlyossá válik a kritikus gondolkodásra ösztönzés, az aktuális problémák megvitatása, az olimpiák mint események komplex értelmezése.

Összességében megállapítható, hogy habár a magyar nyelvű szakirodalmat a hagyományos, adatokat és tényeket hangsúlyozó, főként sport- és olimpiatörténeti jellegű művek jellemzik, az egyetemi kurzusok során az oktatók törekednek a modernebb, több szempontú, a hallgatókat a tanulási folyamatba aktívan bevonó órák tartására. Az interjúban résztvevők által említett tartalmi és módszertani elemek, vélemények és az oktatás során alkalmazott alapelvek mind arra utalnak, hogy a nemzetközi olimpiai neveléssel kapcsolatos szakirodalomban támogatott konstruktivista tanulásméлет elemei a hazai olimpiákkal kapcsolatos kurzusok esetében jelen vannak. A sportszakos képzésben résztvevő oktatók és hallgatók hatása a köznevelésre több példán keresztül is kimutatható, ám összességében továbbra is feltáratlan terület, hiszen nincs szervezett visszajelzés, csupán személyes tapasztalatok.

9. AJÁNLÁS

A kutatás során feltártam a nemzetközi olimpiai neveléssel kapcsolatos kutatói álláspontokat, az olimpiai nevelési programok alkalmazásának gyakorlatát szerte a világban. Megvizsgáltam az olimpiai nevelési értékek előfordulását a 2020-as *Nemzeti Alaptanterv* (5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet) kerettanterveiben öt műveltségi területen (magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem és állampolgári ismeretek, testnevelés és egészségfejlesztés, etika, hit- és erkölcsstan). Ezt követően felmértem az észak-magyarországi régió felső tagozatos tanulóinak tudását az olimpiákról, és feltártam véleményüket az olimpiai nevelési értékek iskolai alkalmazásával kapcsolatban. Végül egyetemi oktatókkal készített interjúk segítségével vizsgáltam az olimpiai nevelés felsőoktatási intézményekben betöltött szerepét, jellegét. A nemzetközi és hazai eredmények tanulmányozását és részletes elemzését követően célom ajánlások megfogalmazása az olimpiai nevelés magyarországi iskolai alkalmazásával (alkalmazhatóságával) kapcsolatban.

Tanulásméleti szinten az olimpiai nevelés alkalmazásához javaslom a kritikai-konstruktív megközelítést. Az olimpiai nevelésben érdekesnek tartom a kritikai szemléletmódot a kizárólag pozitív történeteket hangsúlyozó oktatás helyett; az alternatívák kínálását egyetlen megoldás helyett; a tanulók személyes és egyéni értelmezését a tanártól származó információk átadása helyett. Úgy vélem, hogy az olimpiai nevelés leginkább a képességfejlesztésen alapuló (nem pedig a tárgyi tudást hangsúlyozó) oktatás és nevelés során tudna a leghatékonyabban érvényesülni. Az olimpiai nevelés alkalmazását a köznevelési gyakorlatban jelentősen elősegítené, ha lennének hozzá megfelelő eszközök és segédanyagok; valamint, ha a pedagógusok ismernék, hasznosnak tartanák és tudnák használni ezeket.

A meglévő olimpiai nevelési programok közül legkiemelkedőbbnek az *Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Program* (OVEP) kiadványait (*International Olympic Committee*, 2017) tartom, melynek magyarországi alkalmazását is javaslom. Ez a rendkívül átfogó segédlet több nyelven is elérhető és ingyenesen letölthető, mely fontos gyakorlati szempont. Magyar nyelvre való fordítása folyamatban van; bízom abban, hogy kiváló oktatási segédeszköz lesz és kiadásával az olimpiai nevelés Magyarországon is ismertebbé és az oktatási rendszerbe még inkább beilleszthetővé válik. Széleskörű alkalmazhatósága lehetővé teszi a témák és tartalmak rugalmas kezelését, egyéni szituációkban való hasznosítását. Összességében alkalmasnak tartom pedagógusoknak,

szülőknek és gyerekeknek is a hazai olimpiai nevelés szélesebb körű alkalmazásához. Ajánlásom nem azt jelenti, hogy az OVEP az egyetlen program, amelyet érdemes használni, sőt, számos egyéni kezdeményezés adaptívabb lehet ennél. Segítségképp egy lehetséges alternatívát kívántam nyújtani azoknak, akik szívesen tartanának olimpiai neveléssel kapcsolatos foglalkozásokat.

A nemzetközi programok kategorizálása, a kerettantervi elemzések és tanulói vélemények felmérése alapján javaslom az olimpiai nevelés minél szélesebb körben való (korosztály és műveltségi területek szempontjából is) alkalmazását, oktatásba való célzott, tudatos bevonását. Az olimpiai nevelés kiemelten jól beépíthető a testnevelés és egészségfejlesztés, az etika, hit- és erkölcstan és az osztályfőnöki órákba, de a többi tantárgy esetében is jól működhet.

Az olimpiai nevelést oktatók számára javaslom az egyetemen oktatók interjúi alapján összeállított témák gyűjteményének tanulmányozását, valamint az általuk alkalmazott bevált módszerek megismerését és kipróbálását. Az oktatás alapelveinek, bevont témáinak, ajánlott szakirodalmainak és módszereinek ismertetésével az volt a célom, hogy a gyakorlatban jól hasznosítható segítséget nyújtsak azoknak a pedagógusoknak, edzőknek és szakembereknek, akik olimpiai neveléssel foglalkoznak, vagy azzal szeretnének foglalkozni a jövőben. Bízom abban, hogy kutatásom elősegítheti a Magyarországon még kevésbé elterjedt olimpiai nevelési programok népszerűségét és létjogosultságának elfogadását.

10. KONKLÚZIÓ

Kutatásomban az olimpiai nevelés lehetőségeit vizsgáltam az oktatás különböző szegmenseiben. Az iskolai oktatási-nevelési folyamat és az olimpiai nevelés célja egyaránt a tanulók sokoldalú személyiségfejlesztése. A nemzetközi szakirodalom és a különböző országokban használt olimpiai nevelési programok tanulmányozása és rendszerezése kiindulópontként szolgált az olimpiai nevelés hazai helyzetének feltárásához. A magyarországi tudományos diskurzusban a téma tárgyalása új, ezért kutatási eredményeim jelen dolgozatban való összegzése az olimpiai nevelés első hazai, széleskörű és átfogó elemzése. Az oktatási rendszer több szempontú vizsgálatába egyaránt bevontam oktatást szabályozó dokumentumokat, általános iskolai tanulókat és pedagógusokat, valamint felsőoktatásban oktató tanárokat.

A kutatás célja nem csupán az elmélet gazdagítása volt, hanem olyan tudományos eredmények közzététele is, melyeknek gyakorlati haszna van a köznevelés és a felsőoktatás számára. Eredményeim egyrészt segítik a nemzetközi olimpiai nevelési programok értékelését, programok adaptálásakor megfontolásra érdemes szempontok vizsgálatát; másrészt feltárják a magyar oktatási rendszer sajátosságait, olimpiai neveléssel kapcsolatos tanulói és tanári elvárásokat és attitűdöket. Ajánlásomban konkrét olimpiai nevelési programot ismertetek (OVEP, 2017); valamint tartalmi és módszertani javaslatokat is közlök. A változatos módszertani megoldások segítik feltörni az olimpiai nevelés korábban tapasztalt egyoldalúságát és hozzájárulnak ahhoz, hogy az olimpizmus eszméi minél több oktatási környezetben minél több diák számára relevánsak legyenek. A kutatás segítséget nyújt korszerű (konstruktivista tanuláselméleten alapuló) olimpiai nevelési programok tervezéséhez, és azok iskolai alkalmazására ösztönöz.

Kutatási eredményeim alapján úgy vélem, hogy érdemes lenne főként a testnevelő tanárképzés területén elősegíteni a felsőoktatási intézmények és a köznevelési intézmények szorosabb együttműködését az olimpiai nevelés területén is. Emellett érdemesnek tartom a testnevelés tantárgy megszerettetésével, sportolásra buzdítással elősegíteni, hogy a tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos ismeretei és készségei minél szélesebb körűek legyenek, és ezáltal megvalósuljanak a kerettantervben deklarált célok.

Az, hogy az olimpiai játékok nem kizárólag pozitív értékeket képviselnek és közvetítenek, nem jelenti azt, hogy az oktatásban való alkalmazásuk káros lenne – épp ellenkezőleg – sokat segíthetnek abban, hogy a tanulók kialakítsák saját értékrendjüket és fejlesszék kritikai gondolkodásukat. *Monnin* (2009) felteszi a kérdést: „Miért kell hát

az iskoláknak nyitottnak lenniük a jelenlegi [olimpiai nevelési] modell előtt, miért kéne azt támogatniuk?” Véleményem szerint az iskoláknak és a tanároknak (továbbra is) érdemes befogadónak lenniük az olimpiai nevelés iránt; változatos módszerek és eljárások alkalmazásán keresztül (beszélgetések, viták generálása, kritikai gondolkodás erősítése, egyéni nézőpontok figyelembevétele) érdemes az olimpia nevelési értékeit beépíteni az oktatási-nevelési folyamatba. Szükségesnek tartom kiemelni a kritikai-konstruktív megközelítés fontosságát az olimpiai nevelésben, szemben a hagyományos, egyetlen pozitív nézőpontot elismerő, olimpiai propaganda-jellegű oktatással.

A nemzetközi és magyarországi olimpiai nevelés helyzetének megismerése az első – és egyben elengedhetetlen – lépés volt ahhoz, hogy további kutatásokat végezzenek az olimpiai nevelés iskolai alkalmazásával, programok tervezésével és integrálásával kapcsolatban.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Az olimpiai neveléssel kapcsolatos kifejezések rendszere két dimenzió mentén értelmezve
2. ábra: Az olimpiai nevelési értékek kódrendszere
3. ábra: Az olimpiai oktatás és az olimpiai nevelés elméleti különválasztása
4. ábra: Az olimpiai oktatási és nevelési programok alkalmazási területek szerinti felosztása
5. ábra: Az 1. és 2. kategória kapcsolata: olimpiai oktatás és nevelés az alkalmazási területek alapján – eltolódás a nevelés irányába
6. ábra: Az elemzett dokumentumok hossza sorok száma alapján
7. ábra: Testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervek dokumentumportréi tömbösített elrendezésben iskolafokok szerint
8. ábra: Az egymás iránti tisztelet jellemző szövegszegmensei tantárgyak és alkódok szerint rendezve
9. ábra: Single-case modell: a 20 leggyakrabban előforduló alkód a testnevelés és egészségfejlesztés műveltségi területen példaként megjelenített idézetekkel
10. ábra: Sport és olimpiai oktatással és neveléssel kapcsolatos szövegrészletek a 2020-as kerettantervekben
11. ábra: Tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának vizsgálata évfolyamok szerint
12. ábra: Tanulói kérdőív: Sorolj fel minél több magyar olimpiai bajnokot (aki felnőtt olimpián 1. helyezést ért el)!
13. ábra: Tanulói kérdőív: Részt vettél már olimpiákkal kapcsolatos programon? (Több választ is megjelölhetsz!)

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Az olimpiai nevelés elmélete: A hagyományos és korszerű olimpiai nevelés elemeinek összehasonlítása
2. táblázat: Korszerű módszerek és feladatok az olimpiai nevelési programokban
3. táblázat: A kutatás felépítése, a kutatási részek szerepe és elhelyezkedése
4. táblázat: Műveltségi területek rétegzett mintavétele a 2020-as NAT-ban kódolt szövegszegmensek száma alapján
5. táblázat: Az elemzett műveltségi területek 16 kerettanterve tantárgyak és iskolafokok szerint
6. táblázat: Az észak-magyarországi felső tagozatos tanulók olimpiai neveléssel kapcsolatos tudásbázis mérésének mintája megyék és évfolyamok szerint
7. táblázat: Kik és miért kritizálják a jelenlegi olimpiai programokat?
8. táblázat: Kik és milyen pozitívumokat találtak a programok vizsgálata során?
9. táblázat: Nemzetközi programok összehasonlítása tartalmuk, elterjedtségük és eredményességük mentén
10. táblázat. A 2. és 3. kategória kapcsolata: az alkalmazási területek és a korosztály-irányultság összefüggése
11. táblázat: Jelmagyarázat a főkategóriák szín szerinti kódolásához
12. táblázat: Az olimpiai nevelési értékek előfordulási gyakorisága műveltségi területenként
13. táblázat: Kódolt szövegszegmensek száma alkódok és műveltségi területek szerint az egymás iránti tisztelet nevelési értéknél
14. táblázat: Olimpiai nevelési értékek előfordulásának gyakorisága iskolafokok szerint a testnevelés és egészségfejlesztés kerettantervekben
15. táblázat: Az összes kódolt szövegrész előfordulásának összehasonlítása a különbözőképpen megfogalmazott szövegszegmensek számával
16. táblázat: Tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának különbözőségvizsgálata nemek szerint
17. táblázat: Tanulók olimpiákkal kapcsolatos tudásának különbözőségvizsgálata évfolyamok szerint
18. táblázat: Tanulói kérdőív: Mely tantárgyak során tanulsz vagy hallasz a legtöbbet a ...-ról? (Maximum 3 tantárgyat jelölhetsz meg!)

19. táblázat: Tanulói kérdőív: Kitől/Hol hallottál eddig az olimpiai játékokról? (Több választ is megjelölhetsz!)

20. táblázat: Hatékony módszerek az olimpiákkal kapcsolatos tantárgyak oktatásához

KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép: Az olimpiai nevelési értékek és tartalmuk leírása az *Alapismeretek az OVEP-hez* kiadványban
2. kép: Az *Alapismeretek az OVEP-hez* kiadvány egy témája és a feladatlap felépítése
3. kép: Az olimpiai nevelési értékekkel kapcsolatos feladatok alkalmazási lehetőségeinek leírása tantárgycsoportok szerint az *Alapismeretek az OVEP-hez* kiadványban
4. kép: Etika, hit- és erkölcstan alsó tagozat (balra) és felső tagozat (jobbra) kerettanterve
5. kép: Magyar nyelv és irodalom alsó tagozat (balra), felső tagozat (középen) és középiskola (jobbra) kerettanterve
6. kép: Testnevelés és egészségfejlesztés alsó tagozat (balra), felső tagozat (középen) és középiskola (jobbra) kerettanterve

IRODALOMJEGYZÉK

1. 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. Letöltés: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes> (2020.11.20.)
2. Armour, K. és Dagkas, S. (2012): 'Olympism' and education: a critical review. *Educational Review*, **64**. 3. sz. 261-264.
3. Arnold, P. (1997): *Sport, ethics and education*. Cassell, London.
4. Bale, J. és Christensen, M. (2004): *Post-Olympism? Questioning sport in the twenty-first century*. Berg Publishers, New York.
5. Bábosik Zoltán, Borosán Livia és Budainé Csepela Yvette. (2021): Az értéktudatosság szerepe a pedagógiában. *Deliberationes Scienfitic Journal*. **14**. 1. sz. 35-47.
6. Binder, D. L. (1986): *Come together: The Olympics and you (Elementary, Junior High School and Senior High School Resource Manuals)*. OCO'88, Calgary.
7. Binder, D. L. (1992): *Fair play for kids: A handbook of activities for teaching fair play*. (revised 1995) Fair Play Canada, Ottawa.
8. Binder, D. L. (2000): *Be a champion in life: An international teacher's resource manual*. Foundation for Olympic and Sport Education, Athén.
9. Binder, D. L. (2007): *Teaching Values: An Olympic Education Toolkit (OVEP)*. IOC, Lausanne.
10. Binder, D. L. (2010): *Teaching Olympism in Schools: Olympic Education as a Focus on Values Education*. University lectures on the Olympics. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics (UAB). International Chair in Olympism (IOC-UAB).
11. Binder, D. L. (2012): Olympic values education: evolution of a pedagogy. *Educational Review*, **64**. 3. sz. 275-302.
12. Bíró Melinda, Müller Anetta, Ráthonyi-Ódor Kinga, Ráthonyi Gergely, Bácsné Bába Éva és Dobay Beáta (2017): Az olimpiai játékok örökségei, különös tekintettel a gazdasági és társadalmi hatásokra. *Selye e-studies*. **8**. 1. sz. 51-63.
13. Bukta Zsuzsanna és Gősi Zsuzsanna (2020): A nemek szerinti megoszlás és a versenyrendszer fejlődése közötti összefüggések az olimpiai sportágakban. *Magyar Sporttudományi Szemle*. **21**. 85. sz. 41-42.

14. Chatziefstathiou, D. (2012): Olympic Education and beyond: Olympism and value legacies from the Olympic and Paralympic Games. *Educational Review*, **64**. 3. sz., 385-400.
15. Culpan, I. (2008): Olympism, New Zealand and critical pedagogy: The call for an Olympic pedagogy. *School of Sciences and Physical Education*.
16. Culpan, I. (2016): Olympism, Olympic education and learning legacies. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*. 19. 2, 289-291.
17. Culpan, I. és McBain, S. (2012): Constructivist pedagogies for Olympism education. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, **3**. 2. sz. 95-108.
18. Culpan, I. és Stevens, S. (2017): Olympism, physical education and attitudes and values: what do graduating teachers in Aotearoa, New Zealand know and understand? *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, **8**. 3. sz. 259-272.
19. Culpan, I. és Wigmore, S. (2010): The delivery of Olympism education within a physical education context drawing on critical pedagogy. *International Journal of Sport and Health Science*, **8**. sz. 67-76.
20. Curriculum in Action: *Attitudes and values: Olympic Ideas in Physical Education* (1999). New Zealand Ministry of Education. Letöltés: <https://health.tki.org.nz/Teaching-in-HPE/Health-and-PE-in-the-NZC/Health-and-PE-in-the-NZC-1999/Underlying-concepts/Attitudes-and-values> (2020.10.19.)
21. Dafinoiu, I. és Lungu, O. (2003): *Research Methods in the Social Sciences / Metode de cercetare în științele sociale*. PeterLang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main.
22. Donnelly, P. (1996): Prolympism: sport monoculture as crisis and opportunity. *Quest*, 48. sz. 25-42.
23. Filaretos, N. (2004): Introduction on Olympism through the works of the International Olympic Academy. *International Olympic Academy Proceedings of the 44th Session*. International Olympic Academy, Olympia. 63-70.
24. Georgiadis, K. (2005): 45 years of Olympic Studies and Olympic Education in the International Olympic Academy. In: *Report on the 8th International Session for Directors of National Olympic Academies*. International Olympic Academy, Ancient Olympia.
25. Gibbons, S., Ebbeck, L. és Weiss, M. (1995): Fair play for kids: Effects on the moral development of children in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 66. 3, 247–55.

26. Győr Béla (szerk.) (2020): *A Magyar Olimpiai Akadémia Évkönyve 2020*. Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest.
27. Hassandra, M., Goudas, M., Hatzigeorgiadis, A. és Theodorakis, Y. (2007): A fair play intervention program in school Olympic education. *European Journal of Psychology of Education*. 22. 2, 99–114.
28. Hideg Gabriella (2020): *A fair play múltja, jelene, értéke*. Fakultás, Budapest.
29. Hsu, L-H. L. és Kohe, G. Z. (2015): Aligning Olympic education with the liberal arts: a curriculum blueprint from Taiwan. *Physical Education and Sport Pedagogy*, **20**. 5. sz. 474-489.
30. International Olympic Committee (1991): *Olympic Charter*. Letöltés: https://stillmed.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Olympic_Charter_through_time/1991-Olympic_Charter_June91.pdf (2019.12.05.)
31. International Olympic Committee (2017): *The Fundamentals of Olympic Values Education: A Sports-Based Programme*. International Olympic Committee Olympic Foundation for Culture and Heritage Lausanne, Switzerland. Letöltés: <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/What-We-Do/Promote-Olympism/Olympic-Values-Education-Programme/Toolkit/The-Fundamentals/English.pdf> (2022.01.11.)
32. International Olympic Committee (2021): *Olympic Charter*. Letöltés: https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf?_ga=2.253440713.1559965521.1641886698-1199993451.1641886698 (2022.01.11.)
33. Jones, C. (2008): Teaching virtue through physical education: some comments and reflections. *Sport, Education and Society*, **13**. 3. sz. 337-349.
34. Kahlich Endre, Gy.Papp László, Subert Zoltán (1977): *Olimpiai Játékok 1896-1976*. Sport, Budapest.
35. Keresztényi József (1988): *Kis olimpiatörténet*. Gondolat, Budapest.
36. Kertész István (2014): Újabb eredmények az ókori olimpiai játékok történetének kutatásában – Magyar Tudomány Ünnepe 2014. Letöltés: <http://www.youtube.com/watch?v=Zr0lNwflUqU&t=21s> (2019.12.11.)
37. Kertész István (2021): Ez történt Olümpiában. In: Győr Béla (szerk.): *A Magyar Olimpiai Akadémia Évkönyve 2020*. Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest. 229-241.

38. Knijnik, J. és Tavares, O. (2012): Educating Copacabana: a critical analysis of the „Second Half”, an Olympic education program of Rio 2016. *Educational Review*, **64**. 3. sz. 353-368.
39. Kohe, G. Z. (2010): Disrupting the rhetoric of the rings: a critique of olympic idealism in physical education. *Sport, Education, Society*. **15**. 4. sz., 479-494.
40. Konstantinos, G. (2007): Définition de l'éducation olympique. *Le sport et un monde en harmonie: le rôle de la culture et de l'éducation olympique*. Forum mondial sur le sport, l'éducation et la culture. Peking, 2006. október 22-24. International Olympic Committee, Lausanne.
41. Lenskyj, H. J. (2012): Olympic Education and Olympism: still colonizing children's minds. *Educational Review*. **64**. 3. sz., 265-274.
42. Martinkova, I. (2012): Teaching values in movement activities: Inherent and added values. *ACTA Universitatis Carolinae Kinanthropologica*, **48**. 2. sz. 111–119.
43. McFee, G. (2012): Olympism and Sport's Intrinsic Value. *Sport, Ethics and Philosophy*, **6**: 2. 211-231.
44. McNamee, M. (2012): Olympism, Eurocentricity, and Transcultural Virtues. *Journal of the Philosophy of Sport*, **33**: 2. 174-187.
45. MDSZ Országos Központ (2021): *Közlemény: A 2020/2021. tanévi Mező Ferenc - Szellemi Diákolimpia® versenykiírásának módosításáról*. Letöltés: <https://www.diakolimpia.hu/wp-content/uploads/2021/05/K%C3%B6zlem%C3%A9ny-Mez%C5%91-Ferenc-Szellemi-Di%C3%A1kolimpia-versenyki%C3%ADr%C3%A1s-m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s-A-versenyek-lebonyol%C3%ADt%C3%A1sa.pdf> (2022.06.14.)
46. Ministry of Education (1999): *Health and Physical Education in the New Zealand Curriculum*. Learning Media, Wellington.
47. Ministry of Education (2001): *Attitudes and Values: Olympic Ideals in Physical Education*. Learning Media, Wellington.
48. Ministry of Education (2004): *Making a Meaning; Making a difference*. Learning Media, Wellington.
49. Monnin, É. (2008): *L'Olympisme à l'école?* Presses Universitaires de Franche-Comté and Pôle éditorial multimédia de l'Université de Technologie de Belfort-Montbéliard, Belfort.

50. Monnin, É. (2009): Le phénomène olympique: pratiques et représentations en milieu scolaire. *XIIIe Congrès Olympique – Copenhagen 2009 – Contributions*. International Olympic Committee, Lausanne.
51. Monnin, E. (2012): The Olympic Movement's strategy for the integration of the concept of Olympic education into the education system: the French example. *Educational Review*, **64**. 3. sz. 333-351.
52. Müller Anetta, Bíró Melinda, Váczi Péter és Herpainé Lakó Judit (2016): Az olimpia hatásai a gazdaságra, társadalomra. In: Juhász György, Orsovics Ivette, Nagy Melinda (szerk.): *Korszerű szemlélet a tudományban és az oktatásban: SJE Nemzetközi Tudományos Konferencia*. Selye János Egyetem, Komárno. 369-374.
53. Müller, N. (1975): Olympische Erziehung. In: Thaller, F. (szerk.): *Signale der Zeit: Festschrift für Josef Recla*, Schorndorf. 133-140.
54. Müller, N. (2004): Olympic education: University lecture on the Olympics. *International Chair in Olympism (IOC-UAB)*. Centre d'Estudis Olímpics (UAB), Barcelona.
55. Nanayakkara, S. (2016): Human integration through Olympism education: a pragmatic engagement of youths in a war-torn society. *Sport, Education and Society*, **21**. 4. sz. 623-643.
56. Naul, R. (2008): *Olympic Education*. Meyer&Meyer, Maidenhead.
57. New Zealand Ministry of Education (é.n.): *Te Kete Ipurangi*. Health and Physical Education Online. Letöltés: <http://health.tki.org.nz/Key-collections/Curriculum-in-action/Attitudes-and-values> (2018.05.09.)
58. New Zealand Ministry of Education. (2007): *The New Zealand Curriculum: Achievement Objectives by learning areas*. Wellington, New Zealand: Learning Media Limited. Letöltés: <http://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum/Health-and-physical-education/Achievement-objectives> (2020. 07. 1.)
59. New Zealand Olympic Academy (2003): *Women in the Olympic movement; Olympic Education Teacher Resource*. New Zealand Olympic Committee, Wellington.
60. New Zealand Olympic Academy (2004): *Ethics through Sport*. New Zealand Olympic Committee, Wellington.
61. New Zealand Olympic Committee (é.n.): *Game on! – Olympic Education programme*. Letöltés: <http://www.olympic.org.nz/education> (2020.10.20.)

62. Niknam, Zahra, Roghiyeh Niknam, Adel Mansoori, Vahid Sari-Sarraf. (2015): Olympic Park: A Model Of Olympic Pedagogy. *World Academy of Science, Engineering and Technology Transactions on Sport and Biomedical Engineering*, **3**: 4.
63. Nussbaum, M. C. (1986): *The fragility of goodness: Luck and ethics in Greek tragedy and philosophy*. Cambridge University Press, New York.
64. Olivova, V. (1984): *Sports and Games in the Ancient World*. Orbis, London.
65. Parry, J. (1998): Physical Education as Olympic Education. *European Physical Education Review*, **4**. 2. sz. 153-167.
66. Parry, J. (2007): The religio-athlete, Olympism and peace. In: Parry, J., Robinson, S., Watson, N., és Nesti, M. (szerk.): *Sport and spirituality: An introduction*. Routledge, London. 201-214.
67. Pécsi Hajnalka, Bíró Melinda és Fügedi Balázs (2009): Az olimpiai értékek nevelő hatásainak vizsgálata leendő testnevelő tanárok körében. In: Mészáros János, Mónus András, Bendiner Nóra (szerk.): *Magyar Sporttudományi Szemle: VII. Országos Sporttudományi Kongresszus*. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest. 45.
68. Psimopoulos, C. (2011): Culturally responsive pedagogy as the crux of Olympic education. *9th International Session for Educators and Officials of Higher Institutes of Physical Education*. Letöltés: http://www.academia.edu/1041034/Culturally_Responsive_Olympic_Pedagogy (2017.03.20.)
69. Richardson, V. (2003): Constructivist pedagogy. *Teachers College Record*, **105**. 9. sz. 1623-1640.
70. Sportiskolai kerettanterv 5-8. évfolyam (2020): Sportiskolai nevelés-oktatás kerettantervei. Letöltés: https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/sportiskolai_neveles_kerettantervek (2020.11.20)
71. Szegterné Dancs Henriette (2011): Sporttörténet. In: Nádori László, Gáspár Mihály, Rétsági Erzsébet, H. Ekler Judit, Szegterné Dancs Henriette, Woth Péter, Gáldi Gábor. (szerk.): *Sportelméleti ismeretek*.
72. Szikora Katalin (2021): Magyarok az olimpiai játékokon. In: Szikora Katalin (szerk.): *Sport a 20. században*. Testnevelési Egyetem, Budapest. 70-88.
73. Takács Ferenc (2012): *Az olimpiák múltja, jelene, jövője*. Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest.

74. Teetzel, S. J. (2012): Optimizing Olympic Education: a comprehensive approach to understanding and teaching the philosophy of Olympism. *Educational Review*. **64.** 3. sz. 317-332.
75. Varga Tamás, Kertai Bendegúz, Szalai Kata és Prisztóka Gyöngyvér (2020): Értékközvetítés az olimpiai ismeretek keresztтанtervi megközelítésű oktatásával. *Magyar Sporttudományi Szemle*. **21.** 85. sz. 100.
76. Varga Tamás és Prisztóka Gyöngyvér (2021): Olimpiai sportsikerek értékközvetítésének vizsgálata a köznevelésben. In: Prisztóka Gyöngyvér, Kertai Bendegúz (szerk.): *XIX: Szentágothai János Multidiszciplináris Konferencia és Hallgatói Verseny: Absztrakt kötet*. Szentágothai János Szakkollégium, Pécs. 121-2.
77. Vermes Katalin és Farkas Péter (szerk.) (2017): *A fair play ereje?! Tények és értékek a 21. századi sport világában*. Testnevelési Egyetem, Budapest.
78. Vojtkó Veronika (2017): Olimpiai nevelés hatásának vizsgálata 6-7. osztályos tanulónál. *Magyar Sporttudományi Szemle*. **72.** 46-50.
79. www.education.olympics.com.au/event/rio-primary-lesson-plans-launch (2017.03.20.)
80. www.olympics.com/ioc/education/olympic-values-educations-programme/ovep-toolkit (2022.01.14.)
81. www.olympic.org/olympic-values-and-education-program/initiatives (2020.11.20.)

Egyéb irodalom

A 16 elemzett kerettanterv letölthető innen (word formátumban):

www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat (2020.09.28.)

Alsó tagozat:

Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára

- Magyar nyelv és irodalom 1-4. évfolyam
- Matematika 1-4. évfolyam
- Etika 1-4. évfolyam
- Testnevelés 1-4. évfolyam

Felső tagozat:

Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára

- Magyar nyelv és irodalom 5-8. évfolyam
- Matematika 5-8. évfolyam
- Történelem 5-8. évfolyam
- Állampolgári ismeretek 8. évfolyam
- Hon- és népismeret 5-8. évfolyam
- Etika 5-8. évfolyam
- Testnevelés 5-8. évfolyam

Középiskola:

Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyamára

- Magyar nyelv és irodalom 9-12. évfolyam
- Matematika 9-12. évfolyam
- Történelem 9-12. évfolyam
- Állampolgári ismeretek 12. évfolyam
- Testnevelés 9-12. évfolyam

FÜGGELÉK

1. sz. függelék

Az olimpizmus alapelvei

forrás: International Olympic Committee (2021): *Olympic Charter*. 8. o.

1. Az Olimpizmus mint életfilozófia a test, az akarat és a szellem képességeit mint egységes egészet fogja össze és dicsőíti. Egyesítve a sportot a kultúrával és neveléssel az Olimpizmus olyan életforma kialakítására törekszik, amely középpontjában a munkavégzés öröme, a példakép mint nevelési érték, a társadalmi felelősségvállalás és az egyetemes erkölcsi alapelvek állnak.
2. Az Olimpizmus célja, hogy a sportot az emberiség harmonikus fejlődésének a szolgálatába állítsa egy békés társadalom előmozdítása és az emberi méltóság megőrzése érdekében.
3. Az Olimpiai Mozgalom egyetértésben szervezett, egyetemes és állandó cselekvési sorozat, amely a NOB legfelsőbb hatalma alatt kerül megvalósításra beleértve mindazon természetes és jogi személyeket, akiket az Olimpizmus értékei lelkesítenek. Az Olimpiai Mozgalom kiterjed mind az öt kontinensre. Az Olimpiai Mozgalom csúcspontja a világ sportolóinak találkozása a legnagyobb sport fesztiválon, az Olimpiai Játékokon. Az Olimpiai Mozgalom szimbóluma az összefonódó öt karika.
4. A sport gyakorlása alapvető emberi jog. Minden természetes személyt megillet a sportolás joga a diszkrimináció bármely megnyilvánulási formája nélkül az Olimpiai szellemben, amely kölcsönös megértést követel meg a barátság, szolidaritás és tisztességes játék szellemében.
5. Elismerve, hogy a sport a társadalom szerves része, az Olimpiai Mozgalomhoz tartozó sportszervezeteket megilleti az autonómia joga és terheli annak kötelezettsége, ideértve a sport szabályrendszerének szabad meghatározását és annak ellenőrzését, szervezetük struktúrájának és irányításának meghatározását, a külső behatástól mentes választások jogát élvezve a helyes irányítás alapelveinek biztosításával és alkalmazásával.

6. Bármely országgal, személlyel, fajjal, vallással, politikával, nemmel kapcsolatba hozható vagy bármely egyéb formában megjelenő diszkrimináció összeférhetetlen az Olimpiai Mozgalommal.

7. Az Olimpiai Mozgalomhoz való tartozás feltétele az Olimpiai Charta betartása és a NOB általi hivatalos elismerés.

Kérdőív

Kedves Tanuló! Tóthné Vojtkó Veronika, az Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola hallgatója vagyok. Arra kérek, hogy töltsd ki a következő kérdőívet, mely körülbelül 15 percet vesz igénybe. Kérlek, ne használj segédeszközt, nem lesz rá szükséged. Ha valamelyik kérdésre nem tudsz válaszolni, írd be, hogy „nem tudom”. Összinté válaszaiddal segítsd munkámat.

1. Iskolád neve: _____

2. Hányadik osztályba jársz? (húzd alá) 5 / 6 / 7 / 8

3. Nemed (húzd alá): fiú / lány

4. Szüleid legmagasabb iskolai végzettsége (húzd alá):

édesapám	édesanyám
általános iskola	általános iskola
középfokú (érettségi vagy szakma)	középfokú (érettségi vagy szakma)
felsőfokú (főiskolai vagy egyetemi diploma)	felsőfokú (főiskolai vagy egyetemi diploma)
nem tudom	nem tudom

5. Legutóbbi év végi bizonyítványod átlaga (megközelítőleg):

1 (elégtelen) 2 (elégséges) 3 (közepes) 4 (jó) 5 (jeles)

6. Részt veszel a testnevelés órán? (egyet húzz alá)

igen, aktívan részt veszek rajta

igen, de nem mozgok

nem, mert gyógytestnevelés órákra járok

nem, mert inkább lógok / nem megyek be

nem, sosem veszek részt rajta, mert felmentett vagyok

egyéb: _____

7. Testnevelésből általában hányas osztályzatot szoktál kapni?

(Ha felmentett vagy, kérlek a „0”-t húzd alá!)

0 (felmentett) 1 (elégtelen) 2 (elégséges) 3 (közepes) 4 (jó) 5 (jeles)

8. Mennyire szereted a testnevelés órákat? (húzd alá a rád jellemző számot)

egyáltalán nem 1 2 3 4 5 nagyon szeretem

9. Milyen gyakran sportolsz? (a testnevelés órákon kívül) (húzd alá)

nem sportolok / havonta 1-3 alkalommal / hetente egyszer

hetente 2-3-szor / hetente 4-5-ször / hetente 6-szor vagy annál többször

10. Sorold fel, hogy mit sportolsz! (Vagy írd be, hogy „nem sportolok”.)

11. Kitől/Hol hallottál eddig az olimpiai játékokról? (többet is aláhúzhatsz)

TV-ben láttam/hallottam (pl.: reklám, sportközvetítés, hírek, stb.)
interneten láttam/telefonon néztem, olvastam róla (pl.: videók, facebook, hírek, stb.)
iskolában, tanórán
iskolai sport foglalkozáson
iskolán kívüli sport foglalkozáson, edzésen
szüleimtől
barátaimtól
egyéb: _____

12. Mikor rendezték a legutóbbi (nyári, felnőtt) olimpiát? (húzd alá)

2010 / 2012 / 2014 / 2016 / 2018 / 2020 / nem tudom

13. Melyik városban rendezték a legutóbbi (nyári, felnőtt) olimpiát? _____

14. Sorolj fel minél több olimpiai szimbólumot (jelképet)! _____

15. Mi az olimpiai jelszó vagy jelmondat? _____

**16. Sorolj fel minél több magyar olimpiai bajnokot
(aki felnőtt olimpián 1. helyezést ért el)!**

17. Melyikről milyen gyakran tanulsz vagy hallasz az iskolai órákon? Értékelj 1-5-ig és karikázd be a megfelelő számot! (1: soha, 2: nagyon ritkán, 3: ritkán, 4: gyakran, 5: nagyon gyakran)

testi és lelki egészség egyensúlya	1	2	3	4	5
küzdelem árán elért öröm	1	2	3	4	5
kiválóságra törekvés	1	2	3	4	5
tisztességes játék (fair play)	1	2	3	4	5
egymás iránti tisztelet	1	2	3	4	5

18. Jelöld be azokat a tantárgyakat, amelyeknél az első oszlopban lévő témákról a legtöbbet tanulsz vagy hallasz! (minden témánál maximum három tantárgyat húzz alá) Ahol több tantárgy van egy sorban: ha csak az egyikre igaz, akkor is bejelölheted!

Témák	Tantárgyak
1. téma: testi és lelki egészség egyensúlya 	magyar nyelv és irodalom matematika idegen nyelv történelem/társadalmi és állampolgári ismeretek/hon-és népismeret természettudomány/környezetismeret/biológia/fizika/kémia/földrajz énekek/dráma/rajz/vizuális kultúra/mozgóképek és médiaismeret (média) informatika/digitális kultúra/technika testnevelés etika, hit-és erkölcsan osztályfőnöki egyéb:

2. téma: tisztességes játék (fair play) 	magyar nyelv és irodalom matematika idegen nyelv történelem/társadalmi és állampolgári ismeretek/hon-és népismeret természettudomány/környezetismeret/biológia/fizika/kémia/földrajz éneke/dráma/rajz/vizuális kultúra/mozgókép és médiaismeret (média) informatika/digitális kultúra/technika testnevelés etika, hit-és erkölcsstan osztályfőnöki egyéb:
3. téma: küzdelem árán elért öröm 	magyar nyelv és irodalom matematika idegen nyelv történelem/társadalmi és állampolgári ismeretek/hon-és népismeret természettudomány/környezetismeret/biológia/fizika/kémia/földrajz éneke/dráma/rajz/vizuális kultúra/mozgókép és médiaismeret (média) informatika/digitális kultúra/technika testnevelés etika, hit-és erkölcsstan osztályfőnöki egyéb:
4. téma: kiválóságra törekvés 	magyar nyelv és irodalom matematika idegen nyelv történelem/társadalmi és állampolgári ismeretek/hon-és népismeret természettudomány/környezetismeret/biológia/fizika/kémia/földrajz éneke/dráma/rajz/vizuális kultúra/mozgókép és médiaismeret (média) informatika/digitális kultúra/technika testnevelés etika, hit-és erkölcsstan osztályfőnöki egyéb:
5. téma: egymás iránti tisztelet 	magyar nyelv és irodalom matematika idegen nyelv történelem/társadalmi és állampolgári ismeretek/hon-és népismeret természettudomány/környezetismeret/biológia/fizika/kémia/földrajz éneke/dráma/rajz/vizuális kultúra/mozgókép és médiaismeret (média) informatika/digitális kultúra/technika testnevelés etika, hit-és erkölcsstan osztályfőnöki egyéb:

19. Részt vettél már olimpiákkal kapcsolatos programon? (többet is aláhúzhatsz)

igen, sportversenyen indultam versenyzőként

igen, sportversenyen részt vettem szervezőként, segítőként

igen, olimpiákkal kapcsolatos feladatokat kellett megoldani (pl.: vetélkedő, feladatlapok, rejtvények)

igen, szakkörön vagy foglalkozáson, ahol az olimpiákról beszélgettünk/tanultunk

lehet, nem tudom eldönteni

nem

egyéb: _____

20. Ha van megjegyzésed, észrevételed a kérdőívvel kapcsolatban, kérlek, ide írd ide!

Köszönöm a kitöltést.

Tanári interjú a kérdőív kitöltésének körülményeiről

Tisztelt Tanárnő/Tanár Úr!

Köszönöm, hogy felügyelte a kérdőív kitöltését. A következő interjúban a kitöltés körülményeiről, részleteiről szeretném Önt kérdezni. Kérem, hogy minden osztály esetében külön-külön válaszoljon a kérdésekre!

	1.	2.	3.	4.
Melyik osztály töltötte ki?				
Milyen jellegű képzésben vesznek részt? (pl.: általános, speciális, tagozatos)				
Hányadik órában töltötték ki?				
Milyen tantárgyi óra során töltötték ki?				
Milyen volt az osztályban az alap hangulat? (pl.: lelkesek, nagy alapzaj, koncentráltak)				
Történt-e valami, ami elvonta a figyelmüket?				
Volt-e technikai jellegű nehézség, probléma?				
Milyen kérdéseket tettek fel a tanulók a kitöltés során? (pl.: amit nem értettek, magyarázatra szorult)				
Egyéb észrevétel, megjegyzés				
Kér visszajelzést a kutatás eredményéről?				

Köszönöm, hogy válaszolt a kérdéseimre, ezzel segíti számomra a kérdőívek eredményeinek értelmezését.

**Interjú felsőoktatási intézményben
olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust oktatók számára**

Felvezető szöveg:

2021. ... (hónap) ... (nap). Interjúalany: ... (név). Az interjút készítette: Tóthné Vojtkó Veronika. Az interjút hangfelvételen rögzítem, mely nem kerül nyilvánosságra. Kérem, jelezze, hogy beleegyeznek-e. (Igen.) Köszönöm. A beszélgetésben részt vevő kollégák anonim módon kerülnek említésre a dolgozatban és minden egyéb publikációban.

Alapadatok:

1. Melyik intézményben oktat?
2. Mióta tanít? Hány éve oktat felsőoktatásban?

Kurzusok jellemzői:

1. Milyen olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzus van az intézményben?
 2. Milyen olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust oktat? Mióta?
 3. Kurzus jellege:
 - Milyen jellegű a kurzus? (előadás, szeminárium) illetve (kötelező, kötelezően választható, szabadon választható)
 - Az államvizsga/zárvizsga tételek között szerepel olyan, amelyhez szükséges a kurzus tartalmának elsajátítása?
 - Milyen szakos hallgatók veszik fel ezeket a kurzusokat?
 - Félévenként általában hány hallgató veszi fel/teljesíti a kurzust?
 - Mennyi a kurzus kreditértéke?
- A kurzus ezen jellemzői hatással vannak az Ön/a hallgatók attitűdjére?
4. Szereti oktatni ezt a kurzust?
 5. Milyen hallgatói képességeket és kompetenciákat fejleszt a kurzus? A tárgyi tudás bővítésén kívül mi a szerepe?

A kurzusok tartalma:

1. Ön állította össze a kurzus tartalmát? Ha igen, milyen elvek alapján?
2. Mely tartalmi elemeket tartja fontosnak/elhagyhatónak?
3. A kurzusokon a tények és adatok hangsúlyozása vagy inkább az olimpiák nevelő értéke kerül előtérbe?
4. Milyen kötelező és ajánlott irodalmakat tart fontosnak a témával kapcsolatban?
Milyen irodalmakat kell a hallgatóknak elolvasniuk?

A kurzus teljesítése:

1. Mik a kurzus teljesítésének feltételei? Mit vár el a kurzusban résztvevőktől?
2. A tantárgyi hálóban az Ön megítélése szerint az olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzusok milyen szerepet töltenek be?

A hallgatók nézőpontja:

1. Mennyire kedvelt a kurzus a hallgatók körében?
2. A hallgatók hasznosítani tudják a kurzuson szerzett ismereteket, képességeket a későbbi munkájuk során? Kap erről visszajelzést?
3. Hogyan tudná megfogalmazni a kurzus hozzáadott értékét? Mivel lesz több/jobb általa a hallgató?
4. Milyen jellegű órák tartására készíti fel a hallgatókat a kurzus? (tanárszakos hallgatók esetén)

Jó gyakorlatok:

1. Melyek azok az Ön által oktatott tartalmi elemek, amik példaértékűek lehetnek a többi olimpiai nevelést oktató számára is?
2. Melyek azok az Ön által alkalmazott módszertani elemek, amik példaértékűek lehetnek a többi olimpiai nevelést oktató számára is?
3. Mit tart a leghatékonyabbnak, legfontosabbnak az Ön által oktatott kurzusokkal kapcsolatban, amit a többi olimpiai nevelés oktató számára is megfontolásra javasol? (tartalom, módszer, követelmény, attitűd stb.)

Változtatások:

1. Min változtatna a kurzussal kapcsolatban? Min tudna Ön változtatni, és mi az, amihez segítségre lenne szüksége? Ki és hogyan/miben tudna segíteni?
2. Milyen hibákat, negatívumokat tud említeni a kurzusok jelenlegi oktatásával kapcsolatban?

Olimpiai nevelés:

1. Ön szerint mi az olimpiai nevelés?
2. Mik az olimpiai nevelés értékei, eszméi?
3. Fontosnak tartja, hogy a tanárképzésben résztvevő hallgatókat felkészítse arra, hogy későbbi tanári munkájuk során az olimpiai nevelést a diákok szemléletformálására, személyiségfejlesztésére is használják?

Nemzetközi:

1. Ismer olimpiai neveléssel kapcsolatos nemzetközi szakirodalmat / kutatást / programot?
2. Hallott már az Olimpiai Értékek Oktatási és Nevelési Programról?

Kapcsolat:

1. Tud említeni olyan felsőoktatásban oktató kollégát, aki szintén olimpiai neveléssel kapcsolatos kurzust tart?

Egyéb észrevétel, megjegyzés:

1. Van bármi észrevétele, megjegyzése az olimpiai neveléssel kapcsolatban, amit szeretne elmondani, de a beszélgetés során nem volt rá lehetősége?
2. Van bármi észrevétele, megjegyzése az interjúval kapcsolatban, amit szeretne elmondani?
3. Kér visszajelzést a kutatás eredményéről?

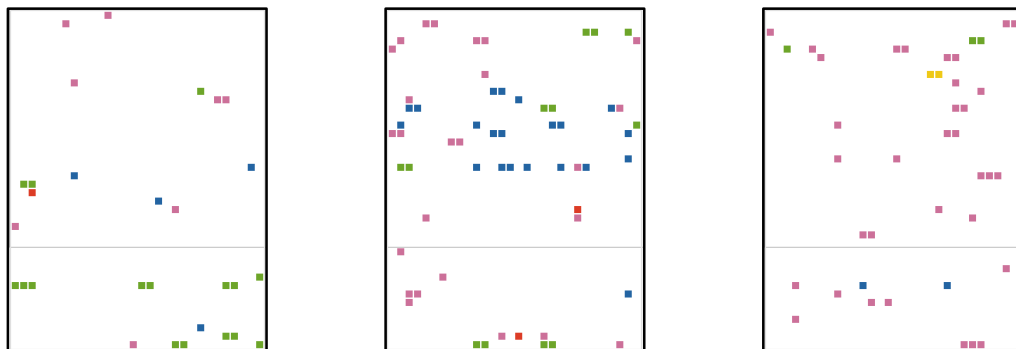
Köszönöm, hogy részt vett a beszélgetésben, további sikeres oktatói munkát kívánok.

5. sz. függelék

Főkategóriák és azon belüli alkódok gyakorisági eredményei öt műveltségi területen

Code System	Történelem ...	Testnevelés...	Matematika...	Magyar ...	Etika ...
▼ Olimpiai nevelési értékek rendszere					
▼ harmonikus test és szellem					
> rekreáció és egészségfejlesztés		40			3
relaxáció		31			
> testi - lelki egészség és tudatosság	2	25	1		22
> testi egészség és tudatosság		23	1		7
önkontroll - önismeret - önfogadás	6	18	1	3	29
> prevenció (stressz és káros szokások)		37			3
▼ kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm					
> kiválóság - mint cél	3	72	14		13
> küzdelem - mint folyamat	6	44	4		6
▼ egymás iránti tisztelet					
> kooperativitás	87	54	56	75	89
> tolerancia	4	22	1	5	20
tisztelet és megbecsülés	13	12	2		20
▼ tisztességes játék					
> szabályok		57	25	6	16
> sportszerű játék		18		1	3
▼ sport és olimpiai oktatás-nevelés					
> sport- és olimpiatörténet	13	14	1		
> sport és olimpiai nevelés	3	10			2

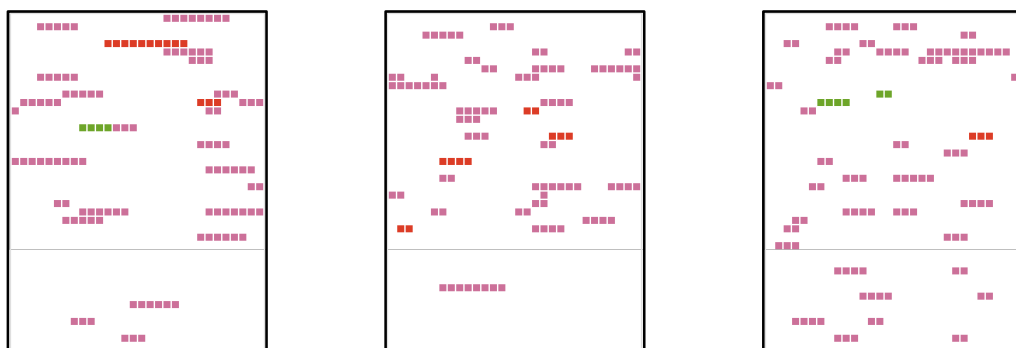
Dokumentumportrék

*Matematika alsó tagozat (balra), felső tagozat (középen) és középiskola (jobbra)
kerettanterve*

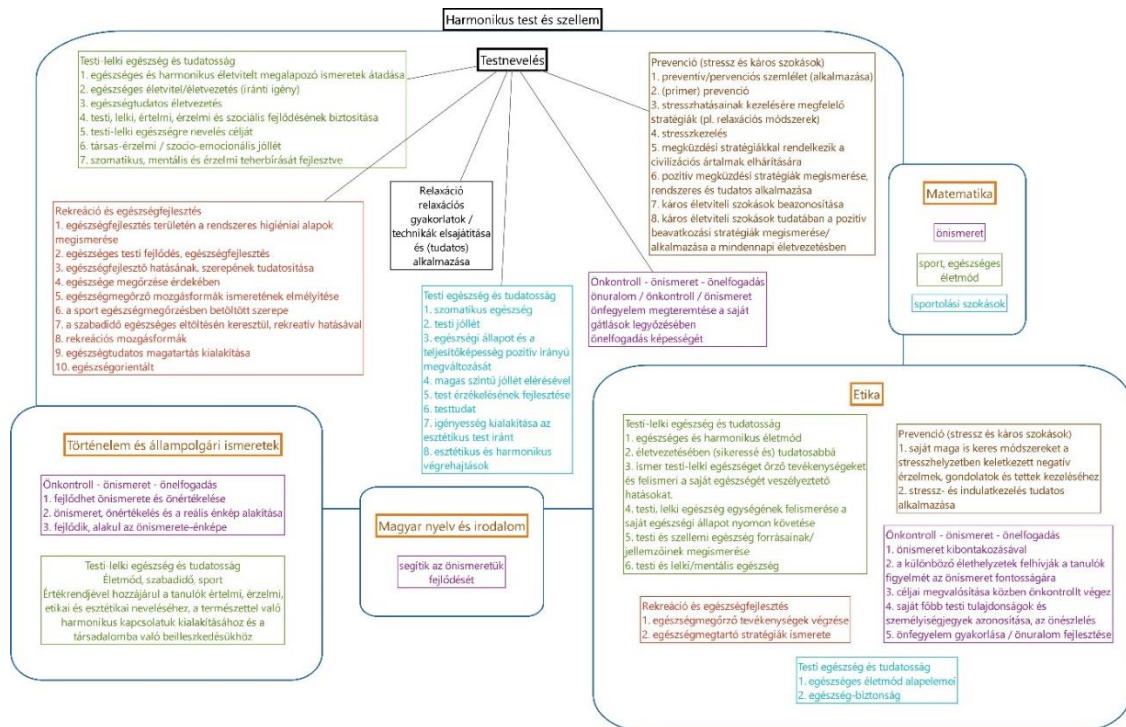
Történelem felső tagozat (balra) és középiskola (jobbra) kerettanterve

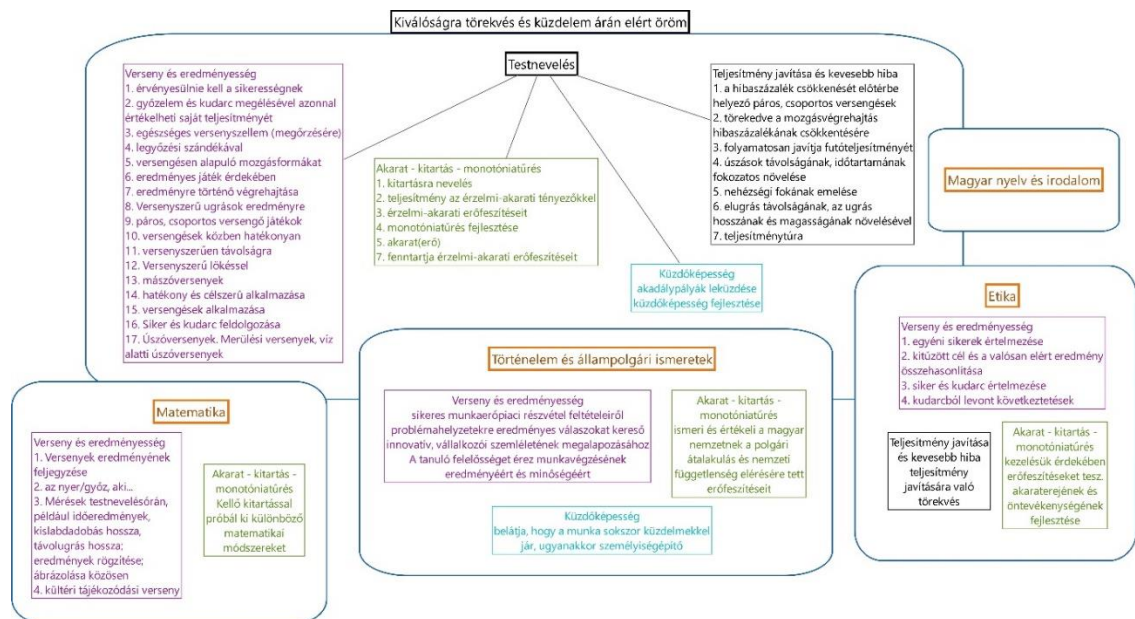
*Hon- és népismeret felső tagozat (balra); Állampolgári ismeretek felső tagozat (középen)
és középiskola (jobbra) kerettanterve*

7. sz. függelék

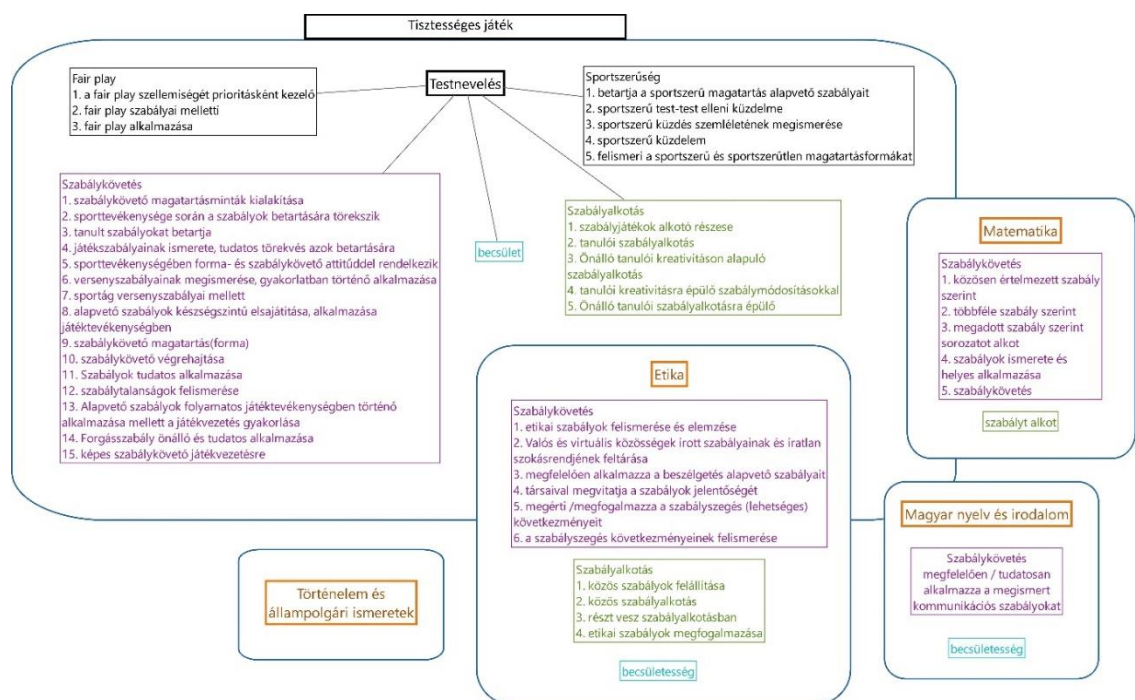
Az olimpiai nevelési értékek tartalmi vizsgálata műveltségi területek szerint (Nevelési értékek kvalitatív összefoglaló ábrái)

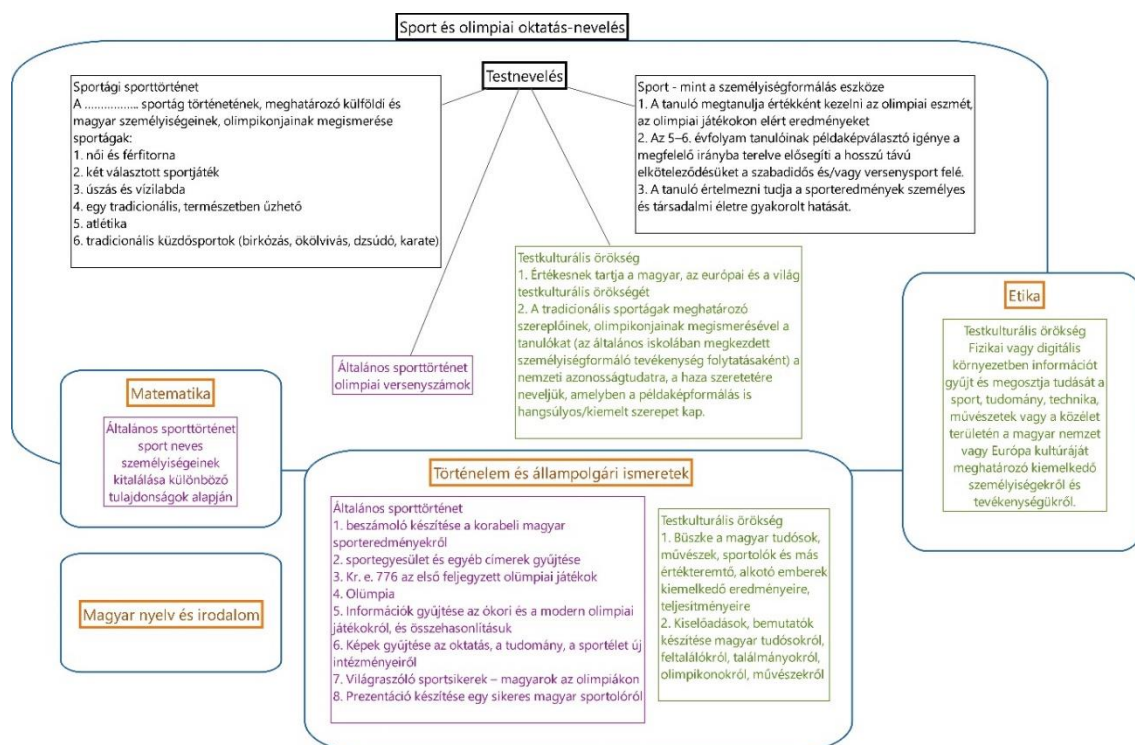
A harmonikus test és szellem jellemző szövegszövegmensei tantárgyak és alkódok szerint rendezve

A kiválóságra törekvés és küzdelem árán elért öröm jellemző szövegszegmensei tantárgyak és alkódok szerint rendezve

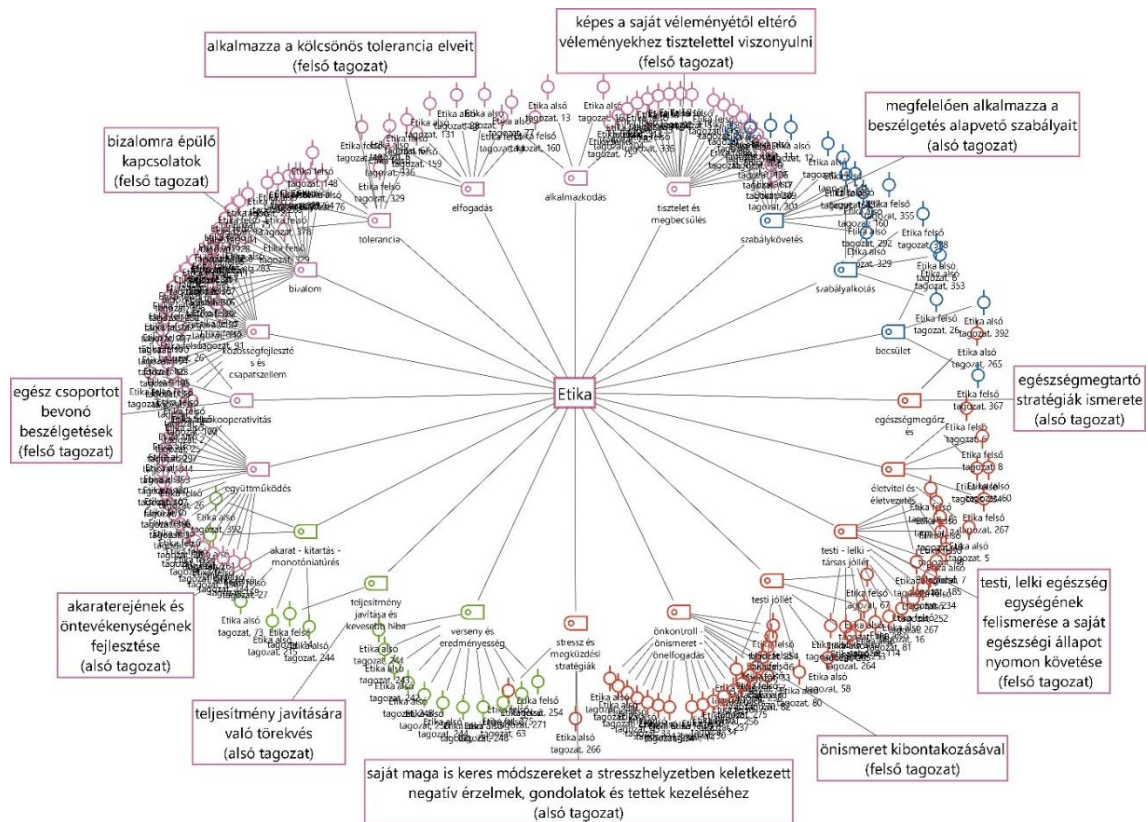
A tisztességes játék jellemző szövegszegmensei tantárgyak és alkódok szerint rendezve

*A sport és olimpiai oktatás-nevelés jellemző szövegszegmensei
tantárgyak és alkódok szerint rendezve*

8. sz. függelék

Single-case modellek műveltségi területenként

A 20 leggyakrabban előforduló alkód az etika, hit- és erkölcsstan műveltségi területen példaként megjelenített idézetekkel

Tanulók által megnevezett olimpiai bajnokok listája

sorszám	Olimpiai bajnok neve	Hány tanuló nevezte meg? (fő)	A tanulók hány százaléka nevezte meg? (%)
1	Hosszú Katinka	370	60,0%
2	Gyurta Dániel	65	10,5%
3	Egerszegi Krisztina	61	9,9%
4	Hajós Alfréd	35	3,5%
5	Csollány Szilveszter	27	4,4%
6	Benedek Tibor	24	3,9%
7	Magyar Zoltán	22	3,6%
8	Papp László	21	3,4%
9	Kovács István (Koko)	21	3,4%
10	Gerevich Aladár	19	3,1%
11	Szilágyi Áron	16	2,6%
12	Balczó András	14	2,3
13	Dombi Rudolf	10	1,6%
14	Berki Krisztián	8	1,3%
15	Keleti Ágnes	7	1,1%
16	Fodor Rajmund	7	1,1%
17	Biros Péter	6	1,0%
18	Szabó Gabriella	6	1,0%
19	Puskás Ferenc	5	0,8%
20	Ábrahám Attila	4	0,6%
21	Darnyi Tamás	4	0,6%
22	Kárpáti György	4	0,6%
23	Szász Emese	3	0,5%
24	Liu Shaolin Sándor	3	0,5%
25	Ágoston Judit	3	0,5%
26	Fenyvesi Csaba	3	0,5%
27	Molnár Tamás	3	0,5%
28	Kovács Pál	3	0,5%
29	Kárpáti Rudolf	3	0,5%
30	Vörös Zsuzsanna	2	0,3%
31	Antal Róbert	2	0,3%
32	Gyarmati Dezső	2	0,3%
33	Szécsi Zoltán	2	0,3%
34	Ambrus Miklós	1	0,2%
35	Bárány Árpád	1	0,2%
36	Barta István	1	0,2%
37	Bene Ferenc	1	0,2%
38	Bóbis Gyula	1	0,2%

39	Bodnár András	1	0,2%
40	Földes Dezső	1	0,2%
41	Grosics Gyula	1	0,2%
42	Halasy Gyula	1	0,2%
43	Igaly Diána	1	0,2%
44	Kabos Endre	1	0,2%
45	Kásás Tamás	1	0,2%
46	Kiss Gergely	1	0,2%
47	Kozák Danuta	1	0,2%
48	Németh Miklós	1	0,2%
49	Prokopp Sándor	1	0,2%
50	Takács Károly	1	0,2%
51	Tóth Péter	1	0,2%
52	Vajda Attila	1	0,2%
53	Magyar vízilabda válogatott	1	0,2%
54	Magyar labdarúgó válogatott	1	0,2%
55	Magyar gyorskorcsolya-váltó	1	0,2%

Idézetek az olimpiákkal kapcsolatos kurzust oktatókkal készített interjúkból

A kurzusok tartalmi felépítése

Kérdés: Mire hívná fel a figyelmet, mi legyen hangsúlyos az olimpiai témák tárgyalása során?

Válaszok:

Sporttörténet: „Én arra hívnám fel a figyelmet, hogy a mozgás és a sport szerepe az az emberiség fejlődésében meghatározó volt, történetileg nagyon fontos szerepe volt a sportnak, az emberiség fejlődésének az egyik mozgatórugója volt. Az emberi kultúrának nagyon szerves része, fontos, hogy a sportot egy értékes dolognak gondolják történelmileg.”

Olimpiatörténet: „Az univerzalizmus, hogy mindenki indulhat, összetartó ereje lehet az emberiségnek és ezt hogy kihasználja a politika az önös céljaira és hogy jelenik meg az erőszak, a dopping. Tehát a pozitív és a negatív elemeket is kiemelném.”

„Amivel meg lehet nyerni a fiatalokat, azok az olimpiák, amelyek a legmeggrázóbb eseményeket tudták hozni, ahol történt valami olyan, ami megragadja azonnal az érdeklődését.”

„Az 1900-as éveket újra kellene tanítani teljesen más formában az érzékenyítés miatt. Ha frissítve lenne az egész anyag, és egy kicsit más aspektusból lenne megvilágítva, akkor [a hallgatók is] felébrednek.”

„Ha van egy plusz vetülete a témának, valamiféle társadalmi, politikai kontextusa vagy tanulsága, amiről lehet beszélgetni. Legyen egy kitekintése a történetnek (társadalmi felelősségvállalás, esélyegyenlőségi kérdések, politikai kontextusok, bojkottok, diktatúrák és az olimpiák viszonya, dopping, fiatalok bevonása). Ahol a sport tükröt tart a társadalom elé, amin el lehet gondolkozni, lehet róla beszélgetni (pl.: nők, gyerekek a sportban). A sportnak a belső problematikus jelenségei.”

„Fontos a példaállítás, olyan személyes sportolói életutak, amelyek mintát adnak. Az, hogy hogyan lehet a kudarcból tanulni, mire tanít a sport.”

„Valami kiemelkedő, konkrét esemény, személyiség, vagy sporteredmény történése kapcsán lehet dolgokról beszélni; mindig azt tudják [a hallgatók] a legjobban megjegyezni.”

„Miért születhetett meg és miért tudott elindulni az olimpiai mozgalom? (feltételrendszer) Miért volt sikeres Coubertin bárónak az összefogó munkája? (társadalmi, gazdasági, sportszakmai és egyéb feltételek). Milyen változásokon ment keresztül? Mennyire tudja megtartani, illetve mennyi a változó eleme az eszméknek? Mi az alapérték, a kortól független, korszakokat átívelő fontos üzenet? Tehát a változások és a kihívások.”

„A fenntarthatóság: Hogyan tudja szolgálni a társadalmi, gazdasági és környezeti kihívásokat, a közjót, az emberiséget, az embereket, az európai közösséget, az egy nemzetben élőket stb. [az olimpia/az olimpiai mozgalom]. Hol van a társadalmi felelősségvállalás, hol van a környezetvédelem, hol van az átláthatóság? Pozitív értéktartalmakat kell átörökíteni.”

„A kitekintés fontos: csak úgy lehet a magyar viszonyokat is megérteni, értékelni, hogyha látod a többit is. Szemléletet kialakítani, értelmezni.”

Idézetek az olimpiákkal kapcsolatos kurzust oktatókkal készített interjúkból
Oktatók véleménye az olimpiai nevelésről

Kérdés: Ön szerint mi az olimpiai nevelés? Hogyan definiálná?

Válaszok:

„Az olimpiai gondolat az közel áll ahhoz, hogy sportoljunk mindannyian, mert ehhez mindannyiunknak joga van. [Az olimpizmus] a nemzetek közötti megbékélést, együttélést szolgálja, [...] az emberiség bármilyen nemzetéhez tartozó ember egyenjogú. [...] Pozitív értékek közvetítése szerintem az olimpiai nevelés, ilyen kompetenciák, képességek kialakítása.”

„Az olimpiai nevelés egy értékközvetítés, olimpiai példákon keresztül értékközvetítő funkciót tölt be.”

„[Az olimpiai nevelés] az olimpiának az üzenetei meg az értékeivel kapcsolatos nem direkt tudásátadás, inkább a különböző társadalmi jelenségeknek az olimpiai értékeken keresztüli értelmezése.”

„Mi az a humán értéktartalma az olimpizmusnak, amelyet meg kell tartani, amit nem lehet megváltoztatni? És melyek azok az új jellegzetességek, amelyeket az idő múlásával még hozzá kell tennünk? [...] Vannak új kihívások. [...] Amikor olimpiai nevelésről beszélünk, engem mindig az érdekel, hogy az olimpiai mozgalom és az olimpiához köthető mindennemű történés vajon mennyire segíti a fenntarthatóság kérdését. [...] Olyan elveknek az összessége, ami az olimpiához kötődik és amiből tanulni lehet. Ez egy komplex terület. Egy globális világban kell értelmezni azt, amit egy globális mozgalom, egy globális nemzetközi szervezet, rendezvénysorozat próbál nekünk tanítani. Vannak állandó elemek és megjelennek az újabb elemek, amelyeket meg kell érteni és hasznosítani kell, alkalmazkodni kell, mert ez a kor hívószava.”

„[Az olimpiai nevelés] a testi nevelés egyik része, a testnevelő feladata lenne. Az elmélet és a gyakorlat összhangját próbálnám [...] hangsúlyozni, [ennek] az összhangját kellene megtalálni. Komplex pedagógiai eszme.”

„Az olimpia nevelési értékeinek az átadása. Maga a nevelés az a személyiség sokoldalú fejlesztése, valamint értékek átadása. Az olimpiai nevelés az az olimpiai értékeknek az átadása és ezen keresztül a személyiség sokoldalú fejlesztése. Szinte a nevelés minden területe megnyilvánul én úgy gondolom, értékként megjelenik. Az egy dolog, hogy azt alkalmazzák-e vagy sem.”

„Olimpiai nevelés? A sportra nevelés és a sporttal nevelés az olimpia háttérében vagy tükrében inkább. Hogy olimpiai nevelés, ezt így nem tudom értelmezni. Csak az olimpia funkcióját, szerepét a nevelésben. És ott pedig a személyiségre gyakorolt hatása, a közösségfejlesztő hatása [...] és a másik teljesítményének a tisztelete.”

„[Az olimpiai nevelés] már most nem jelent semmit. [...] Az ókor végén is megszűnt már annak lenni, ami az olimpia saját maga, mint eszmét jelentett, amikor már csaltak, fogadtak. Az olimpiai eszme szerintem egy ilyen nagyon magas röptű dolog lett volna, ami nagyon komoly felső arisztokráciának egy elengedhetetlen műveltségnek és tudásnak kellett volna lenni, de maga az olimpiai eszme teljesen átalakult. [...] Egy olyan eszme mellett való felnövekvés vagy törekvés, [hogy a] testedet óvod, nem halálra sportolod magad, fair vagy stb. Ezek nincsenek, nem léteznek. Ezt lett volna hivatott jelenteni. Ez a 21. századra megszűnt teljesen.”

Idézetek az olimpiákkal kapcsolatos kurzust oktatókkal készített interjúkból
Kritikák az olimpiai neveléssel kapcsolatban

„A Coubertin-féle olimpiai eszme, az ma ugyanazt jelenti-e? Tehát ugyanaz [számít értéknek]? Baj-e hogyha más? Mikor vagy fair, és mikor nem vagy fair? [...] Azért cselekszel sportszerűen esetleg, hogy magadra vond a figyelmet?”

„Amit most látok: üzlet. És nincsenek benne a sportolók, tehát az olimpiai nevelés szerintem megszűnt. Amúgy maga a fogalom az egy nagyon-nagyon szép dolgot takart régen. [...] Az, amit jelentene, az jelenleg nincs, nincs a mai világban.”

„[Az esélyegyenlőség biztosítása] már nem valósul meg, és ezért vagyok szomorú a mostani olimpia kapcsán. Én most nagyon nagyot csalódtam az olimpizmusban, Coubertin báró nem ilyen szellemiséget képzelt el az olimpiáknak. [...] A Magyar Olimpiai Bizottság kötelezővé tette a magyar sportolók beoltását, [pedig] ott van az okiratnak az elején, hogy a diszkrimináció bármilyen formája nem egyeztethető össze az olimpizmussal. És mi ez, ha nem diszkrimináció? [...] Hol van itt az olimpiai eszme? [...] Az olimpiai eszme maga egy nagyon szép dolog, csak az a baj, hogy [...] hiába próbáljuk mi a nevelési értékeket [...] átadni, hogyha maga a szervezet az pont az ellenkezőjét bizonyítja be: hogy diszkriminál, hogy megkülönböztet. Ez számomra elfogadhatatlan. Ha értékválság van a társadalomban, akkor az az olimpizmusban is megnyilvánul és az olimpiákon is.”

„Ezt hibának látom, hogy nem belső motivációkat és motivációs bázist alakítunk, hanem sokkal inkább a külsőségeknek és a külső javaknak az előtérbe helyezése [jellemző]. A bulvárlapok azzal foglalkoznak, hogy ki mennyit kap egy-egy éremért, [...] és akkor azt mind elfelejtjük, hogy milyen munka van mögötte, milyen nehézségek. [...] Szóval én egy kicsit az eredeti értékekben gondolkodom és nem a tárgyakat kell szeretni és az embereket használni, hanem fordítva.”

„Sok probléma van ezzel az olimpiai kérdéssel, nem azok az eszmék, gondolatok jelennek meg, amik mondjuk 30-40 éve. [...] A túl sok pénz nem biztos, hogy jó irányba viszi ezt az olimpiai mozgalmat. Túlságosan a gazdaság kerül előtérbe. Ez pedagógiai, pszichológiai célokkal indult, és most már csak gazdasági célokról beszélünk szinte másról nem is.”

„Vannak az olimpiai játékok és van az olimpiai eszme, és ezt válasszuk ketté. A játékok nem adnak most jó példát. Bőven lehet az árnyakról is beszélni, és hogy az olimpiai játékok nem mindig támasztják alá, amit mi olimpiai eszmének hívunk, meg olimpiai nevelésnek. Nem mindig tudjuk mögé tenni a játékokat is. Itt vannak a dopping ügyek, itt van az agresszivitás [...], a nem fair play.”

„Nem biztos, hogy 100 milliót adnék, egy olimpiai aranyéremért. Nem tudom, hogy ez személyiségfejlődés szempontjából jót tesz-e. [...] Ezt nem tudom, hogy érdemes-e így folytatni. Ez a fajta szakadék, ami kezd kialakulni, nem biztos, hogy jó irányba viszi a dolgokat. És az olimpiai bajnokaink éppen, hogy nem példaképek lesznek majd.”

„Én a játékoktól félek, hogy [...] mennyire adnak pozitív impulzusokat ennek az egész dolognak. [...] Ahol a pénz számít és az eszme teljesen elveszett. És tudjuk-e majd ezt így tudatosítani, hogy van egyszer az eszme, és van egy, ami nem egészen az eszmét képviseli, az a gyakorlat. Így ambivalens ez a dolog: egyik oldalon a nagy eszme és a másik oldalon meg azt látja az ember, hogy minden a pénz. Reméljük, hogy azért túléli ezt az olimpiai mozgalmat, mert azért nincs könnyű helyzetben maga a szervezet sem. Mi lesz 10 év múlva? 20 év múlva?”

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetemet szeretném kifejezni témavezetőimnek, Dr. habil. Fügedi Balázsnak és Dr. habil. Révész Lászlónak az éveken át tartó segítő munkájukért.

Szeretném megköszönni a Sporttudományi Intézet (EKKE) igazgatójának, Prof. Dr. Bognár Józsefnek, és az intézet dolgozóinak, hogy lehetőségem volt olimpiai neveléssel kapcsolatos tantárgyak oktatására; és hogy olyan motiváló közeget biztosítottak, melyben szakmai munkát tudtam végezni.

Hálás vagyok a Neveléstudományi Doktori Iskolában (EKKE) töltött évekért, a tanórákon oktató tanárok áldozatos munkájáért és segítő kritikájáért. Külön köszönettel tartozom Lengyelné dr. habil. Molnár Tünde és Dr. Sántha Kálmán oktatóknak a kutatás során módszertani kérdésekben nyújtott önzetlen segítségükért.

A dolgozat nem jöhetett volna létre a kutatásban részvételt vállaló általános iskolák igazgatói, szaktanárai és tanulói nélkül – közreműködésüket ezúton is köszönöm.

Szeretném megköszönni az egyetemi oktatóknak, hogy elfogadták a felkérést az interjúban való részvételre és idejüket áldozták a beszélgetésre. Őszinte és részletes válaszaikkal nagyban segítettek munkámat.

A kutatás nem valósulhatott volna meg a családom támogatása nélkül. Köszönöm, hogy a kutatás elvégzése és a dolgozat megírása során végig ösztönöztek és bátorítottak.